

I. Macunaíma

V hloubi nejtemnějšího hvozdů přišel na svět Macunaíma, náš hrdina. Bylo to dítě černé jako bota, potomek nočního strachu. V ten čas se vám hučením řeky Uraricoery proslýchalo tak hluboké ticho, až z toho Indiánka z kmene Tapañumů povila ohyzdné pachole. A začali mu říkat Macunaíma.

Už jako klouče tropil kousky, nad nimiž zůstával rozum stát. Začal tím, že šest let nemluvil. Když ho k tomu pobízeli, vyhrkl jen:

„Jémináčku...! A já mám zrovna takovou lenoru...“

a víc ani muk. Pokaždé se vysoukal na rozkročňové lůžko v rohu chýše a pěkně se díval, jak se ostatní mají k dílu, hlavně jeho dva bratři – Maanape, který už byl jako věchýtek, a Jiguê, chlap v plné síle. Když mu byla dlouhá chvíle, trhal křídlatým mravenčům hlavičky. Byl to pecivál k pohledání, jak ale přišlo na peníze, pro krejcar by si koleno běžel dát vrtat. A museli byste vidět, jak ožil, když se celá rodina šla koupat k řece, všichni dohromady a nahatí. Při koupání se v jednom kuse potápěl a ženské výskaly, jak je pošťivali krabi, co prý v těch krajích rejdí ve sladkých vodách. Jen se s ním některá z dívek přišla pomazlit

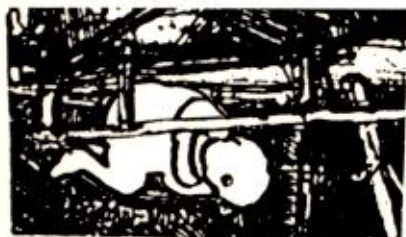

do chýše, sápal se jí na vnady a dívka se rázem měla k odchodu. Chlapům flusal do tváře. Starce však choval v úctě a horlivě se účastnil zpívané muruy, lidového poracê, tesklivého torê, bororského bacorocô, loudavého cucuicogue, všech těchhle náboženských tanců kmene.

Když byl čas jít na kutě, vydrápal se Macunaíma do maličké konejšky pod stropem a pokaždé se zapomněl předem vyčurat. A protože matčina síť visela pod kolébkou, k notnému úleku moskytů na ni vodu zatepla vypustil. Ve spaní se mu pak zdálo o škaredých slovech a nebetyčných nemravnostech, a nožkami kopal do vzduchu.

Když spolu ženské o polednách klábosily, řeč se vždycky stočila i na daremné kousky našeho hrdiny. Pobaveně se jim smávaly a říkaly, že „trn, který píchá, má od malička špičku“, a při jednom šamanském obřadu pronesl král Jorubů řeč o tom, že hrdina je všemi mastmi mazaný.

Ještě mu nebylo ani šest, když mu dali z kravského zvonce doušek první dešťové vody, aby začal mluvit, a rozpovídal se jako všichni. A hned prosil matku, která

zrovna na cejtlu krouhala manioek, ať nechá manioek manioekem a vezme ho na procházku do lesa. Jenže matka že ne, manioek že

se musí dokrouhat. Macunaíma poříňukával celý den. Proplakal i noc. Nazítří pospával jen na levé oko a vyčkával, až se matka pustí do díla. Když začala plést ze žebroví palmových listů koš, hned na ni, ať nechá koš košem a vezme ho na procházku do lesa. Matka ale že ne, že se košík musí doplést. A ať prý jde s chlapcem snacha, Jiguêho družka. To byla dívčina jako lusk a říkali jí Sofará. Po chuti jí to nebylo, ale Macunaíma byl tentokrát jako oukropeček a ničích vнад se ani nedotkl. Dívka kloučka na zádech odnesla až k provazovníku na břehu řeky. Voda si tu dělala zastaveníčko, aby si na listech palmy žavari pro radost zadrnkala pár tónů. Dálku krásněly anhingy a kormoráni, kterých kroužila nad místy, kde se řeka štěpí vedví, celá hejna. Dívka položila Macunaímu na písčité břeh, ale chlapec se dal do breku, že prý je to tam samý mravenec...! Žadonil, ať ho vezme až tam, kde les stoupá kopcem vzhůru, a Sofará uposlechl. Sotva ale malička položila do sáchoří, mezi podénky a užovniky lesního podrostu, rázem se proměnil v urostlého prince. A něco se tam spolu naprocházeli.

Když se vrátili domů do chýše, byla dívka celá utrmáčená, jako by se byla hocha tuze nanosila. Ta únava na ni ale padla z toho, jak s ní hrdina mocně dováděl. Ledva uložila Macunaímu do sítě, už tu byl i Jiguê, který se s čeřenem vracel z ryb, a vidí, že jeho družce všeka práce stojí. Rozkatil se, a sotva si vytahal klíšfata, naložil jí, co se do ní vešlo. Sofará snášela bití, ani nepípla.

Jiguê nic nezvěřil a začal plést provaz z ananasového hedvábí. Padl na čerstvou stopu tapíra a toť se ví, že

na něj půjde políčit. Macunaíma chtěl, ať mu dá taky kousek, ale Jiguê že ne, to že není nic na hraní. Macunaíma se rozbřečel nanovo a byla z toho noc pro všechny k nepřestání.

Na druhý den se Jiguê hned ráno raničko vypravoval na tapíra a pozdravil kloučka, který se ještě smoutil:

„Dobré jitro, srdíčko!“

Ale Macunaíma se kabousil jak sova z roští.

„Tak ty se mnou nemluvíš, co?“

„Ani vidět tě nechci.“

„Pročpak?“

A Macunaíma mu řekl o ananasovníková vlákna. Jiguê si ho s nevolí změřil a poslal družku, ať klukovi nějaká donese. Dívčina uposlechla. Macunaíma poděkoval a šel za kněžkem, v makumbé se mu říká táta svatých, ať mu z nich uplete provaz a pořádně ho vykourí čertovým kořením.

Když bylo všecko pohotově, povídá Macunaíma matce, ať dá kvasit maniokovou drf a vezme ho do lesa na procházku. Matka ale nemohla, měla totiž cos na práci, hned se k tomu ale nachomýtla vykutálená Jiguého družka, a čím že prý může tchyni „sloužit“. A vydala se s malíčkem na zádech do lesa.

Ledva ho položila do laskavcí a ravenal lesního podrostu, začal klouček růst a růst, až z něj byl švarný princ. Požádal Sofará, ať na něj chvílečku počká, že bude hned zpátky a pak že si teprv zadovádějí, a šel položit oko k tapířimu napajedlu. Jen se navečer vrátili z procházky, už tu byl i Jiguê, který se vypravil líčit na

tapíra, co mu včera padl na stopu. A vidí, že družce všechna práce stojí. Vzteky mohl z kůže vyletět a naložil jí, co se do ní vešlo, ani klíšťata si nevytahal. Ale Sofará výplatu trpělivě snášela.

Svítáníčko se na druhý den ještě ani nevyšplhalo po kmenech stromů, a už Macunaíma všechny burcoval strašlivým jekotem, ať prý honem běž! honem ať běž! k napajedlu pro tapíra, co ho ulovil...! Nikdo mu ale nevěřil a každý si šel po své práci.

Macunaímu to jaksepatří dopálilo a poprosil Sofará, aby se k napajedlu zaběhla aspoň kouknout. Dívka uposlechla, a když se vrátila, nastojte, všem vyprávěla, že se do oka chytil obrovitý tapír a teď že tam mrtvý leží. Pro tapíra se vydal celý kmen a všichni se podívali, jak je ten klučina mazaný. Jiguê se vrátil s prázdnou, a když viděl, že se všichni točí kolem úlovku, přiložil taky ruku k dílu. Jak ale došlo na rozdělení, nedal Macunaímovi ani ždibíček masa, jen samý pajšl. Hrdina mu odpřisáhl pomstu.

Na druhý den poprosil Sofará, ať ho vezme na procházku,

a v lese zůstali až do smrákání.

Ledva se hrdina dotkl rokytí, rázem z něho byl rozpálený princ. Dováděli. Když si zadováděli do třetí-

ce dobrého i zlého, s laškováním vyběhli z lesa. Nejprve se poštuchovali, pak se šimrali, zahrabávali se do písku, pálili zažehnutou slámou, laškování to bylo do aleluja. Macunaíma popadl kmen kopaívy a schoval se s ním za stromisko. Když Sofará přiběhla, přetáhl ji dřevem přes hlavu. Tak fešně jí prorazil lebku, že se mu dívka složila smíchy k nohám. Zatahala ho za lýtko. Macunaíma sténal blahem a držel se stromiska, co mu síly stačily. Dívka se mu zahryzla do palce a sousto spolkla. Macunaíma blahem plakal a zdobil jí tělo krví, která mu

prýštila z rány. Pak napnul svaly, vzepjal se na liánové hrazdě a v okamžení vyručkoval až na nejvyšší větev stromiska. A Sofará za ním. Tenounká větévka se pod princovou vahou jen prohýbala. Sotva se nahoru vysoukala i dívka, houpy hou si zadováděli v nebeských výšinách. Když si zadováděli, chtěl Macunaíma Sofará trochu poškádlit. Celý se prohnul, aby do ní mohl pořádně žďuchnout, ale vtom se větev zlomila a oba se o zlomkrky řítili dolů, až se rozplácli o zem. Když se hrdina probral z omráčení, hledal očima dívku, jenže po té jako by se byla země slehla. Už už se sbíral ze země, aby se po ní poohlédl, když vtom tichem lesa projel ze spodní větve, hrdinovi přímo

nad hlavou, hrůzostrašný jaguáří mňouk. Macunaíma padl strachy k zemi a zavřel oči. Jak bude sežrán, vidět nemusel. A tu se ozvalo zachichotání a hrdina dostal plivancem do prsou, byla to dívka. Macunaíma po ní začal metat kamení a Sofará nad každou ranou výskala vzrušením a zdobila mu shůry tělo prolévanou krví. Jeden kámen jí nakonec trefil do koutka úst a vyrazil jí tři zuby. Seskočila z větve a bác! dopadla hrdinovi rovnou na břicho, a hrdina ji objal celým tělem a zalýkal se přitom rozkoší. A znovu si zadováděli.

Na nebi už svítila hvězda Zvířetnice, když dívka přišla domů, celá utmácená, jako by se byla hocha tuze nanosila. Jiguê však už něco čul, oba sledoval do lesa a spatřil, jak se hrdina proměnil i co bylo potom. Jiguê byl ťulpas k pohledání. Dostal vztek. Popadl pásovčí oháňku a nasekal mu, až z něj cucky lítaly. Řevu bylo tolik, že noc přišla o díl svého majestátu a někteří ptáci úlekem spadli na zem a proměnili se v kamení.

Když Jiguêmu došly síly a musel s vyplácením přestat, skočil si Macunaíma pro kaktusový kořen, rozžvýkal ho a domů se vrátil jako rybička. Sofará vrátil Jiguê zpátky otci, svalil se do sítě a spokojeně usnul.

II. DOSPĚLOST

Jiguê byl fúlpas k pohledání a nazítří si přivlekl za ruku dívčinu. Byla to jeho nová družka a říkali jí Iriki. Do vlasů si na šošolce vplétala živou krysu a i jinak se tuze ráda parádila. Tvář si malovala andirou a genipapem a rtíky si ráno co ráno líčila žusarovými oříšky, po nichž celé znachověly. Pak si na ně vymačkala šťávu z kajenského citronu, až byly rudé jako máky. Nato se Iriki zahalila do bavlněného pláště, černě žíhaného akariúbou a pak zeleně maklurou, a navoněla si vřasy tres-tí z umiri, taková vám to byla fešanda!

Když vespolek snědli tapíra, co Macunaíma ulovil, nadešly jim hubené časy. O divokou už nikdo ani nezavadil, ani ten nejmrňavější pásoveček zvici slepice se neukázal! a když pak Maanape ulovil říčního delfína, aby měli co pod žebro, přivolal na ně hněv žabáka kunauru, co se mu říká Maraguigana a je to Pantáta delfínů. Ten na ně seslal velkou vodu, až jim všechna kukuřice na poli shnila. Snědli, co měli, až došly i maniokové slupky, a nad ohništěm se dnem i nocí neopékalo do-cela nic, takže bylo dobré leda na zahrnutí zimy, která zrovna uhodila. Ani ždibec sušeného masa na opečení jim nezbyl.

Tehdy se Macunaíma rozhodl, že se trochu povyrazí. Povídá bratřím, že v řece se to přece pořád ještě hem-ží piabami tetrami perleťovkami a polozubkami, všemi těmihle říčními rybami, a jen ať jim jdou hodit do

vody trochu timbó, to bude panečku úlovek! Maanape opáčil:

„Jenže tady už o timbó ani nezavadíš!“

Macunaíma na to jakoby nic:

„Tamhle vedle té jeskyně, co leží zakopaně peníze, jsem viděl takového timbó, až mě z toho oči přecházely.“

„Tak pojď, ukážeš nám ho.“

Šli. Břeh řeky byl zrádný a pod košatými cejbami nebylo ani znát, kde končí země a kde začíná řeka. Maanape a Jiguê hledali hledali, bahno až za ušima, a žuch ho! se propadali do temenišť zalitých povodní. A ho-rempádem z těch děr zase s velkým řevem vyskakovali a rukama si drželi zadní líce, to kvůli protřelým sumeč-kům kandiru, kteří se jim chtěli đourkou protáhnout dovnitř. Macunaíma pozoroval ty prostocviky, co tam bratři pasoucí po kouštínku timbó prováděli, a smál se do hrsti. Tvářil se, že hledá taky, ale nehnul se na krok a pěkně suchý se držel na pevné půdě. Když se bratři přiblížili na dosah, sehnul se a úpěl únavou.

„Aby ses nám, maličku, nesesdřel!“

A tak se Macunaíma posadil na výspu u řeky, kopal nohama do vody a plašil moskyty. A bylo těch mosky-tů požehnaně, muchničky komáři koutule roupice ová-di bzikavky střečkové bodalky bzučalky, všechna tahle moskytí havěť.

Navečer si bratři pro Macunaímu přišli, celí nasupe-ní, protože nenašli ani lísteček. V hrdinovi byla malá dušička, a zeptal se jakoby nic:

„Tak co jste našli?“

„Starou belu jsme našli!“

„A vidíte, právě tuhle jsem to timbó viděl. Bývaly časy, kdy timbó bylo člověk zrovna jako my... Čulo, že po něm jdete, a vzalo roha. Jó, timbó bývalo člověk zrovna jako my...“

Bratři užasli, jaký je klouček mazaný, a všichni tři se vrátili zpět do chýše.

Macunaíma byl z toho hladovění jaksepatri dopřelý.

Na druhý den povídá máti:

„Povězte, maticko, kdopak nám vynese domek nahoru na druhý břeh řeky, kdo? Jenom, staruško, zavřete na chvíli oči a zeptejte se tak jako já.“

Matka učinila, jak řekl. A Macunaíma prý, ať jen tak se zavřenýma očima chvilku zůstane, a odnesl chatrč podlážku šípy sak na ryby pytel na raky vědra na vodu řešeto hamaky, všechny tyhlety krámy odnesl na druhý břeh řeky, kde se na ostrohu rýsovala světlna. Když staruška otevřela oči, byla tam jakbysmet a kolem plno zvěřiny, ryb, banánovníky samý banán, měla tam jídla, co srdce ráčilo. I vydala se načesat něco banánů.

ličku zůstane, a odnesl chatrč podlážku šípy sak na ryby pytel na raky vědra na vodu řešeto hamaky, všechny tyhlety krámy odnesl na druhý břeh řeky, kde se na ostrohu rýsovala světlna. Když staruška otevřela oči, byla tam jakbysmet a kolem plno zvěřiny, ryb, banánovníky samý banán, měla tam jídla, co srdce ráčilo. I vydala se načesat něco banánů.

„Odpusťte, maticko, že se tak ptám, ale pročpak tu trháte takových banánů?“

„Bratříčkovi Jiguému s krásnou Iriki je zanesu a bratříčkovi Maanapemu, co je tam dole trápí hlad.“

To Macunaímu jaksepatri dopálilo. Dumá dumá a povídá máti:

„Povězte, maticko, kdopak nám snese domek dolů na druhý břeh řeky, kdo? Jenom se zeptejte tak jako já!“

Matka učinila, jak řekl. A Macunaíma prý, ať jen tak se zavřenýma očima zůstane, a odnesl veškerou jejich bagáž tam, odkud přišli, do zatopeného kaliště. Když stařena otevřela oči, všechno bylo při starém, hned vedle chatrčí bratra Maanapeho a bratra Jiguého s krásnou Iriki. A všichni skuhrali hladý jako dřív.

A tehdy se stařena zle rozkatila. Pověsila si milého hrdinu k pasu a honem pryč. Přešla les a dorazila k divokému klestu, kde Jidáš dává dobrou noc. Prošla jím půldruhé míle, až po lese nebylo ani památky a ona se ocitla na rovné pustině, oživené jen ševelením zababčelých ledvinovníků. Ani ptáček zpěváček do té samoty nezapísknul. Stařena postavila malíčka na planinu, kde se nedá růst, a řekla:

„Máma teď půjde pryč. Ty zůstaneš ztracený uprostřed pustiny, a už nikdy nevyrosteš.“

A byla ta tam. Macunaíma se rozhlédl po pláni a cítil, že má na krajíčku. Nikde kolem ale nebylo živáčka, a tak si to s brekem rozmyslel. Dodal si odvahy a vyrazil na cestu, nožičky do koláčka ho sotva nesly. Týden se tak kudy tudy potuloval, až potkal Kurrupiru, který si

v doprovodu psa Medožrouta zrovna opékal na ohni flákotu. A ten Kurrupira žije v palmových výhoncích a u každého, kdo jde kolem, žebroni o štipec tabáku. Macunaíma se ho zeptal:

„Dědoušku, pakli mi dáte kousek pečinky, abych zahnal hlad?“

„To víš, že dám,“ přikývl Kurrupira.

Odřízl si kus masa z nohy, opekl ho, dal kloučkovi a zeptal se:

„Copak tu, chlapče, v tom klestu pohledáváš?“

„Ale coby, procházím se.“

„To jsou mi věci!“

„Už je to tak, procházím se...“

A vypověděl Kurrupirovi, jak ho matka potrestala, protože nepřál bratřím. A když mu líčil, jak přenesl dům zpátky do bahniště, kde nebylo co lovit, od srdce se zachechtal. Kurrupira se na něho zadíval a tiše povídá:

„Ty už nejsi, chlapče, žádný klouček, kdepak... Takové věci dělají velcí lidé...“

Macunaíma Kurrupirovi poděkoval, a kudy prý se dostane do velké chýše Tapanumů. Jenže Kurrupirovi už se na hrdinu sbíhaly sliny, a proto mu dal zlou radu:

„To se dáš, chlapečku-chlape, touhle cestou, dáš se tudy, mineš tamten strom, vezmeš to doleva, otočíš se a odtud už jsi pod mými uaiarikinikulkami natošup.“

Macunaíma by byl rád zahrnul, když ale došel až ke stromu, poškrabal se na nožičce a zamumlal:

„Jémináčku...! A já mám zrovna takovou lenoru...“
a šel rovnou za nosem.

Kurrupira čeká čeká, ale klouček nikde... A tu vsedl ten rarach na jelena, to je totiž jeho komoň, zaryl se běhounovi patama rostoucíma napřed do slabin a vyrazil vpřed s voláním:

„Hej, masíčko z mého stehna! Hej, masíčko z mého stehna!“

Maso mu z hloubi hrdinova břicha odpovědělo:

„Co je?“

Macunaíma přidal do kroku a rychle vběhl do husté caatingy, ale Kurrupira se hnál jako vítr a mrňousovi začínalo jít jaksepatří do tuhého.

„Hej, masíčko z mého stehna! Hej, masíčko z mého stehna!“

A maso odpovídalo:

„Co je?“

Malíček už z toho byl celý zoufalý. Ten den bylo počasí jak o liščí svatbě, přšelo a k tomu svítilo sluníčko, a stará Vei, bába Slunce, se třpytila na kapičkách deště a vylupovala z nich světlo jako zrna z kukuřice. Macunaíma doběhl ke kaluži, lokl si bahnitě vody a vyvrátil maso ven.

„Hej, masíčko z mého stehna! Hej, masíčko z mého stehna!“ volal Kurrupira čím dál blíž.

„Co je?“ odpovídalo mu maso, tentokrát už z kaluže.

Macunaíma zatím zmizel druhou stranou a tak se zachránil.

Když byl odtud na půldruhé míle, zaslechl za mravenišťem hlas, který si zpíval:

„Aguti kouží tavišku...“ jako když másla ukrajuje.

Šel se tam podívat a našel aguti, která lisuje v palmovém tipití maniok na mouku.

„Babičko, pakli mi dáte trochu manioku, abych zahnal hlad?“

„Japa bych nedala,“ přikývla aguti. Dala malíčkovu hrst manioku a hned se ptá:

„Copa tu, panášku, v tom klestu pohledáváš?“

„Ale coby, procházím se.“

„Co to?“

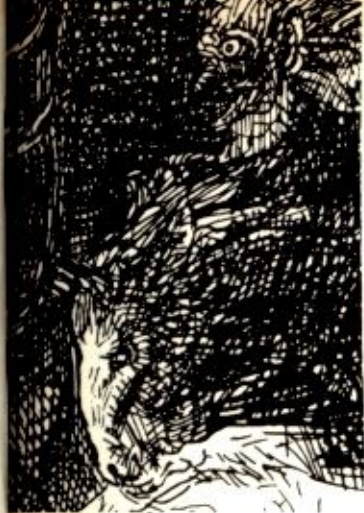
„Procházím se, už jsem řek...“

Vypověděl jí, jak oklamal Kurrupiru, a od srdce se zachechtal. Aguti se na něj zadívala a tiše povídá:

„To malý chlapešek nedělá, panášku, to chlapešek nedělá... Ale šak já už ti to tělo s kebulkou srovnám.“

A popadla štoudev plnou jedovaté maniokové šťávy a vychrstla ty pomyje na malíčka. Macunaíma poplašeně ucuknul, ale podařilo se mu uhnout jenom hlavou, celý zbytek těla ten šplách schytl. Hrdina kýchnul a pochlapil se. Natahoval se rostl sílil, až z něj byl chasník jako hora. Jen hlava, která unikla maniokovému šplouchanci, zůstala napořád troubelatá s nechutně mrňousovskou tvářinkou.

Macunaíma aguti za všechno poděkoval a s písni na rtech vyrazil do rodné chýšky. Přicházela bzukotavá noc, mravenci se nořili do země a moskyti z vod. Vzduch byl teplý jako ptačí hnízdo. Stará Indiánka z kmene Tapañumů zaslechla synův hlas v šedavé dálavě a krve by se v ní nedořezal. Macunaíma přišel, chmury vepsané do tváře:

„Zdalo se mi, matičko, že mi zoubek vypadl z pusy ven.“

„To věstí, že než se kdo nadá, někdo z nás bude pod drnem.“

„Však já vím. Než se den se dnem sejde, bába Slunce už vám svítit nebude. A to proto, že jste mě porodila.“

Na druhý den se Macunaímovi bratři vydali rybařit a lovit, stará matka šla na žďár a Macunaíma

zůstal doma sám s Jiguého družkou. A tu se Macunaíma proměnil v mravence kenkéma a štípl Iriki, aby si s ní zalaškoval. Ale dívka mravencem mrštila na sto honů daleko. A tu se Macunaíma proměnil ve stromek orelániku. Krásná Iriki se rozžářila, natrhala si semínek, a aby byla ještě líbeznější, pomalovala si jimi obličej i svoje ženství. Byla nejkrásnější ze všech. Až to Macunaíma nevydržel, stal se zase člověkem a dali to s Jiguého družkou dohromady.

Když se bratři vrátili z lovu, Jigué si hned všiml, že ho Iriki vyměnila, ale Maanape mu vyložil, že Macunaíma už je jednou provždy chlap, a statný k tomu. Maanape byl čaroděj. Jigué viděl, že chýše je plná jídla, byly tam banány byla tam kukuřice byl tam ten

nejlepší
byl tam
burčák a ko-
byli tam nalovení
ci, šfavnaté mučen-
manilkary sapodily, by-
lení a maso z čerstvě zabitě paky, všeho tohohle bá-
ječného jídla a pití... Jigué usoudil, že nemá cenu se
s bratrem škorpit a krásnou Iriki mu přepustil. S po-
vzdychem si vytahal klíšata, lehl si do sítě a spokojeně
usnul.

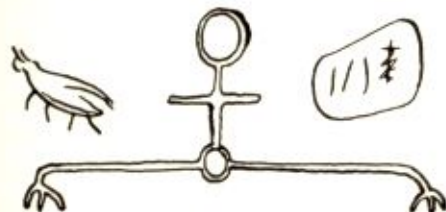
Na druhý den si Macunaíma hned za kuropění zado-
váděl s krásnou Iriki a pak si vyšel na procházku. Pře-
šel přes zakleté království Krásné skály v Pernambuku
a nedaleko města Santarém natrefil laňku, která právě
přivedla na svět mládě.

„To bude úloveček!“ zajásal. A vyrazil za ní. Laň mu,
pravda, hravě unikla, ale hrdina snadno lapil koloucha,
kterému se nožičky ještě třásly, schoval se s ním za stro-
misko a tak dlouho ho poštuchoval, až koloušek začal
naříkat. Laň to div nepřipravilo o rozum, vytřeštila oči
strnula pádila upalovala nazpátek, až se sténajíc láskou
zastavila rovnou před hrdinou. A ten vám tu laňku, co
se právě okotila, střelil. Podklesla, párkrát zaškubala
běhy a zůstala bez hnutí ležet. Hrdina zaplesal. Přijde
blíž k lani a dívá se dívá, s výkřikem padá v mdlobách
k zemi. Zlý Aňanga mu provedl ošklivý kousek... To, co
Macunaíma střelil šípem, nebyla laň, kdepak, byla to
Macunaímova vlastní matka z kmene Tapaňumú, a le-

maniok,
kukuřičný
řalka kaširi,
sumci a okouní-
ky cukrová jablka
lo tam zadělávané je-

žela tu teď bez života, celá podrápaná od trnitých lián
a kaktusů, kterých je v lese víc než dost.

Když hrdina přišel zase k sobě, zavolal bratry a všich-
ni tři u ní s velkým lamentováním probděli noc, pili při-
tom mauriciové víno a pojídali maniokové bochánky
s rybami. Ráno raničko položili tělo do sítě a vydali se
stařenu pohřbít pod kámen, tam kde se říká U Pantáty
černých mravenců. Maanape, který byl kouzelník k po-
hledání, tam vyryl epitaf. A vypadal takhle:

Po dobu, již kázal zvyk, se postili a Macunaíma se po
celý půst hrdinně litoval. Nebožčino břicho se nafuko-
valo nafukovalo, a když se období dešťů chýlilo ke kon-
ci, změnilo se v měkoučký pahorek. Tehdy dal Macu-
naíma ruku Iriki, Iriki dala ruku Maanapemu, Maanape
dal ruku Jiguému a všichni čtyři se vydali do světa.

III. CI, MÁTI HVOZDU

Jednoho dne šli ti čtyři cestou lesem daleko od jezer i mokřin a tuze je trápila žízeň. Široko daleko nebyl jediný mombín, z jehož nabobtnalých kořenů by svlačžili rty, a Vei, bába Slunce, se třepatěla listovím a neúnavně šástala pocestné po zádech. Potili se, jako by se potřeli suarovým olejem a vířili v šamanském reji; šli i tak. Náhle se Macunaíma zastavil a rozčísil ticho noci rozmáchlým varováním. Ostatní znehybněli. Slyšet nebylo nic, Macunaíma ale šeptl:

„Něco tu je.“

Nechali krásnou Iriki, ať se šlechtlí na kořenech samaúmy, matky stromů, a opatrně se kradli vpřed. Vei už se tři bratry dosyta našástala po hřbetech, když Macunaíma, který šel napřed, uhlídal asi po půldruhé míli spící žínku. Byla to Ci, Máti hvozdu. Pravý prs měla nadobro seschlý a podle toho hned poznal, že patří k ženám, které žijí samičky na březích jezera zvaného Zrcadlo luny, kam prýští řeka Nhamundá. Žínka to byla jako květ, tělo pomalované genipapem vyšťavené nestmí.

Hrdina se na ni vrhl, aby si s ní zadovádel. Ci nechtěla. Vytáhla na něj trojzubý šíp a Macunaíma se naoplátku vytasil s knejpem. Byla to rvačka jako řemen a řev obou soků se rozléhal pod korunami stromů, až se ptáci hrůzou scvrkávali. Hrdina byl bit jako žito. Dostal už do nosu, že mu tekla červená, a utržil i pořádný boda-

nec trojzubcem do zadku. Zato mužatice na sobě neměla ani škrábnutí a pro hrdinu, který řval tak strašlivě, až se ptáci hrůzou scvrkávali, znamenal každý její náprah další krveprolití. Když viděl, že je v bryndě a že je na tu mužatici krátký, vzal nohy na ramena a na útěku volal bratry:

„Pomoc, sic se neznám! Pomoc, sic se neznám!“

A bratři přiběhli a Ci se chopili. Maanape jí zkroutil ruce za zády a Jigué ji bral oštěpem přes hlavu. Až se milá mužatice bezmocně svalila na zem mezi kapradí. Když už měla Máti hvozdu dost, přišel si s ní Macunaíma zadovádet. I tu přilétla hejna jendají červení arové lorikulové hejna amazoňanů papouši i hejna papoušků a všichni složili hold Macunaímovi, novému pánu a vládci pralesa.

A tak se tři bratři vydali dál s novou družkou. Prošli Květinem vyhnuli se řece Kormutnici proběhli pod vodopádem Štístko a cestou Paní útěšně došli do Miláčkova hájku na vrších venezuelských. Odtud pak Macunaíma panoval tajuplným hvozďům, zatímco Ci velela nájezdům žen s trojzubcem v ruce.

Hrdina žil v klidu a míru. Celé dny si medil v houpačích síti a zamačkával červené mravence, mlaskavě usrkával maniokovice, a když se dal za kanoucích tónů koča

do zpěvu, hvozdy se sladce rozšuměly a uspávaly hady klíšťata moskyty mravence i zlé duchy.

Večer přicházela z bitvy zkrvavělá, pryskyřicí prononělá Ci a vyšplhala se do sítě, kterou vlastnoručně utkala ze svých vlasů. Zadováděli si, a když bylo po všem, jeden se na druhého smáli.

Tulili se k sobě, a smáli se a smáli. A Ci tolik voněla, až se o Macunaímu pokoušely mráčky a mdloby.

„Hrome, miláčku, že ty ale voníš!“

celý se rozplýval. A rozvíral chřípí, jak jen mohl. Šla na něj taková dřímota, až mu spánek začal klížit víčka. Jenže Máti hvozdu jen tak něco nestačilo, stáhla síť, až v ní byli dočista zabalení, a lákala druhá k dalšímu dovádění. Macunaíma sice umíral ospalostí a mohl ho z toho čert vzít, zadováďel si ale, aby si nepošramotil pověst. Teprve když si Ci usmyslila, že prý se na sebe mají spokojeně smát, hrdina znechuceně zavzdychal:

„Jémináčku...! A já mám zrovna takovou lenoru...“

A obrátil se k ní zády a v tu ránu sladce spal. Jenže Ci, ta chtěla dovádět dál... Lákala lákala... Hrdina spal, jako když ho do vody hodí. Máti hvozdu nezbylo než popadnout trojzubec a milého Macunaímu trochu popíchnout. Ten se s řehotem probral, celý se svíjel, jak ho to šimralo.

„Moc si nekoleduj, hanbářko!“

„A just budu!“

„Tak přeci nech člověka trochu prospat, zlatíčko...“

„Pojď, budem dovádět.“

„Jémináčku...! Když já mám zrovna takovou lenoru...“

A ještě jednou si zadováděli.

Někdy ale pán a vládce pralesa přebral maniokovice a Ci ho našla zřízeného pod obraz. Už už se chystali si zadováďet a hrdina se v půlce poroučel.

„Tak co bude, hrdino!“

„Co by mělo?“

„Pokračovat se nebude?“

„Co tím chceš říct, pokračovat?“

„Pro pět ran do čepice, my tu dovádíme a on toho v nejlepším nechá!“

„Jémináčku...! Když já mám zrovna takovou lenoru...“

Macunaíma byl nadrátovaný, že se zmoohl sotva na náznak. Vyhledal si v družčiných vlasech měkounké místečko a šťastně usnul.

Aby se něčeho dočkala, musela se Ci uchýlit k lsti a vtipu. Vydala se do lesa pro žahavé lupení a pošlehalá jím hrdinovo šuí a svoji nalašiči, až z toho dostali drbavku drbavou. Macunaíma byl rázem touhou divý jako lev. Ci zrovna tak. A tak ve spoušti strhujícího žáru dováděli a dováděli.

Nejvynalézavější ale byla rozkoš za bezesných nocí. Tenkrát, když se na nebi nažhavily všechny hvězdy a rozlévaly po zemi rozpálený olej, horký k nesnesení, a les byl v jednom ohni. Ani opeřenci to v hnízdě nemohli vydržet. Neklidně kroutili krkem, přeletovali z větve na větev a v největším divu světa zčistajasna vynalezli černé svítání a rozezpívali se, co jim hrdlo stačilo. Povyk se rozhostil přenáramný vůně zmocnely a teplo ještě víc.

Macunaíma sebou hodil v síti, až Ci odletěla. Probudila se jako saň a už byla na něm. Tak si zadováděli. Rozkoš je probudila nadobro, a tak zkoušeli, jak by své dovádění ještě vylepšili.

Neminulo ani šest lun a Matka hvozdu povila červeného synáčka. Obratem se dostavily proslulé mulatky z Bahie, Recife, Ria Grande do Norte a z Paraíby a pře-

daly Máti hvozdu mašli rudou jako zlo a pasovaly ji tak na vůdkyni šiku červených pastýřek při všelikých hrách vánočních předváděných u jesliček. Pak se v dobrém rozloučily, s požehnáním

odtančily, sukně jim přitom vlály a v patách jim šel průvod fotbalistů vykuků hošanů k zulíbání cajdákmaistrů, vši téhle zlaté mládeže. Macunaíma, jak bylo zvykem, v šestinedělí hodně odpočíval, ale postit se, to ani nápad. Robátko mělo spláclou hlavičku a Macunaíma mu ji placatil ještě víc, každý den vám ho po ní popleskával a říkal přitom:

„Hleď mi, chlapče, pěkně růst, abys moh jít do São Paula narežovat fúru peněz.“

Mužatice si hošička do jedné zamilovaly a do první koupele mu snesly všechny šperky, co jich v kmene bylo, aby byl po všechny časy bohatý. Poslaly do Bolívie pro nůžky a strčily je roztažené maličkému pod polštář,

protože jinak by přišel bubák Marambá, vysál mu pupík a máti Ci palec u nohy. A taky že Marambá přišel, uviděl nůžky a sedl na lep: vysál jim ouško a spokojeně odešel. Nikdo nemyslel než na červeného panáčka. Poslali mu do São Paula pro vyhlášené pletené bačkůrky paní Any Francisky de Almeida Leite Moraisové a do Pernambuka pro krajky „alpská růže“, „guabirobový květ“ a „soužím se pro tě“ z dílny paní Joaquininy Leitãoové, známé též jako Hrbatá Chýna. Aby neměl červíky, pasírovaly mu nejvybranější tamarindy sester Vieirových z Óbidosu. To se mu panečku žilo...! Jednoho dne ale na chýši pána a vládce usedl sýček a zlověstně zahoukal. Macunaíma se otrásl hrůzou, vyplašil moskyty, a aby zaplašil i strach, zkároval se maniokovicí pod obraz. Propil a prospal celou noc. A tu se připlazil Černý had a vysál Ci jediný živý prs, co měla, takže v něm nezbyl ani hlt. A protože Jigué nedokázal klofnout žádnou mužatice, zůstal panáček nazítří bez kojné, cucnul si z matčina prsu, cucnul si znovu, otráveně vzdychl a umřel.

Uložili tedy andílka do hliněné urny ve tvaru želvy, a aby mu ohniví boitatové nevyžrali oči, pohřbili ho přímo doprostřed chýše, zpívali přitom a tancovali, dobrou vůli spolu měli a maniokovice tekla proudem.

Když bylo po obřadu, vyjmula Macunaímova družka, ještě celá nastrojená, z náhrdelníku proslulý nefritový amulet, co se mu říká muirakitan, věnovala ho mužičkovi a vyšplhala se po liáně do nebes. Tam si teď celá vyštáfirovaná chodí a mravenci na ni nemůžou. Nastrojená je, jak byla, ba ještě světlem se tam přistrojila, pro-

tože se tam z ní stala hvězda. A je to Beta ze souhvězdí Kentaur.

Nazítrí šel Macunaíma synkovi na hrob a uviděl, že mu z těla vyrašila rostlinka. Pečovali o ni, seč byli, a byla to guaraná. Její plody lidé melou na padrt, jež je lékem na kdejaký neduh a vzpruhou za vedřin Vei, báby Slunce.

IV·BOLÚNA LUNA

Na druhý den si hrdina, kterému se stýskalo po Ci, družce, jež nikdy nesejde z mysli, hned ráno raničko proděravil dolní ret a vsadil si do něj muirakitan jako labret. Cítil, že má na krajíčku. Rychle svolal bratry, rozehnal se s mužaticemi a šel pryč.

Čundrali se čundrali všemi těmi lesy, nad nimiž nyní Macunaíma panoval a vládl. Všude, kam přišel, mu skládali hold a všude ho doprovázel průvod červených arů a jendají. Když ho v noci přepadl zármutek, vyšplhal se na žusaru s plody purpurovými jako jeho duše, a díval se na vyparáděnou Ci na nebesích. „Daremnice jedna daremná!“ skučel u toho... A bylo mu přitom tak těžko u srdce, že se to ani vypovědět nedá, a vzýval dobré bohy žalmy bez konce...

Rudá! Rudá!

Ty, který vysoušíš deště,
dej, ať oceánské větry

zadují nad mojí zemí,
dej, ať rozeženou mraky
a ta moje daremnice
čisfounce zasvítví v nebi...

Učiň potom, ať se ztiší
všechny vzteklé vody v řekách,
abych se v nich mohl koupat,
dovádět s tou daremnicí,
až se zjeví na hladině...

Takhle. Pak slezl dolů a plakal Maanapemu na rameni. Jigué rozdmýchával ohýnek v mířích, aby hrdinovi nebyla zima, a lítostí vzlykal. Maanape polykal slzy a vzýval mocného Akutipuru a Murukututu a Dukuku, všechny ty bohy spánku takovýmihleh ukolébavkami:

Akutipuru,
rač seslat svůj spánek
na Macunaímu,
ponivač je na tom špatně...!

Vytahal hrdinovi klíšata a kolíbatě ho konejšil. Hrdina se tišil utišoval, až spokojeně usnul.

Na druhý den se tři pocestní znovu vydali na pouť tajupnými hvozdy. A Macunaímu všude doprovázel průvod červených arů a jendají.

Šli a šli, až jednoho dne, sotva svítání začalo vyhánět tmu noci, zaslechli zdáli dívčí nářek. Spěchali se tam podívat. Po půldruhé míli natrefili kaskádu, ronící potoky slz v usedavém pláči. Macunaíma se jí zeptal:

„Co se stalo?“

„Prase kozu potrkalo.“

„Jen nám to hezky pověz.“

A kaskáda jim vypověděla, co se jí přihodilo.

„Slyš tedy, že mé jméno je Naipi a jsem dcerou náčelníka Meše-Mešoitikiho, což v našem jazyce znamená Šantala šantavý. Byla jsem panna nad jiné spanilá a kdejaký sousední náčelník toužil líhat v mé síti a poznat mé tělo, pružnější nad dřevo vlnovce. Já ale každého, kdo za mnou přišel, častovala kousanci a kopanci, abych vyzkoušela, zač stojí. A nikdo neobstál a všichni s hanbou odešli.

Můj kmen sloužil hadí královně Kapei, která přebývala v hluboké sluji ve společnosti mravenců. Sotva se trubače na břehu řeky rozžlutavěly květy, přicházela si hadí královna, v naší řeči jí říkáme boiúna, do vesnice vybrat pannu, která s ní měla jít spát do podzemní jeskyně poseté kostrami.

Když mé tělo uronilo krve a žádalo si mužské síly, zahoukala na slonovníku u chýše bílá sova, Kapei přišla a vybrala si mne. Trubače na břehu řeky žlutě plály a všechny květy padaly na vzlykající ramena jinochu Titčatému, válečníku mého otce. Náš příbytek zase do něj jako voj chvátil smutek, pustil se do něj jako voj mravenců, až rozežral i ticho.

Když přišel šaman, z jamy, po-

starý pažé, náš se vytáhl noc sbíral jinoch

Titčaté květy a přišel s nimi do síte mé poslední svobodné noci. Uvítala jsem ho zuby.

Z poraněného zápěstí mu vytryskla krev, ale jinoch nedbal, jen milostným pomínutím zasténal a zacpal mi ústa květy, takže jsem dál kousat nemohla. Titčaté vyskočil do síte a Naipi ho poznala.

Prostřed kanoucí krve a trubačových květů jsme dováděli jako smyslů zbavení, a když bylo po všem, vzal mě můj přemožitel na záda, hodil do kánoe uvázané ve skrýši pod haluzemi křídloku a po široké řece Lité vyrazil na útěk před boiúnou.

Když na druhý den starý pažé vrátil noc zpět do jámy, Kapei si pro mě přišla a našla síť, kterák potřísněna krví zeje prázdnotou. Zařvala a rozběhla se za námi. Běžela běžela, slyšeli jsme ji rvát blízko blíže blizoučko, až se nám nakonec vody Lité v patách vyduly královniným tělem.

Titčaté už únavou nemohl dál, rána na zápěstí mu bez ustání krvácela. Proto jsme nemohli utéct. Kapei mě chytila, obrátila, podrobila zkoušce vejcem, to povědělo pravdu, a boiúna seznala, že mi Titčaté byl mužem.

Popadla ji taková zlost, že z toho snad chtěla svět zbořit, čert ví... zaklela mě tady do toho kamene, Titčatého proměnila v bylinu a odmrštila, až kde je říční břeh. Vidíte, támhle dole teď zůstává. Ten překrásný vodní hyacint, který mi z vody mává na pozdrav. Šarlatově kvete kapkami krve z rány, co jsem mu uštědřila, to chladem mých vod takhle znehybněly.

Kapei bydlí pode mnou a ustavičně zkoumá, zda se

mnou jinoch doopravdy dováděl. Dováděl, toť se ví, a já budu v tomto kameni až do skonání toho, co je bez konce, plakat, že už mu víc nemohu být ženou..."

Domluvila. Pláč skrápěl Macunaímovi kolena a hrdinou otřásl vzlyk.

„Je... je...stli se tu boboiúna jjenom ukáže, ta...tak ji zabiju!“

Nato se ozval mocný řev a z vody se vynořila Kapei. A to byla boiúna. Macunaíma chrabře vypjal hrud' a vyrazil proti nestvůře. Kapei rozevřela chřtán a vypustila z něj oblak divokých sršánů. Macunaíma kolem sebe tloukl hlava nehlava a nad rojem zvítězil. Netvor

po něm šlehl ocasem, který chřestil, až hrůza povídat, jenže zrovinka v ten moment hrdinu kousnul do kotníku mravenec. Hrdina se bolestí na chvíličku sehnul, ocas mu prosvištěl nad hlavou, a rovnou Kapei do tváře. Zařvala ještě mocněji a vrhla se Macunaímovi po noze. Ten jenom drobet ucouvl, popadl kus skály a lup ho! uřal potvoře hlavu.

Hadí tělo se zmítalo v proudu, zatímco hlava, takové velké vroucí oči měla, poraženě spěchala políbit mstiteli no-

hy. Hrdina dostal vítr, vyrazil k lesu, jako když střelí, a bratři za ním.

„Kam, panáčci, kam jdete?“ volala za nimi hlava.

Tri bratři přidali do kroku. Po půldruhé míli se ohlédli. Kapeina hlava jim byla pořád v patách. Běželi a běželi, co jim nohy stačily, a když už únavou nemohli dál, vyšplhali se na vilnokvět, že je hlava bohdá přehlídne. Ale hlava pod nimi zastavila a žádala si ovoce. Macunaíma zatřásl stromem. Hlava pospokykala, co bylo na zemi, a chtěla víc. Jigué sklepal trochu plodů do vody, ale hlava povídá, do vody že ji nikdo nedostane. Nato utrlh Maanape jednu bobulku a hodil ji, jak nejdále svedl, a zatímco se za ní hlava pustila, tři bratři slezli ze stromu a vzali do zaječích. Běželi běželi, a když urazili půldruhé míle, natrefili dům bakaláře z ostrova Cananéia, co se sem odstěhoval, aby mu nechodili za ženou. Starý paprika seděl na zápraží a četl si v hlubokomyslných spisech. Macunaíma ho pozdravil:

„Tak jak vám dupou králíci, pane bakalář?“

„Nemohu sobě naříkati, přeslovutný putovníče.“

„Máte tu čerstvej luft, co?“

„C'est vrai, jak říkají Francouzi.“

„Tak nashle, pane bakalář, trochu mi už hoří koudele...“

A vyrazili dál. Než se kdo nadál, měli za sebou indiánská sídliště v Caputeře a Morrete. Odtud co by kamenem dohodil se rozkládalo stavení pana Toho, nevím koho. Vběhli dovnitř a přirazili za sebou dveře. A tehdy Macunaíma přišel na to, že cestou ztratil muirakitan. To

byla rána, byla to přece jediná památka, která mu zůstala po Ci. Chtěl se vrátit a kámen hledat, ale o tom bratři ani slyšet. Netrvalo dlouho, a hlava byla u nich. A hned na dveře: buch, buch, buch!

„Kdo to?“

„Holečku, holečku, otevři světničku.“

Ale cožpak chytré prasátko otevřelo vlkovi? Tři bratři taky neotevřeli a hlava se dovnitř nedostala. Macunaíma nevěděl, že se stala jeho služebnicí a že nepřišla v zlobě. Hlava čekala a čekala, a když viděla, že jí beztak neotevřou, rozmýšlela, co počít. Když bude voda, druzí ji vypijí, když komár, klidu jí nedají, když vlak jako drak, vykolejí, když řeka, do mapy zanesou... Rozhodla se: „Budu luna.“ I poprosila pavouka brabouka, aby jí pomohl na nebesa.

„Slunce by mi přízi rozpustilo,“ povídá na to pavouk brabouk.

I poprosila černé vlhouny, aby se shlukli, a nastala temnotemná noc.

„V noci mé vlákno nikdo neuhlídá,“ namítl pavouk brabouk.

Hlava doběhla pro žejdlík chladu na zebavé vrcholky And a poradila:

„Co půldruhé míle krapet odlej a příze se zabělá jíním. Můžeme se dát na cestu.“

„Tak pojďme.“

A už brabouk na zemi snová vlákno. S prvním větříkem, co tudy fouknul, vzneslo se vlákno do nebes. Pavouk brabouk po něm vyšplhal a shůry odlil krapet jíní.

A zatímco nahoře dál spřádal, spodní část zbělela jako sníh. A hlava zvolala:

„Spánembohem, lidi zlatí, poručím se do nebes!“

A polykala pavoucí přízi a šplhošplhala k širým pláním nebeským. Bratři otevřeli dveře a mohli na ní oči nechat. A Kapei šplhala a šplhala.

„A opravdu jdeš, hlavěnko, do nebes?“

„Hm-mm,“ zamrlala v odpověď hlava, která už nemohla otevřít tlamu.

Kuropění se teprve blížilo, když boiúna Kapei dorazila na nebe. Z tolika pospolykané příze byla pěkně kulaťoučká a námahou všecka pobledlá. Pot se z ní lil proudem a skrápěl zem krůpějemi čerstvé rosy. A to ojíněné vlákno může za to, že teď Kapei tolik studí. Kapei bývala boiúnou, ale teď je to luna a její hlava nám svítí z širých plání nebeských. A od těch časů pavouci, co se jim říká běžníci, snovají svá vlákna nejraději za noci.

Na druhý den bratři prohledali všecko všudy, hledali, hledali, ale po kameni ani památky. Vypťávali se kdejakého živáčka, aperem kosmanů pásovců hadích panelek a želv klapavek na souši, divokých vos vlašťoviček hrobních ptáků datlů a guanů na stromech, v povětří se ptali ptáka vlhovce a jeho kmotra sršně, vypťávali se domácích švábů, ptáka, co volá „Taám!“ a co mu družka odpovídá „Taím!“, ptali se ještěřičky, co je na kordy s myšákem, v řekách se ptali trnobřichů vrubozubců arapajm a kurimat, na březích potápek ibisů a blátotlaček, všech živáčků do jednoho se vypťávali, ale nikdo nic neviděl, nikdo nic neslyšel. A tak se tři bratři znovu

vydali na cestu, na-
příč krajem, jemuž
Macunaíma panoval.
Ticho je tížilo a bez-
naděj zrovna tak. Ma-
cunaíma přes tu chvíli
zůstal stát a myslil na
svou daremnicki oš-

klivou... Touha jím zrovna lomcovala! Vracel zpátky
čas. Plakal, až srdce usedalo. Slzy mu kanuly po dět-
ských líčkách a křtily kosmatá prsa. Vzdychal a vrtěl
hlavou:

„Marná sláva, bratři milí. Stará láska nerezaví, kde-
pak...!“

A šel dál. A všude ho přijímali s poctami a všudy tudy
ho provázel pestrobarevný průvod jendají a červených
arů.

Jednoho dne zas Macunaíma ležel pod stromem a če-
kal, až se bratři vrátí z rybolovu, když se toho nešťast-
níka zželelo Černoušku pastevci, co z nebe pomáhá
lidem hledat poztrácené věci, a rozhodl se, že mu po-
může. Však se k němu Macunaíma taky dennodenně
modlil. I poslal za ním ptáčka pipulku. Zničehonic hr-
dina něco slyší neklidně šustnout, a na koleně mu sedí
pipulka. Macunaíma rozmrzele máchl rukou a pipulku
odehnal. Leč neminula ani minutka, znovu to zašelesti-
lo, a ptáček mu sedí na břiše. Macunaíma už se ani ne-
namáhal. A tehdy se pipulka dala do líbezného zpěvu
a hrdina rozuměl všemu, co zpívá. Říkala, že je Macu-

naíma tuze zkormoucený a že je to kvůli tomu, jak na
břehu řeky šplhal na strom vilnokvět a vytrousil při tom
svůj muirakitan. Ale teď, zaznívalo v pipulčině litanii,
už Macunaíma nemusí ani trochu plakat, proč by, vždyť
muirakitan spolkla želva tereka, tereku ulovil rybář, ry-
bář prodal zelený kámen jednomu peruánskému vy-
dřiduchovi a ten vydřiduch se jmenuje Venceslau Piet-
ro Pietra. Co má talisman, zbohatl a je z něj zazobaný
plantážník v São Paulu, převelikém městě, které olizu-
je strouha Tietê.

Nato pipulka opsala ve vzduchu písmeno a byla ta
tam. Když se bratři vrátili z rybolovu, Macunaíma jim
povídá:

„Šel jsem cestou líčit na jelena a vtom vám cítím, jak
mi něco studeného leze po zádech. Strčím tam ruku
a ejhle, ona to stonožka. Ta mi prozradila, jak to všech-
no je.“

A vypověděl bratrům, kde se muirakitan nachází,
a on že se do toho São Paula vypraví, Venceslaua Pietra
Pietru vyhledá a ukradený labret dobude nazpátek.

„...a ten muirakitan dostanu, i kdyby čert na chřestý-
ši jezdil! Půjdete-li se mnou, bude dobře, ne-li, taky tak;
líp člověku samotnému, než mizerně sbratřenému. Já
mám ale tvrdou hlavu, a jak se jednou do něčeho za-
kousnu, pro nic za nic to nepustím. Půjdu třeba sám,
i kdyby jen proto, aby to ta jedna pipulka, chci říct sto-
nožka, neroztrubovala dál po světě.“

Po tomto projevu se Macunaíma od srdce zachechtal,
představil si totiž, jak tomu ptáčkoví vytře zrak. Maana-

pe a Jiguê se rozhodli, že půjdou s sebou, vždyť hrdina se přece bez ochránců neobejde.

V. PIAIMAN

Na druhý den Macunaíma ještě nad ránem vskočil do kánoe a zajel si odložit svědomí k ústí řeky Negro, na ostrov Marapatá, za nímž se prostírá země hrdlořezů, kteří tu sbírají kaučuk. A aby mu svědomí nesežrali mravenci, napíchl je tam na samou špici desetimetrového kaktusu. Vrátil se zpět k bratrům a o polednách všichni tři vyrazili Slunci po levici.

Všelicos se Macunaímovi a jeho bratřím po té cestě přihodilo, bylo jim projít křovisky řekami peřejemi planinami ručeji jílovitými úvozy pralesy i zázraky v pustinách. Putovali do São Paula. Kus cesty je při tom svezla řeka Araguaia. Vzdor tolikerym triumfům a tolikerym udatenstvím byl hrdina bez halíře v kapse, jeskyně v Roraimě ale ukryvaly poklady zděděné po hvězdě mužatci. Odtud si Macunaíma vzal na cestu na čtyřicet milionů kakaových bobů, tradiční měny oněch krajů. Lodíc se jimi zaplnila celá přehršel. A že to byla podívaná k pohledání, jak se ta síla navzájem posvazovaných pirog vinula po hladině Araguaie jako šíp. V čele stál zachmuřený Macunaíma a v dáli vyhlížel město. Hloubal hloubal a okusoval si prsty, které byly z věčného ukazování na hvězdu Ci samá bradavice. Bra-

trí veslováním plašili moskyty a každý záběr otrásal celými dvěma stovkami svázaných lodic a posypal hladinu řeky kopící bobů, takže se za nimi táhla čokoládová stopa, kterou si libovaly neonky pirapitingy zlatice tetry vodní krávy pancířníci.

Jednoho dne zas bába Slunce zalila tři bratry znojem potu a Macunaímu napadlo, co kdyby se vykoupali. Vřece to ale nešlo kvůli krvežíznivým piraňám, z nichž každá chtěla ukořistit alespoň kouštínek rozervané družky a v zápalu boje jich z vody co chvíli vyskakovaly celé hrozny na metr vysoko, ba i víc. A tu Macunaíma zahlédl na výspě vprostřed řeky hlubánku plnou vody. A vypadala, zrovna jako by ji tam býval šlápotou vyhloubil nějaký obr. Přirazili. Voda byla studená, a to bylo křiku, než se do ní hrdina ponořil a celý se umyl. Jenže ona ta voda byla kouzelná, protože tahle hlubánka, to byla stopa, kterou tu po sobě zanechal svatý Tomáš, když chodil Brazílií a kázal indiánské čeládce evangelium. A tak hrdina vylezl z vody bílý zlatovlasý modrooký, všechna jeho černota se vodou smyla. A syna černého kmene Tapaňumů už by v něm žádný nehádal.

Jak ten zázrak zpozoroval Jiguê, hned se do šlápoty po svatém Tomášovi vrhl taky. Hrdina ale svou černí vodu notně zaneřádl, a třeba se Jiguê drhnul jako zbesilý a kouzelná voda z tůňky jen chlístala, přece zůstal

jenom barvy čerstvě kuté spěže. Macunaímovi ho přišlo líto a utěšoval ho:

„No tak, bratříčku Jiguê, bílý sice nejsi, ale černota je ta tam, a pořád lepší usmrkaný nežli bez nosu.“

Poslední se šel mýt Maanape, jenže Jiguê všecku kouzelnou vodu vycachtal. Jen na samém dně jí zbyla ka-pička a Maanapemu se v ní podařilo omočit s bídou dlaně a chodidla. Proto zůstal černý, syn kmene Tapanumů, jak má být. Jen dlaně a chodidla mu zrůžověly, jak si je omyl posvátnou vodou. Macunaímovi se ho zželelo a utěšoval ho:

„Netrap se, bratříčku Maanape, nic, kmotříček Jidáš musil vystát mnohem víc!“

A že to nebyl pohled ledasjaký, když tam na té výspě tři bratři stáli, jak je pánbu stvořil, jeden zlatovlasý druhý rudý třetí černý. Všecka lesní zvěř je u vytržení pozorovala. Na vodě se objevily oči jako oblázky, díval se žakaré dívali se kajmani černí i brejloví, ba i ostrovid se žlutou tlamou, všichni tihle krokodýli. Na břehu řeky z větví obalošů provazovníků vlnovců trubkovnic poloušů šmírovaly malpy kotulové makaci vřešťani chápani vlnatice chvostouni a apely, všech čtyřicet brazilských opic tam bylo a do poslední slintaly závistí. A drozdi zpěváčci, sabiá sabiasika sabiapoka sabiaúna sabiapiranga sabiagongá, co sousta nedá jen kouká, sabiá-barranco sabiá-tropeiro sabiá-laranjeira sabiá-gute, ti všichni dočista zkoprněli, trylek jim umrzl v hrdlech a rozhalekali se rozhalekali na celé kolo. Macunaímu to dopálilo. Dal si ruce v bok a houknul na přírodu:

„Aby ti nevypadly voči!“

A tu se přírodní tvorstvo rozběhlo po svých a tři bratři šli dál.

Jenže v krajích, kudy teče strouha Tieté a jimiž ma-mon vládne, nebyly tradiční měnou kakaové boby, ale jenom bobule prachy moníky káble bůry pajcky dvatácy šestpětek trikila a ještě šupy kolečka chechtáky gajdoše padiky prašule brčka všimný lupeny floky drobásky brka čmrdlíky babky a mergle, takže tam za dvacet tisíc kakaových bobů nepořídít ani podvazky k punčochám. To Macunaímu náramně pobouřilo. Že by musel do rachoty, on, hrdina... Ztrápeně si zamumlal:

„Jémináčku...! A já mám zrovna takovou lenoru...“

Už už se rozhodl, že hodí flintu do žita a vrátí se panovat rodné hroudě, když mu Maanape povídá:

„Nebuď labuť, bratříčku! Odpadne jeden květ, rozkvete jiných pět. Jen žádné strachy! To by v tom byl čert, abych já si neporadil!“

Když přibyli do kraje svatého Pavla, Maanape dal díl pokladu stranou, aby měli co jíst, zbytek vyhandloval na burze, a káplo vám jim z toho bezmála osmdesát tisíc reisů. Maanape byl čaroděj. Osmdesát tisíc nebyl žádný majlant, ale hrdina se zamyslel a povídá bratrům:

„Hlavu vzhůru, z toho vyžijem. Lepší groš v domě nežli zlatý na cestách.“

A z těchhleťech fiňarů byl Macunaíma živ.

Až jednoho lezavého podvečera natrefili bratři v té zemi mordyjánské město São Paulo, které se prostírá na břehu strouhy Tieté. Nejprv se ozval povyk panov-

nikových pernatců, kterým přišlo se s hrdinou rozžehnat. I vzneslo se pestrobarevné hejno k amazonským hvozdům, odkud bylo přiletělo.

A milí bratři vkročili do háje plnického palem inaža likuri vinoplodů kokosovníků manikárií obděráků pašacholů hvězdor a všem těm palmám v koruně namísto ořechů a ratolestí vyrůstala šošolka dýmu. A všechny hvězdy sestoupily z nebe zamrholeného doběla a čundraly se po městě. Macunaíma si vzpomněl, že by se měl porozhlédnout po Ci. Ó ne, na tu nebylo možná zapomenout, protože kouzelnou síť, v které spolu dováděli, spletla ze svých vlastních vlasů a taková žena z myslí nikdy, ale nikdy nesejde. Macunaíma pátral pátral, ulice i rynky se ale hemžily žinkami běloučkými nade všechno pomýšlení, bílymi jako maniok, takovými ženičkami...! Macunaíma zasténal. Otíral se o ně a nyně jim šeptal: „Maněenko! Maněenko! manioková panenka...“ a byl z tolikeré slasti a půvabu celý pryč. Nakonec si vybral tři. Dováděl s nimi v roztodivné síti, kterou tu prostírají po zemi, v chýši vyšší, nežli je pohoří Parana-

guara. A protože ta síť byla tvrdá přetvrdá, milý Macunaíma se pak uložil ke spánku přes všechny ty žínky naštorc. A přišla ho ta noc na čtyři sta chechtáků.

Hrdinovi z toho šla hlava kolem. Probudil ho řev divé zvěře, co se proháněla dole po ulicích mezi chýsemi, že z nich šel strach. O tom ďábelském chápanovi, co ho vynesl na vršek té vyčáhlé chajdy, kde nocoval, ani nemluvě... Zvířena namoutě podivná! Co tam jen sípělo hejkalů, a těch koboldů šotků rarášků a ohnivých mužičků na stezkách v podzemních slujích na úbočích kopců podnorovaných strachomornami, odkud se nořili lidé bílí běloučci, jak mohou být jen děti manioku...! Hrdinovi z toho šla hlava kolem. Žínky mu se smíchem vyložily, že ten velechápan, to že není žádný opičák, co ho nemá, ale jmenuje se zdviž a je to taková mašina. Nad ránem pak ještě přidaly, že všechno to cvrlikání řvaní houkání chrčení chroptění mňoukání nic takového není, kdepak, ale že jsou to klaxony zvonky houkačky písňalky a to je všechno samá mašina. A ti černí pardáli že nejsou žádní pardáli a jmenují se fordky hupmobily ševrolety dodže marmony a jsou to taky mašiny. Mravečnicki ohniví mužičci palmy inaža s šošolkami dýmu že jsou zase nákladáky tramvaje trolejbusy neonové poutače hodiny semaforey rádia motocykly telefony diškerece kandelábry komíny... Samé mašiny a vůbec je ve městě všechno jen mašina na mašině! Hrdina mlčky poslouchal. Jen tu a tam se otrásl. A zas nehnutě naslouchal vyzvídal šrotoval v hlubokém zadumání. Zaplavil ho obdiv plný závisti k té přemocné bohyni, mnohopo-

věstné jak sám hromovládny Tupan, kterou bílé děti manioku nazývají Mašina, která kouzlí líp než Iara, Paní vod, a hučí jedna radost.

A tu si Macunaíma umínil, že si s tou Mašinou půjde zadovádet a tak se stane i pánem a vládcem dětí manioku. Tři žínky z toho ale měly náramné povyražení, tyhle ty povídačky o bozích že prý už se nenosí a navíc je to lež jako věž, žádní bohové nejsou a s mašinou nikdo nedovádí, protože s ní nejsou žádné špásy a kouká z ní leda smrt. A bohyně ta mašina už vůbec není, vždyť ani nemá vnady, co hrdina tak rád. A dělají jí lidé. A šlape na elektrinu oheň vodu vítr kouř, tak prý lidé využívají sil přírody. Ale cožpak chytré prasátko naletělo vlkovi? Macunaíma žínkám taky ne. Posadil se na posteli a udělal na ně tůdle! pěkně s opovržením, pchá! se levou rukou udeřil do ohybu zalomené pravice, mocně na tři žínky začloul mal pravou pěstí a poroučel se. Říká se, že právě v tu chvíli Macunaíma vynalezl proslulé gesto, které děláme, když někomu chceme říct: víš co ty mně můžeš!

A nastěhoval se do penzionu, kde už bydleli jeho bratři. Pusu měl po té první sāopaulské noci lásky samou aftu. Bolestí nevěděl kudy kam a ne a ne se těch boláků zbavit, až Maanape ukradl klíč od svatostánku, a prý af si cucá. Hrdina cucal cucal a pusa se mu zahojila jedna radost. Maanape byl čaroděj.

Celý týden pak Macunaíma nejedl ani nedováděl, jen si sumíroval, jak je to s těmi bitvami, co děti manioku vedou s Mašinou a co v nich nikdo nikoho nemůže porazit. Mašina zabíjí lidi, jenže nikdo jiný než lidi

Mašině neporoučí... S podivem zjistil, že děti manioku jsou nemohoucí majetníci bez tajemství a ta mašina, co jí vládnou, je taky bez tajemství, bez tužeb i bez odporu, a darmo si lámal hlavu, jak si všecku tu bídu vysvětlit. Stýskal si. Až jednou v noci, zrovna se s bratry vznášel na balkoně mrakodrapu, usoudil:

„Děti manioku v tomhle boji nemají vrch nad mašinou, ani mašina nemá vrch nad nimi. Je to plichta.“

Víc toho neřekl, protože na projevy si ještě nezvykl, ale uprostřed té změti, a že nebyla ledasjaká! mu začínalo svítat, že ta Mašina je nabeton nějaký bůh, kterého lidé nemají doopravdy v hrsti, už proto že z ní neudělali Iaru, která se dá pochopit, ale jen a jen věc tohoto světa. V celém tom změteném přemýšlování mu nakonec blesklo hlavou: ono to bude tak, že lidi jsou mašiny a mašiny zas lidi. Macunaíma se rozchechtal na celé kolo. Pochopil, že je znovu svobodný, a byl z toho v sedmém nebi. Proměnil Jiguého v mašinu telefon, obvolal kabarety a objednal si langusty a Francouzečky.

Byl po tom flámu na druhý den tak uondaný, že na něj dolehl smutek. Tehdy si vzpomněl na muirakitan. A rozhodl se, že se pro něj hezky zčerstva vydá, protože komu se nelení, tomu se zelení.

Venceslau Pietro Pietra přebýval v překrásné cha-

loupce uprostřed hájku na konci Maranhãoské ulice, odkud je vidět stinný zábřeh říčky Pacaembú. Macunaíma řekl Jiguêmu, že se tam zajde podívat a s tím Venceslauem Pietrem Pietrou se seznámit. Ale Maanape mnil, že to hrdinovi čert napískal, vydřiduchovi rostou nohy palcem dozadu a toť se ví, že ho pámbu darmo neznamenal. Určitě je to nějaký rarach... Co kdyby to byl třeba obr Piaiman, co žere lidi! Ale Macunaíma si nedal říct.

„Jdu tak jako tak. Kde mě znají, rádi mě mají, a kde mě neznají, uvidíme, co zchystají.“

A Maanape že půjde s ním.

Za vydřiduchovou chalupou rostl strom Dzalaúra-Ie-gue, na němž rostou všechny druhy ovoce, kešu brazilské švestky mombíny manga ananasy avokáda žabotikaby volská srdce zapoty moukně pitangy zlatoplody, co mají čuch jak podpaží staré černošky, všecko tohle ovoce na něm roste a je to strom jako hrom. Oběma bratřím vyhládlo. I udělali si z listí ožraného od mravenců štít, aby se mohli skrýt na spodní větvi stromu a střílet odtud po zvěři, která si přijde pochutnávat na ovoci. Maanape povídá Macunaímovi:

„Poslouchej, bratříčku, kdyby náhodou zahlaholilo nějaké ptačisko, ne ať mu odpovíš, sic s námi bude zle.“

Hrdina přikývl na souhlas. Maanape střílel z foukačky a Macunaíma za štítem sbíral úlovek. Zvěř se pod ranami jen kácela a Macunaíma tahal tinamy opice kosmany hoky jakury inamby tukany, jeden kus za druhým. Hlmoz ale Venceslaua Pietra Pietru vyrušil z je-

ho farnientování a vydřiduch se přišel podívat, co to. A Venceslau Pietro Pietra byl obr Piaiman, co žere lidi. Vyšel na zápraží a zahlaholil jako pták:

„Ogoró! ogoró! ogoró!“

Zdalo se přitom, jako by ten zpěv přicházel odkudsi zdáli. A Macunaíma na to hned:

„Ogoró! ogoró! ogoró!“

Maanape viděl, v jaké jsou bryndě, a zavrčel:

„A teď se, bratříčku, rychle schovej!“

Hrdina se skryl za upletený štít, prostřed nalovené zvěře a mravenců. Obr na sebe nedal dlouho čekat.

„Kdopak nám to tu odpovídá?“

Maanape na to:

„Čert ví.“

„Kdopak nám to tu odpovídá?“

„Čert ví.“

A takhle třináctkrát. Pak obr povídá:

„Čuchám čuchám člověčinu. Jen pěkně ukaž, koho to tam máš.“

Maanape mu hodil zabitou tinamu. Piaiman ji slupl a povídá:

„Čuchám čuchám člověčinu. Jen pěkně ukaž, koho to tam máš.“

Maanape mu hodil zabitou opici. Piaiman ji slupl a povídá:

„Čuchám čuchám člověčinu. Jen pěkně ukaž, koho to tam máš.“

A tu spatřil malíček ukrytého hrdiny a střelil po něm šipkou. Ozval se mocný táhlý sten, auááá! a Macunaíma

podklesl pod šípem, který ho zasáhl do srdce. Obr povídá Maanapemu:

„Hoď mi sem tu člověčinu, co jsem ulovil.“

Maanape mu hodil vřešťany inamby hoky guany mitu černáky ostnáky šaku, všechn tenhle úlovek mu hodil, ale Piaiman to všecko slupl jako malinu a žádal si člověčiny, co šípkou ulovil. Maanape ale hrdinu dát nechtěl a házel obru jedno ulovené zvíře za druhým. Tak to šlo celou věčnost a Macunaíma mezitím dávno zcepeněl. Až Piaiman zaburácel:

„Maanape, můj vnoučku, tak už nech těch brykulí! Hoď sem tu člověčinu, co jsem ulovil, sic se, ty starý lišáku, se zlou potážeš!“

Maanape ale bratra živou mocí nechtěl dát, a nevěda, co počít, popadl šest kusů, tinamu opici jakuru jakutingu chřástalovce ostnáčka, všechny je naráz hodil na zem a zvolal:

„Šestka to jisti!“

Piaiman byl vzteky bez sebe. Vyrval v hájku čtyři zelené stromy, provazovník andiru apió a angosturu, a vrhl se s nimi na milého Maanapeho:

„S tímhle si na mě, holomku, nepřijdeš! Darmo se neříká: Nešklub ptáka, než ho lapíš! Mám tady v pazouře čtyři zelený, ty cáňku s falešnými trumfy!“

A tu dostal Maanape náramný strach a odhodil lup ho! hrdinu na zem. A tak Maanape s Piaimanem vynalezli ušlechtilou karetní hru, ježto se zove truquiflor.

Piaiman se uklidnil:

„Tak jsem si to představoval.“

Popadl nebožtíka za nohu a vlekl ho pryč. Odnesl si ho do chalupy. Maanape sklíčeně slezl ze stromu. Zrovna se chystal vydat po stopách zabitého bratra, když tu natrefil mravenečka Kambžikeho. A mraveneček hned:

„Copak ty tu hledáš, kamarádíčku?“

„Jdu za obrem, co mi zabil bratra.“

„I to já půjdu s tebou.“

A Kambžike vysál všecku krev, kterou hrdina prolil na větvích i na pěšince, a cestou od kapky ke kapce ukazoval Maanapemu kudy dál.

Vkročili do domu přešli síň a jídelnu prošli spížírnou vyšli na postranní terasu a zastavili se před lochem. Maanape zažehl kopálovou louč, a sešli po tmavém schodišti. Na prahu sklípku se třpytila poslední kapička krve. Dveře byly na sedm západů. Maanape se podrbal na nose a řekl Kambžikemu:

„Co teď?“

V tu chvíli zpod dveří vylezl klíšák Zlezlegue a hned na Maanapeho:

„A copak ty tu pohledáváš, kamarádíčku?“

„Jdu za obrem, co mi zabil bratra.“

„Když jinak nedáš. Tak pěkně, kamarádíčku, zavři oči.“

Maanape zavřel oči.

„Už, kamarádíčku, můžeš.“

A Maanape oči zas otevřel a vidí, že se Zlezlegue proměnil v klíč francouzák. Maanape ho sebral z podlahy a otevřel jím dveře. Zlezlegue se proměnil zpět v klíšáka a povídá:

„Tamhleťemi lahvemi, co stojí nahoře u stropu, Piaimana přesvědčíš jedna dvě.“

A zmizel. Maanape vzal deset lahví, a když je otevřel, zavanula k němu lahodná vůně. Byla to vyhlášená maniokovice, které se říká kyjanty. A Maanape vešel do další místnosti toho sklepení. A tam byli obr a jeho družka, stará jezinka, co v jednom kuse bání z fajfky, jmenuje se Ceiuci a má chlupatý jazyk. Maanape dal Venceslau Pietru Pietrovi lahvinky, jezince zase smotek tabáku z Acará, a rázem byl svět těm dvěma šumafuk.

Hrdina, nakrájený na dvacetkrát třicet škvarků, bublal prostřed vřící polenty. Maanape kousky i s kostmi vylovil a všecko rozprostřel na beton, aby maso trochu zchladlo. Když vystydlo, pokapal je mraveneček Kambžike vysátou krví. A Maanape všechny ty zakrvácené škvarečky zavinul do banánových listů, balíček hodil do sotoru a vyrazil k penzionu.

Sotva tam došel, postavil mošnu na zem, vykouril ji kořáním, a už se zprostřed listů klube Macunaíma, trochu pravda ještě zpitoměly a bledý jako stěna. Maanape mu dal špetku guarany a hrdina byl zas jako rybička. Odehnal moskyty a začal se vyptávat:

„Co se to se mnou jen dělo?“

„Ale hošíčku můj drahý, copak jsem ti neřikal, že

kdybys náhodou slyšel zahlaholit nějaké ptačisko, že mu nemáš odpovídat? Říkal, vid', tak tos měl z toho...!“

Na druhý den se Macunaíma probudil se spálou a po celý čas, co ležel v horečkách, se mu honilo hlavou, že musí někde sehnat mašinu bouchačku a Venceslaua Pietra Pietru odprásknout. Ještě se ani docela nezmaťořil, a už běží k Angličanům, ať mu dají nějakého smith&wessona. Angličani na to:

„Bouchačky jsou ještě tvrdé jako broky, můžeme se ale jít podívat, jestli už by se tam nějaká k světu přece jen nenašla.“

A šli k bouchačkovníku. Angličani povídají:

„Laskavě tu na nás počkejte. Když nějaká bouchačka spadne, máte ji mít. Ale běda vám, necháte-li ji spadnout na zem!“

„Platí.“

Angličani klepali stromem klepali, až se jedna zralá bouchačka poroučela. Angličani povídají:

„Ta už by šla.“

Macunaíma poděkoval a šel si po svých. Chtěl, aby si každý myslel, kdovíjak neumí anglicky, nedokázal ale říct ani sweetheart, anglicky uměli jen jeho bratři. Maanape si taky přál bouchačku, a k tomu ještě kulky a whisky. Macunaíma mu poradil:

„Neumíš, bratříčku Maanape, dobře anglicky, půjdeš tam a spláčeš nad vejdečkem. Budeš chtít bouchačku, a oni ti místo toho daj lančmít. Nech mě, já ti tam skočím.“

A znovu se vydal za Angličany. Ale ať vám Angličani

třáslí potřásali korunou bouchačkovníku sebevíc, bouchačku nesklátili ani jednu. Odtud šli pod kulkovník, Angličani zaklepali a spustil se hotový vodopád kulek, Macunaímovi se všechny rozkutálely po zemi a musel je honit.

„A teď whisky,“ povídá.

Šli pod whiskovník, Angličani zaklepali, shodili dvě bedny a Macunaíma je chytil ve vzduchu. Poděkoval Angličanům a vrátil se do penzionu. Tam schoval bedny pod postel a šel za bratrem:

„Tak jsem s nima, bratříčku, dal řeč, ale nemají ani bouchačky, ani whisky, protože se tudy prohnal roj mravenců a sežral jim, co se dalo. Kulky jsem ti přinesl. Teď ti dám i bouchačku, a kdyby do mě někdo kéroval, tak ho slož.“

Pak proměnil Jiguého v mašinu telefon, zavolal obrovi a na jeho matičce nenechal chlup.

VI. FRANCOUZEČKA A OBR

Maanape měl tuze rád kafičko a Jigué si zase rád přispal. Macunaíma chtěl, aby si postavili domeček a všichni tři tam pospolu bydleli, jenže milý domeček pořád ne a ne být hotov. Vždycky se smluvili, ale Jigué pak celý den pospával a Maanape popíjel kafičko, a z brigády nebylo nic. Hrdina dostal vztek. Vzal lžičku, proměnil ji v červíka a povídá:

„A teď hezky zmiz v namletém kafi. Až zase bratříček Maanape přijde na kafičko, kousni ho do jazyka!“

Pak vzal bavlněný polštář, proměnil ho v bílou tatoranu a povídá:

„A ty hezky zmiz v houpací síti. Až si zas bratříček Jigué přijde schrupnout, štrejchni si jeho krve!“

A to už do penzionu přicházel Maanape, aby si dal ještě jedno kafičko. Brouček kous ho! do jazyka.

„Auvajs!“ zařval Maanape.

Macunaíma se přitrouble zeptal:

„Ale copak, bratříčku, tebe to bolí? To mě když takhle nějaký červíček kousne, mě to nebolí ani trošku.“

Maanape se vzteky neznal. Mrštíł červíkem na sto honů daleko a zaklel:

„Ať už tě tu, neřáde, nevidím!“

Po něm se do penzionu přihasil Jigué a rovnou, že si dá šlofička. Bílá tatorana mu vyzunkla krve, že z toho celá znachověla.

„Auvajs!“ zařval Jigué.

A Macunaíma na to:

„Ale copak, bratříčku, tebe to bolí? Kdo by to řekl? To já, když mně takhle nějaká housenka pije krev, já ti to mám dokonce rád.“

Jigué se vzteky neznal. Mrštíł housenkou na sto honů daleko a zaklel:

„Ať už tě tu, neřáde, nevidím!“

A tu se tři bratři zase jednou vydali stavět domeček. Z jedné strany stojí Maanape a Jigué a z druhé Macunaíma chytá cihly, co mu bratři házou. Maanape s Jiguém

byli řádně napružení a koukali, jak si na bratrovi zchladit záhu. Hrdina nic zlého netušil. A tu Jiguê popadl cihlu, že ale z hrdiny nechtěl mít nadobro mrzáčka, proměnil ji v koženou merunu tvrdou jako kost. Sehrál ji Maanapemu, který byl vysunutý na hrotu, a Maanape ji kopnul Macunaímovi přímo do ksichtu. Rozmaširoval mu nos na placku.

„Auvajs!“ zařval hrdina.

Bratři se přitrouble zeptali:

„Ale copak, bratříčku? Tebe to bolí? To my když takhle dostaneme balonem do hlavy, my ti to pomalu ani necítíme!“

Macunaíma dostal vztek, odkopl míč na sto honů daleko a zaklel:

„Ať už tě tu, neřesti hnusná, nevidím!“

A hned vyjel na bratry:

„Já už žádný domeček nestavím, a je to!“

A proměnil cihly kameny tašky vercajk v mračno křídlatých mravenců a ti mravenci zaplavili São Paulo na tři dny.

Brouček přistál v Campinas. Housenka přistála kdovíkde. Meruna přistála na trávníku. A tak Maanape vynalezl podkopníčka, který se žíví kávou, Jiguê růžovou housenku, co se z ní na bavlně líhne makadlovka, a Macunaíma fotbal, tři národní zlořády.

Nazítří si hrdina, který pořád myslel na svou daremnicu, uvědomil, že to všechno jaksepatří zpackal a že už se v Maranhãoské ulici jaktěživ nemůže objevit, protože Venceslau Pietro Pietra ho teď zná jak falešný pětník.

Dumal dumal a kolem patnácté hodiny dostal nápad. Rozhodl se, že obra chytne na špek. Zastrčil si do krku pišťalku řezanou z holenní kosti, proměnil Jiguého v mašinu telefon a tenkým hláskem zavolal Venceslau Pietru Pietrovi, že s ním chce mluvit jedna Francouzečka ohledně mašiny kšeftu. A obr prý jen do toho, ať si ale hledí pospíšit, protože stará Ceiuci si s oběma dceruškami vyšla na procházku, takže je při tom kšeftování nebude nikdo rušit.

A tu si milý Macunaíma od paní domácí vypůjčil něco roztomilosti, mašinu rtěnku, mašinu hedvábnou punčochu, mašinu kombiné s ladelovou vůní, mašinu pásek parfémovaný citronelovým olejem z vousatky, mašinu dekolt pokropený pačulim, mašinu rukavičky, všechny tyhle roztomilosti, na každou stranu si pověsil šroubovici banánových květů jako poprsí a takhle se vám vystrojil. Na závěr si ještě nalíčil mrňousovská očka fialovou kampaškovou barvou, aby vypadala nyně. Bylo té parády tolik, že pod ní div nepodklesl, ale stala se z něj tak hezounká Francouzečka, že se musel navonět kouřem z žuremy a na dudy si připnout snítku dávice proti uhranutí. A vydal se do paláce Venceslaura Pietra Pietry. A ten Venceslau Pietro Pietra, to byl obr Piaiman, co žere lidi.

Hned před penzionem Macunaíma uviděl kolibříka s dvojitým ocáskem, co nosí lidem pech. Už už se chtěl vrátit domů a na žádné randevu nechodit, jenže slib je slib, a tak jen řekl: Pánbu s námi a zlý pryč! a šel dál.

Když tam přišel, obr už ho čekal u branky. Po mnoha

pukrlatech vytahal Francouzeče klíšfata a uvedl ji do přenádherného luthauzu se vzpěrami z pomeranu a povaly z itaúby. Šachovaná podlaha byla vykládána čtverci mlékovce a červeného kebračového dřeva. Zařízení tvořily slavné bílé houpací sítě z Maranhãa. Přimo uprostřed stál vyřezávaný žakarandový stůl, prostřený krajkovým ubrusem z banánovníkových vláken, na němž se skvěl bílorudý breveský porcelán a keramika z Belému. Na ohromných mísách původem z jeskyní řeky Cunani kouřila manioková kaše, kořeněná paprikou a tukupim, polévka z jednoho sãopaulského rodáka, co přišel od mrazíren Continental, krokodýlí soté a polenta. Vínům vévodil opojný samotok Ica z Iquitosu, portské z Minas, k nerozeznání od pravého, osmdesátiletá ovocná kaisuma, dobře vychlazený sãopaulský šampus a vyhlášený likér z genipapu, nechutný jak tři dny deště. S vybraným aranžérským umem a v záplavě papírových kraječků tu byly vyloženy též báječné bonbony Falchi a sušenky z Rio Grande, ježto se vršily na černoskvoucích kalabašových mističkách, co v Monte Alegre tak pěkně zdobí perořízkem.

Francouzečka se usadila na jedno visuté lůžko a s mnoha přelíbeznými cavyky se začala ládovat. Pořádně jí vytrávilo a najedla se, co hrdlo ráčilo. Pak to spláchla skleničkou peruánského samotoku a rozhodla se bez okolků přejít k věci. A hned prý, co je pravdy na tom, že obr vlastní muirakitan, který vypadá jako krokodýl. Obr zašel do chalupy a vrátil se s lasturou v ruce. A z ní vytáhl zelený kamínek. Byl to muirakitan! Ma-

cunaímovi dojetím naskočila husí kůže a cítil, že má na krajíčku. Ale tvářil se jakoby nic a hned na obra, jestli ten kámen nechce prodat. Venceslau Pietro Pietra šibalsky zamrkal, a že prý za peníze ten kamínek jen tak někomu nedá. Francouzečka tedy zaškemrala, ať jí ten kámen alespoň půjčí domů. Venceslau Pietro Pietra znovu šibalsky zamrkal, a že prý svůj kámen jen tak někomu domů nepůjčí.

„Cožpak si, Francouzečko, myslíš, že s takovou věcí budu svolný za pár cukrbliků, co?“

„Ale když já bych ten kamínek tolik chtěla...!“

„Chtít můžeš!“

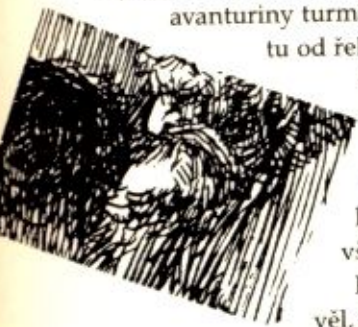
„Tak se tím kamenem třeba udav, když jseš takovej vydřiduch!“

„Prý vydřiduch, to bych si tedy vyprosil! Dávej si, Francouzečko, pozor na jazyk! Sběratel jsem, abys věděla, sběratel!“

Zašel do chalupy a vrátil se s ohromnou nůší ze stromové kůry a ta nůše byla plničká kamení. Byly tam tyrkysy smaragdy byly valounky magnetit jako jehličky, chrysolit topaz zvaný krupěj vody, zvonivka korund řečený šmirgl, visušť křemínek omletý vodou jak holubí vajíčko, jaspis přezdívaný koňská kost, sekery kudly šipky z pazour-

ků cingrlata z Tramtárie bludné balvany zkamenělí sloni řecké sloupy egyptští bůžkové, javánští buddhové obelisky, mexické stolce, zlato z Guayany, kameny ve tvaru ptáků z Iguape, opály z Veselé řeky, rubíny a granáty z řeky Gurupi, itamotingy z Volavčí řeky, avanturiny turmalíny z Vupabuçu, kvádry titani-

tu od řeky Piriá, bauxity z Opičích potoka, vápnité fosilie z Pírabas, perly z Cametá, balvan jako hrom, co Oake Pantáta Tukanů shodil foukačkou tam z té vysoké hory, kamenoryt z Calamare, všechny tyhle šutry v té nůši byly. Piaiman pak Francouzeče vyprávěl, že je slavný sběratel a sbírá kame-

ny. A ta Francouzečka, to byl Macunaíma, náš hrdina. Piaiman se mu svěřil, že klenotem jeho sbírky je právě muirakitan ve tvaru krokodýla, co ho koupil za tisíckrát tisíc reisů od vládkyně mužatic od jezera Jaciuruá. Tohle všechno si ten obr navymýšlel. A co se nestalo! už si obr sedá k Francouzeče do sítě, a jak blizoučko! a švitoří, že s ním je to hop, anebo trop, že ten kámen ani neprodá, ani nepůjčí, že by jí ho ale mohl prostě darovat... „Záleží jen na tobě...“ Ten obr si totiž chtěl s milou Francouzečkou zadovádat. Když hrdina z Piaimanových cukrbliků vyrozuměl, co znamená tohle „záleží jen na tobě“, notně ho to vyplašilo. Pomyslí si: „Že on si ten obr vážně myslí, že jsem nějaká Francouzečka...! Odprejskni, ty nestydo jeden peruánská!“ A vystřelil

zahradou ven. A obr za ním. Francouzečka přeskočila roštinu, co jí přišla do cesty, a chtěla se za ní schovat, byla tam ale jakási černá holuběnka. Macunaíma jí zašpítal:

„Milá Nána, černá panno, buď od té lásky a udělej mi tu místečko!“

Nána ani ťuk. Macunaíma jí už trochu nakvašeně šeptne:

„Náno, koukej uhnout, nebo to schytáš!“

Mouřeninka ani hnout. A tak milý Macunaíma té mezuzíně jednu vlepil, a ruka se mu k ní přichytila.

„Náno, pusť mi tu ruku a klid' se odsud, sic dostaneš ještě jednu!“

Jenže Nána byla figurka z karnaúbového vosku, kterou tam obr nastražil. Zůstala tiše jako pěna. Macunaíma jí vlepil druhou a přilepil se obouruč.

„Náno, Náno! koukej mi pustit ty ruce a klid' se odsud, holka jedna umouněná! nebo dostaneš ještě kopanec!“

Nakopnul jí a přilepil se ještě víc. Nakonec byl hrdina k Nanynce přismolený docela. A tu přišel Piaiman s košem. Vyprostil Francouzečku z nastražené pasti a kázal koši mocným hlasem:

„Rozevři, koši, svůj chřtán, rozevři chřtán všech chřtánů!“

Koš se otevřel a obr do něj hrdinu vhodil. Koš se zase zavřel, Piaiman si ho hodí na záda a jde domů. Francouzečka se místo kabelky vyzbrojila toulcem, co se do něj ukládají šipky do foukačky. Obr koš opřel u dveří do

chalupy a šel si toulec přidat ke kamenům do sbírky. Jenže ten toulec byl z látky a ta látka načichla zvěřinou. Obr něco čul a hned:

„Je-li pak tvoje matička tak voňavá a tlusfoučká jako ty, bobečku?“

A při té představě zakoulel očima rozkoší. Měl totiž za to, že ten toulec je Francouzčino dítě. A ta Francouzčka, to byl Macunaíma, náš hrdina. Slyšel z koše obrovu otázku a notně ho to vyplašilo. „On si snad ten zatracenej Venceslau vážně myslí, že mě koupali v teplý vodě, až jsem se jim přešupačil! Kat aby tě spral a čert na trakaři vozil!“ A fouknul do prášku z kořene kumaká, který má moc povolovat šňůry, uvolnil hakličku na koši a vyskočil ven. Už se měl k odchodu, když tu naraží na obrova čokla, který se jmenoval Kranas – to rybí jméno dostal proto, aby se nezalekl vody. Hrdinovi spadlo srdce do kalhot a uháněl zpět parkem, co mu nohy stačily. Čokl za ním. Hnali se hnali. Proběhli kolem Šatlavového mysu, nabrali si to ke Guajará Mirimu a od toho města se pak zas obrátili na východ. V Itamaracá si Macunaíma trošku odfoukl a vybyla mu i chvílička, aby si dal tucet libovonných mang ze stromu, co tu prý na památku lásky zhrzené vyrostl na hrobě panny Sanchy. Pak běženec nabral jihozápadní směr a ne daleko Barbaceny spatří nahoře v kopci, kudy vedla štětovaná stezka, krávu. Napadlo ho, že by si dal kapku mléka. Šupito presto vyběhl kameny sázenou cestou, kudy chůze tolik neunaví, jenže ona ta kráva byla z plemene guzerá a s tím jak známo nejsou žádné špásy.

O svou kapku mléka se hrozně hrdlila. Ale Macunaíma jí odříkal svoji modlitbičku:

Matko Boží, prosíš za nás,
Antoničku z Kostelce,
hodná kráva mléko dává,
divá ho dá, jen když chce!

Krávu to pobavilo, dala mu mléko a hrdina vyrazil k jihu. Přeběhl celou pampu, překročil řeku Paraná a byl by se rád vyšplhal na jeden z těch stromů, co pro ně neviděl les, ale čoklův štěkot mu byl v patách a hrdinovi začínalo jít jaksepatří do tuhého. A to bylo jen:

„Jdi mi z cesty, dřevo!“

jak se vyhýbal všem těm juviim trubačům silovoním, co je na ně radost šplhat. O kus dál si v horách Espírito Santa div nerozbil hlavu o skálu s fúrou vytesaných obrázků, jenže prase aby jim rozumělo. Člověk by dal krk, že tam někdo zakopal nějaký prachy... Ale Macunaíma měl nakvalt a zalomil to k Banánovému ostrovu, který leží tam, co se řeka Araguaia štěpí vedví. Nakonec zmerčil třicetimetrové mraveniště, s vchodem pohotově v mezaninu. Vrhel se do díry, vklouzl dovnitř a pěkně ve výšce se uvelebil. Čokl zůstal číhat venku.

A už tu byl i obr a vidí čokla, kterak číhá před

mraveništěm. Francouzečka přímo u vchodu ztratila stříbrný řetizek. „Tak tady máme ten náš poklad!“ zamumlal si obr. A čokl zmizel, jako by se do země propadl. Piaiman vyrval ze země palmu inazá i s kořeny a se vším, co k ní patřilo, ani stopa po ní v zemi nezůstala. Usekl jí špičku a strčil ji do díry, jestli Francouzečka vyleze. Ale cožpak se chytré prasátko vydalo všanc vlkovi? Francouzečka obrovi taky ne! Hrdina roztáhl nohy a inazá mu projela s prominutím panímandou. Když Piaiman viděl, že Francouzečka na mou duši nevyleze, šel připepřit. Přinesl roj žravých mravenců, co je mají obři za pepř, nasypal je k díře a mravenci se pustili do hrdiny hlava nehlava. Ale Francouzečka nevyšla ven ani tak. Piaiman jí odpřisáhl pomstu. Vyhnal mravence z díry ven a křikl na Macunaímu:

„Teď jdu pro žararaku Elitě, a to už ti nepomůže ani svěcená voda!“

Když to hrdina uslyšel, jako by ho přimrazil. S žararakou nesvede nikdo nic. Zavolal na obra:

„Počkej chvíli, obře, hned jsem venku.“

Aby získal čas, sundal si ale nejdřív šroubovice banánových květů, co je měl místo poprsí, a pohodil je na kraj díry:

„Nejdřív ale prosím tě hod' někam tohle.“

Piaiman vzteky neviděl a banány hodil na sto honů daleko. Macunaíma si všiml, jak obr soptí.

Sundal si mašinu dekoltaž a pohodil ji na kraj díry:

„Hod' prosím tě někam ještě tohle.“

Piaiman mrštil šaty ještě dál. Pak mu Macunaíma podal mašinu pásek, po něm mašinu botky a tak dál všechno svoje oblečení. Z obra už se vzteky kouřilo. Odhazoval jednu věc po druhé, ani se na ně nepodíval. A hrdina pomaloučku polehoučku vystrčil na kraj díry panímandu a povídá obrovi:

„A teď prosím tě hod' někam ještě tuhle smradlavou tykev.“

Piaiman popadl vzteky bez sebe hrdinu za panímandu, ani se pořádně nepodíval, co to drží, a hodil tu hrdinovu panímandu se vším, co k ní patřilo, na půldruhé míle daleko. A mohl se tam na hrdinu učekat, zatímco ten odtud upaloval, až se mu za patama kouřilo.

Když přiběhl do penzionu, nevěděl, čím je, měli byste ho vidět! jak byl upocení utmáčený s očima jako králik a jazykem na vestě. Trošku si odpočinul, a protože měl hlad, že by se o něj mohl opřít, slupnul pekáč zapečených škleblí z Maceió, jednu sušenou kachnu z Marajó a hojně to vše zalil maniokovým vínečkem. Dáchnul si.

Macunaímu mrzel svět. Venceslau Pietro Pietra byl slavný sběratel, a on nic. Závistí mu po těle vyrážel pot a nakonec si umínil, že bude jako obr. Sbírat kamení se mu ale nechtělo, proč taky, vždyť je ho všude na zemi

fůra, na kamýcích v ložiskách žlebech a horských slo-
jích. A všechny tyhle kameny bývaly vosy mravenci
moskyti klíšáci zvířata ptáci lidi a žínky a ženičky ba
dokonce i vnady těch žínek a ženiček... A navíc zrovna
kamení, které je těžké jako cent...! Bezmocně rozhodil
ruce a zabědoval:

„Jémináčku...! A já mám zrovna takovou lenoru...“

Dumal dumal, až na to přišel. Udělá si sbírku škare-
dých slov, vždyť ta má přece tak rád.

Dal se do díla. Než bys řekl švec, měl jich tisíce ve
všech živých řečech, dokonce i v řečtině a latině, které
trochu studoval. Italskou sbírku měl komplet, byla v ní
slova pro každou denní i roční dobu, pro každou život-
ní šlamastyku i každý lidský cit. Sprosfárny měl sakum-
prásk! Klenotem jeho sbírky však bylo jedno rčení pů-
vodem z Indií, ale to si je líp jenom myslet.

VII. MAKUMBA

Macunaíma byl jakseptří rozmrzelý. Ne a ne dostat
zpět muirakitan a to bylo pro zlost. Nejlepší by bylo toho
Piaimana sejmout... A tak nechal město městem a šel si
do chropínského lesa vyzkoušet sílu. Prosmejčil půldru-
hé míle, až natrefil toješť, že mu konce nedohlédnout.
Zaklesl ruku do ohromných kořenů a zabral, aby zjistil,
dokáže-li ho vyrvat ze země, jen větrík ale povíval v ko-
runě listovím. „Ještě nemám dost sil,“ pomyslíl si Ma-

cunaíma. Vzal krysí zoubek a zaryl si jím hluboko do
nohy, poněvadž právě tak a nejinak se z mátohy stane
chlap, a zbrocený krví se vydal zpět do penzionu. Byl
z toho, že nemá dost sil, celý ztrápený, a jak si tak roz-
tržitě vyšlapoval, vzal cestou pochopa.

Bolestí rázem uviděl hvězdičky na výsostech a mezi
nimi zbyteček Kapei obklopený mlhou. „Když měsíček
couvá, k zdaru cesta dlouhá,“ povzdychl si. A už se ne-
trápil.

Na druhý den bylo zima jako v morně a hrdina si
usmyslel, že se Venceslau Pietru Pietroví pomstí a pro
zahřátí mu trochu zvalčuje hřbet. Jenže neměl dost sil,
zato strachu z obra deset mandelů. A tak se vám roz-
hodl, že sedne na vlak a pojedje do Rio de Janeira požá-
dat o pomoc ďábla Ešua, na jehož počest tam nazítří
měli slavit makumbu.

Byl červen a zima bylo jako v morně. Makumba se
konala v Mangue, v baráku tety Ciaty, čarodějky, jaké
není rovno, mnohopověstné mámy svatých, co umí zpí-
vat při kytáře jako málokdo. Macunaíma přišel do té její
barabizny na dvacátou hodinu, s povinnou lahví pá-
lenky pod paží. Lidí už tam bylo jako maku, slušníci
chudáci advokáti pinglové zedníci přidavači poslanci
šejdíři, všichni tihle lidičkové a obřad právě začínal.
Macunaíma si po vzoru ostatních stáhl boty a ponož-
ky a na krk si pověsil amulet z vosku vosy tatukaby
a usušeného hurového kořene. Vstoupil do zaplněné
místnosti, spustil se na všechny čtyři a s mácháním po
komárech se vydal pozdravit kněžku, která seděla na

trojnožce jako socha a neřekla ani popel. Teta Ciata byla stará černoška s věkem utrpení na hřbetě, vysuchlá ropucha s bílou křtící vroubící malinkatou hlavičku jako světelná zář. Oči by se na ní člověk nedohledal, byl to uzlíček kostí, tyčka klonící se sklánějící samou ospalostí k zemi.

A to už jeden mládeneček, povídají, že syn bohyně Ošum nebo taky Panenky Marie Neposkvrněného početí, co kraluje prosincové makumbě, rozdává námořníkům nádeníkům žurnalistům zbohatlíkům rychlokvaškám krasotinkám státním ouředníkům, fůře státních ouředníků! všem těmhle lidičkám po zapálené svíčce a už zžháší plynový kahanec osvěčující špeluňku.

A tu se na počest svatých sukně rozvířily a začala ta pravá makumba. A ten průvod vám šel takhle: Na špiči tluče do bubnu syn boha Oguna, chlap jako capouch, poďobaný od neštovic, povoláním zpěvák fada, Olelé

Rui Barbosa mu říkali. Buben se trásl otrásal v rytmu jako řemen a dal do pohybu celé procesí. A rozdané svíčky vrhaly na stěny s kytíčkovými tapetami ligotavé stíny, které se chvěly jako přízraky. Za oganem se takřka nehnutě šinula kupředu teta Ciata, jen rty ševelily monotónní modlitbu. A za ní šli advokáti plavčící lapiduchové básníci

hrdina šejdíři Portugalci senátoři, všichni tihle lidičkové tu tančili a zpěvavě doplňovali modlitbu na způsob responsoria. A bylo to takhle:

„Jdem tě pozdravit...!“

Teta Ciata zazpívala jméno světce, jemuž patřil další hold:

„Ó Pane Olorune!“

A lidičky odpovídali:

„Jdem tě pozdravit...!“

Teta Ciata pokračovala:

„Ó delfíne Tukuši!“

A lidičky odpovídali:

„Jdem tě pozdravit...!“

Táhle jako v monotónní litanii.

„Ó Yemanžá! Anamburukú! Ó Ošum! naše tři Paní vod!“

„Jdem vás pozdravit...!“

Takhle. A pokaždé, když se teta Ciata zastavila a s mocným máchnutím ruky zvolala:

„Zmiz, Ešu!“

protože Ešu je kulhavý ďábel, zlomyslný rarach, nad něhož ale není, když přijde na to, provést nějakou nekalost, místností zabouřilo, až to hučelo:

„Huúum...! Huúum...! Ešu! Otče náš Ešu...!“

A ďáblovo jméno hřmělo vzduchem, až z toho noc za dveřmi přišla o díl svého majestátu. A procesí pokračovalo:

„Ó králi Jorubù!“

„Jdem tě pozdravit...!“

Táhle jako v litanii.

„Ó Baru!“

„Jdem tě pozdravit...!“

Když vtom se teta Ciata zastaví a s mocným máchnutím ruky zvolá:

„Zmiz, Ešu!“

protože Ešu je zrůdník, zlomyslný rajstajbl. A znovu to místností zabouřilo, až to hučelo:

„Huúum...! Huúum...! Ešu! Otče náš Ešu...!“

A ďáblovo jméno hřmělo vzduchem, až z toho noc za dveřmi přišla o díl svého majestátu.

„Ó Ošalá!“

„Jdem tě pozdravit...!“

Takhle to bylo. Pozdravili všechny svaté tohohle magického obřadu, bílého Delfína, co nosí lásku, Šanga, boha bouřek, boha neštovic Omulua, Iroka, Ošosiho, Krutou matku Boiúnu, Obataláa, co dává sílu dovádět, všechny tyhle svaté pozdravili a průvod byl u konce. Teta Ciata se posadila na trojnožku do rohu a všichni ti lidičkové zkoupaní v potu, doktoři pekaři inženýři klotové rukávy policajti slušičky pisálci vrahouni Macunaíma, všichni šli postavit svíčku na zem do kruhu kolem trojnožky. Ty svíce pak vrhaly na strop stín nehnuté mámy svatých. Už skoro každý si něco svlékl a sípavě dýchal, jak se tu ve vzduchu mísily nejrůznější čuchy puchy dyjóry a duchy s potem všech. A to byl čas si přihnout. A právě tenkrát Macunaíma prvně ochutnal obávanou maniokovici, co se jí říká samohonka. Ochutnal, šťastně si pomlaskl a od srdce se zachechtal.

Když si zavdali a než si dali znovu, pokračovalo vzývání spojené s modlitbou. Všichni byli vzrušení rozpalení plní touhy, aby té noci jejich makumbu počastoval návštěvou nějaký ten svatý. Byla to už doba, co žádný nepřišel, ať ostatní prosili, jak chtěli. Protože makumba tety Ciaty nebyla jako tyhlety habaďůry, kde se vždycky najde nějaký dobrák, co se tváří, jako že přišel Šangó nebo Ošosi nebo tak někdo, aby byli lidi spokojeni. Byla to makumba, jak má být, a když se nějaký svatý objevil, bylo to doopravdy a ne jenom jako. Teta Ciata ve svém domě žádnou takovou levotu nestrpěla a ani Ogun, ani Ešu už se v Mangue neobjevili víc než rok. Všichni si přáli, aby přišel Ogun. Macunaíma chtěl, ať přijde Ešu, jen aby si mohl vzít Venceslaua Pietra Pietru do parády.

Mezi doušky aperitivu se všichni ti lidičkové, jedni na kolenou, jiní na všech čtyřech, modlili kolem čarodějky, ať jen nějaký ten svatý přijde. Když uhodila půlnoc, šli všichni dovnitř na pečínku z kozla, jehož hlava a nohy už ležely na oltáři před obrazem Ešua, termištěm se třemi mušlemi představujícími oči a nos. Kozla porazili na ďáblovu počest a nasolili práškem z rohů a ostruh kohoutích zápasníků. Máma svatých se vši parádou zahájila hodokvas a třikrát se přitom pokřižovala zprava doleva. Všichni lidičkové prodavači bibliofilové holé zadky akademikové bankéři, všichni tihle lidičkové tančili kolem stolu a zpívali:

„Tančí se ejla bambá,
do toho, Aruê!
Tančí se buli buli bambá,
Do toho, Orobô!
Ej...!“

Sladká rýžová kašišajda
s mlíčkem z kokosu,
božská Yemanžá, tančí s náma,
dáme si do nosu.
Ej...!“

A jak tam spolu klábosili dobrou vůli spolu měli, snědli obětovaného kozla, každý přitom koukal, kde má svou flanděru pálenky, protože při takové příležitosti se nikdo nesmí napít z cizí, a všichni toho šnapsu vypili požehnaně. Macunaíma se chechtal na celé kolo a v tom veselí převrhl na stůl víno. To pro něj bylo dobré znamení a všichni si mysleli, že náš hrdina se stal vyvoleným tohohle svatvečera. Jenže chyba lávky.

Ještě ani modlení pořádně znovu nezačalo, když tu vprostřed místnosti vyskočí jedna taková krasotinka, všechny umlčí trochu stenem trochu vzlykem a vyrukuje vám se zpěvem z úplně jiného soudku. Všechny, jak tam byli, popadl třas a stín žínky, který svíce vrhaly do rohu stropu, vypadal nemlich jako paskřivá obluda, byl to Ešu! Ogan zápasil s bubnem a vši mocí se snažil zachytit ty šílené rytmy nového zpěvu bez mustru, plného netrpělivých not a krkolomných zvrátů, divokou extází, ve které tichounce bublala zuřivost. A polská

slečinka se zmalovaným ksichtíkem se zmítala uprostřed místnosti, až ramínka od kombiné praskala a vystavovala špeky na odiv. Prsiska se jí houpala ze strany na stranu a tloukla ji do ramen do obličejce a zase o břicho, lup ho! jen to pleskalo. A rusovláska zpívala a zpívala. Nakonec jí z rozmazaných úst začala jít pěna, Po-lečka zařvala, až noc přišla o další díl svého majestátu, ženuška padla na zem a zůstala boží.

Nastala chvíle posvátného ticha. Nato se teta Ciata zvedla z trojnožky, kterou jakási ženička z kdovíkteré Tramtárie obratem vyměnila za novou lavičku, na níž ještě nikdo nikdy neseděl, protože trojnožka, ta teď náležela té druhé. Máma svatých už se blížila přibližovala. A ogan s ní. Všichni ostatní už byli na nohou a mačkali se kolem stěn. Jenom teta Ciata se blížila přibližovala, až přišla k ztuhlé Polce, které tam uprostřed místnosti ležela jak široká tak dlouhá. Čarodějka si svlékla šaty a zůstala nahá, nechala si jen náhrdelníky náramky náušnice se stříbrnými kuličkami, které jí cvrnkaly o kosti. Z misky, kterou jí ogan podával, nabírala sraženou krev z kozla, co snědli, a potírala tou hmotou dívce hlavu. Jen na ni ale tu zelenavou břechku vylila, ztuhlé tělo se začalo sténavě svíjet a vzduchem zavanul pach jódu. Tehdy máma svatých zanotovala posvátnou modlitbu k Ešuovi, melodii tkanou na jedno brdo.

Když skončila, krasotinka otevřela oči a začala se hýbat, jenže úplně jinak nežli dřív, však už to taky nebyla krasotinka, ale kůň, na němž se vozí svatý, byl to Ešu. Byl to Ešu, rohatec, který s nimi přišel slavit makumbu.

Dvojice nahotinek tu předváděla nestrojenou hodo-božovou sambu v rytmu chřestění stařeniných kostí, pleskání baculčinyh prsou a dutého oganova bubnování. Nazí byli i všichni ostatní a čekali, až si přítomný Pán temnot vyvolí Ešuoova syna. Samba to byla jako hrom... Macunaíma se trásl nadějí, že se mu svatého podaří požádat, aby dal Venceslau Pietru Pietrovi pořádnou nakládačku. Kdo ví, co to do něj najednou vjelo, vklátil se doprostřed místnosti, porazil Ešua na zem a vrhl se na něj s vítězoslavným dováděním. A nový Ešuuův syn se dočkal všeobecného souhlasu a všichni nad jeho zasvěcením jásali a provolávali mu slávu.

Když byla ceremonie u konce, odvedli ďábla na trojnožku a začali s adorací. Zloději senátoři burani černější dámy fotbalisti, všichni se plazili v prachu, který barvil místnost dooranžova, udeřili pokaždé levou stranou hlavy o zem a líbali kolena, ba celé tělo koně, co na něm přijel Ešu. Zarudlá Polčička se ztuhle třásla, od pusy jí kapala pěna, ve které si všichni namáčeli ukazováček a křížovali se jím zprava doleva, sténala v chraplavých výkřicích zpola rozkoš zpola pláč a už to nebyla žádná polská slečinka, byl to Ešu, nejrajcovnější pekelník tohohle náboženství.

Když se všichni dost nalíbalí naadorovali a dosyta nakřížovali, nadešel čas proseb a slibů. Jeden řezník

prosil, aby všichni kupovali maso nemocného dobytka, co prodává, a Ešu kývl. Jeden plantážník zase, aby už na jeho plantážích neřádili mravenci a střídnice, a Ešu se mu vysmál, na něco takového že jaktěživ nekývne. Jeden proutník prosil, aby jeho kočička dostala místo učitelky, aby se mohli vzít, a Ešu kývl. Jeden doktor přednesl sáhodlouhou žádost, aby mu bylo dáno psát portugalskou řečí nad jiné elegantně, a Ešu odmítl. Tak. Nakonec přišla řada na Macunaímu nového čerchmantova syna. A Macunaíma řekl:

„Přišel jsem vás, otče, o něco požádat, protože mám dopal všech dopalů futrál.“

„Jak ti říkají?“ zeptal se Ešu.

„Macunaíma, hrdina.“

„Hmh...“ zavrčel trepifajksl, „jména, co začínají na Ma, vždycky věštěj nějakěj malér...“

I tak ale přijal hrdinu s otevřenou náručí a slíbil mu splnit cokoli, oč požádá, protože Macunaíma byl syn. A hrdina na Ešuoovi žádal, aby Venceslau Pietru Pietrovi pořádně zatopil, protože je to obr Piaiman, co žere lidi.

Z toho, co se stalo pak, běhal všem hrůzou mráz po zádech. Ešu vzal tři větvičky meduňky posvěcené páterem Vyklouzem, hodil je do výše, zkřížil dva prsty přes sebe a poručil duši Venceslaura Pietra Pietry, ať si vlezle do něj do Ešua, protože bude výplata. Chvilku počkal, obrovo já přišlo, vstoupilo do krasotinky a Ešu kázal synovi, ať dá duši, která se vtělila do Polčina těla, za vyučenou. Hrdina popadl klacek a chutě se s ním pustil do Ešua. Dával mu co proto. Ešu křičel:

„Nebij tolik, ne tak zhurta,
au, to bolí, au, au, au!
Vždyť mám ženu a dvě děti,
au, to bolí, au, au, au!“

Macunaíma ho zmaloval tak, že hrál všemi barvami, krev mu tekla z nosu z pusy z uší, až padl bez sebe k zemi. A všem z toho běhal mráz po zádech... Nato Macunaíma obrovu já naordinoval horkou koupel ve slané vodě a z Ešuoova těla se začalo kouřit a pokapal celou podlahu. A Macunaíma obrovu já přikázal, aby se uprostřed nejtvrdší zimy vydalo cestou plnou střepů lesem plným kopřiv a lopuchů až k rozsedlinám And, a na Ešuoově těle se objevily krvavé rány od rozbitého skla, škrábance od trní a pupínky od kopřiv, funěl únavou a trásl se zimou jako osika. Člověku z toho běhal mráz po zádech. A Macunaíma duši Venceslaua Pietra Pietry

nakázal, ať ji vezme na rohy potýkavý býk, ať ji nakopne jankovatý kůň, pokouše krokodýl a pobodá čtyřicetkrát čtyřicet tisíc aztéckých mravenců, a Ešuoovo tělo se svíjelo v krvi a štípancích na zemi, na jedné noze otisk zubů, na druhé čtyřicetkrát čtyřicet tisíc mravenčích

kousanců na kůži zřízené k nepoznání, s hlavou rozbitou koňským kopytem a dírou po býčím rohu v břiše. Špeluňka se naplnila nesnesitelným puchem. A Ešů vyl:

„Když už bodáš, ne tak zhurta,
au, to bolí, au, au, au!
Vždyť mám ženu a dvě děti,
au, to bolí, au, au, au!“

Dlouho mu ještě Macunaíma přikazoval jednu takovouhle věc za druhou a duše Venceslaua Pietra Pietry to v Ešuoově těle všechno podstoupila. Až už hrdinova pomstychtivost na nic dalšího nedokázala přijít a byl konec. Krasotinka na podlaze takřka neznatelně oddychovala. Nastalo vyčerpané ticho. A každému z toho běhal mráz po zádech.

V paláci v Maranhãoské ulici zatím vládlo boží dopuštění. Přijeli doktoři přijela sanitka, jeden bezradnější než druhý. Venceslau Pietro Pietra řval v tratolišti krve. Na břiše měl ránu po býčím rohu, hlavu měl rozbitou, jako by ho kopnul kůň, byl popálený promrzlý pokousaný a tělo měl samý flek a jelito, jak dostal nakládačku hlava nehlava.

Na makumbě trvalo zděšené ticho. Teta Ciata pohotově přispěchala a začala se modlit úhlavní ďáblouvu modlitbu. Byla to ta nejsvatokrádežnější modlitba ze všech svatokrádežných modliteb, co když se v ní člověk splete, sejde bídnou smrtí, modlitba Otče náš Ešů, a bylo to takhle:

„Otče Ešů, fantaz náš, kterýž jsi v třináctém pekle vlevo dole, my tě rádi máme, všichni, jak tu jsme!“

„Rádi, jó! Rádi, jó!“

„...Jeb náš vezdejší dej nám dnes, vůle tvá nechť je

taky na zemi, kde se slouží a obětuje našemu fotříku Ešuovi, budiž tak navěky věků, ámen...! Sláva černý vlasti Pána Ešua!"

„Sláva synku Pána Ešua!"

Macunaíma poděkoval. Teta uzavřela:

„Synku, teda i princí Pyjóvi, kerej byl černej jako bo-ta a stal se naším fotrem Ešuem in sékula s okuláry, budiž tak navěky věků, ámen!"

Ešu se mátořil mátořil, a když zase začala kolovat třtinová šnába, všechny rány jako zázrakem mizely a Polčino tělo bylo v cajku jako dřív. Ozval se ohlušující rámus, prostorem zavanul pach pálené smoly a krasotinka vyvrhla z úst prsten z černého jantaru. A přišla k sobě, rudá tlustoučká jenom hrozně unavená, a teď už to byla jenom Polečka, Ešu byl ten tam.

A na konec si všichni spolu udělali bene dali si šunčičku a skočili si nějakou tu sambičku a všichni ti lidičkové se bavili a rajtovali, co srdce ráčilo. A všechno skončilo a proměnilo se v opravdový život. A když bylo nad ránem, šli makumbisti, Macunaíma, Jaime Ovalle, Dodô, Manuel Bandeirú, Blaise Cendrars, Ascenso Ferreira, Raul Boppík, Tonda Bento, všichni tihle makumbisti šli domů.

VIII · VEI, BĀBA SLUNCE

Macunaíma šel, kam ho nohy nesly, až natrefil strom Voloman, který sahal div ne do nebes. Na větvi tam seděl papoušek pitiguari, a jen hrdinu v dálce zahlédl, rozhalekal se na celé kolo: „To jsou k nám hosti! To jsou k nám hosti!" Macunaíma mu chtěl poděkovat za přivítání, jak ale pohlédl vzhůru, uviděl Voloman obsypaný ovocem. Hrdinovi už šla huba vadem, a když jeho žaludek uhlídal veškeré ty manilkary sapodily zapoty bakuri meruňky mukužové ořechy mauricky růžová jablka melouny anony, všechno tohle ovoce, udělal prr. „Volománku, dej mi trochu ovoce," zažadonil Macunaíma.

Strom ani slyšet. A tu hrdina podvkráté zavolal:

„Pod šavle i pod obušky, bereme i plané hrušky!"

Všechno ovoce spadalo a Macunaíma se dobře poměl. Voloman dostal zlost. Popadl hrdinu za nohy, a lup s ním až daleko za Guanabarskou zátoku, na pustý ostrov, kde bydlívala nymfa Alamoá, co sem připlula s Holanďany. Macunaíma byl tak uondaný, že ještě v tom letu začal zařezávat. Ve spaní dopadl pod líbezně vonící guairóovou palmu, v jejíž koruně seděl sup.

A co čert nechtěl, milý pták si potřeboval ulevit, a jak si vám ulevil, podělal hrdinu od hlavy až k patě. Zatím přišlo ráno raničko a zima bylo jako v morně. Macunaíma se probudil s jektáním, supince z něho jen cákaly. I tak ale důkladně prošťáral skalku, co na tom ostrův-

ku byla, není-li tam přec nějaká jeskyňka, kde by mohly být zakopané peníze. Ale co vás nemá. Ani kouzelný stříbrný řetízek, který by vyvolenci ukázal, kde je poklad po Holandanech, tam nebyl. Jenom zrzaví mravenci.

A tehdy tudy zrovna měla cestu Kaiuanoge, hvězda jitřenka. Macunaíma byl už z tolika žití krapet omrzelý, i poprosil ji, jestli by ho nevezla k sobě na nebe. Kaiuanoge už k němu měla namířeno, jenže hrdina smrděl jako rasův pytel.

„Víš co? Dej si koupel!“ povídá mu. A šla si po svých.

A tak se zrodil výraz „Dej si koupel!“, jímž Brazilci posílají k čertu nejmenované přistěhovalce z Evropy.

A to už tudy měla cestu luna Kapei a Macunaíma na ni volá:

„Pozdrav pánbu, kmotříčko Luno!“

„Hmhm...“ povídá Kapei.

A Macunaíma lunu požádal, jestli by ho nevezla na ostrov Marajó. Kapei už k němu měla namířeno, jenže Macunaíma opravdu smrděl jak psí kšíry.

„Víš co? Dej si koupel!“ povídá mu. A šla si po svých.

A tak se to rčení vžilo nadobro.

Macunaíma křikl na Kapei, ať mu aspoň dá ohýnek, aby se trochu zahřál.

„Zkus to u sousedů!“ ukázala Kapei ke Slunci, která už sem zdáli veslovala po jalové strouze. A poroučela se.

Macunaíma se trásl, až mu zuby drkotaly, a sup si mu nad hlavou ulevoval a ulevoval. On totiž ten kámen, co

na něm přebývali, byl jako když plivne. Vei, rudá a celá zbrocená potem, se tarabila zdáli. A Vei byla bába Slunce. A to se na Macunaímu zase jednou štěstí usmálo, protože bábu Slunce, tu on si u nich doma odjakživa předcházal a dával jí dosucha olizovat kasákové holmolky.

Vei vzala Macunaímu na vor s rezatou plachtou obarvenou muricim a kázala svým třem dcerám, ať hledí dát hrdinu do pucu, vytahají mu klíšata a dohlédnou, aby neměl špínu za nehty. A Macunaíma byl zas jako z partesu. Že to ale byla taková bába, všeka zarudlá a upocená, hrdinu ani neškátule mohla být Slunce, pončo chuní, byla-li by od té s jejím žárem, provymydlený, zato zipe. Vei byla na mou v merku udělat Matěm. Jen ohřát nikopak, bylo ještě moc co by se za nehet ukrátila chvíli, písk-hrdinu vískat a šim-

Hrdina se řehnil se svíjel, jak ho to se mu to zamlou přestaly, chtěl ještě-kroutil blahem. Vei

napadlo, že by tahle Slunce, stará dobrá dých. A tak prý na lásky a zavolala Vei tože je sice pěkně mou se jenom klevěru Slunce a měla cunaímu svým zeho nesvedla, kdebrzo a neměla síly, vešlo. Aby hrdinovi la, a tři dcery začaly rat po celém těle. jako pomínutý, celý lechtalo, a náramně valo. Když dívky tě, a předem už se si všimla, jaký je hr-

dina nestyda, a dostala vztek. Přecházela ji chuť dolovat žár z těla, jen aby se někdo zahřál. A tu milé žínky matku popadly, pevně ji svázaly a Macunaíma tu babici bušil pěstmi do panděra, až zezadu šlehl vyšlehl plamen a všem bylo teploučko.

Výheň zaplavila celý vor, rozlila se po vodách a čistou tvář povětří vybarvila dozlatova. Macunaíma ležel na voru, vyhříval se jako ještěrka a oddával se modravému lenošení. A ticho bylo, že v něm nic nebralo konce...

„Jémináčku, to mám ale lenoru...!“

Hrdina si povzdychl. Bylo slyšet jen ševlení vlnek, nic víc. Macunaímovi proběhlo tělem blaho zahálení, to byla pane lábuž... Nejmladší žínka hrála na urukungo, co jí matka jednou přivezla z Afriky. Jalová voda byla jak svět a na vysoké báni nebe nebylo ani mráčku. Macunaíma si složil ruce pod hlavu místo polštáře, a zatímco nejstarší světelná dcerka odháněla hejna moskytů, třetí děvenka konečky svých copů rozechvívala hrdinovo břicho rozkoší. Hrdina se šťastně smál a po každé sloce musel prozpěvování na chvíli nechat, aby se nabažil. A bylo to takhle:

Až já umřu, neplakej,
života mi líto není.

Mandu sarará!

Můj tatíček pustej kraj,
moje máma utrpení.

Mandu sarará!

Tatíček mi jednou řek:
Láska se ti vyhne brzy!
Mandu sarará!

Matička mi darovala
náhrdelník samý slzy.
Mandu sarará!

Pásovec ať reje hrob
kolozubou hubou v hlíně.
Mandu sarará!

Chudáka všech chudáků,
do jámy ať položí mě!
Mandu sarará!

To byla pane lábuž... Tělo se mu skvělo zlatem, na krystalcích soli matně pableskujícím, a jak za odlivu moře vonělo, Vei klidánko zabírala vesly a břicho se mu pod děvenčiným lechtáním kroutilo, ách...! Macunaímu přemohla rozkoš nás smrtelníků, ách...! „Krutibrko! že ty ses ale mamince povedla, frajlinko jedna... sladká!“ vydechl. A zamhouřil darebácká očička a kolem pusy mu hrál klukovský úsměv uličníka v sedmém nebi, hrdina si užíval užíval, až usnul.

Když ho Vei svým veslováním přestala skolébávat ke spaní, Macunaíma se probral. V dáli před ním tloukl do očí růžový mrakodrap. Vor přirazil u můstku v grandiózní osadě, ježto se zove Rio de Janeiro.

Přímo na břehu se táhla luhoušť brazilových stromů, po obou stranách vroubená barevnými paláci. A ten háječek zelený, to byla třída barona Rio Branca. Právě tady Vei se svými třemi světelnými dcerkami bývala. Vei chtěla Macunaímu za zeťáka, byl to konec konců hrdina a taky jí dával olizovat všechny ty kasákové homolky, a tak povídá:

„Milý zeťáčku: nebylo by od věci, kdyby sis vzal jednu z mých dcer za ženu. Věnem ti dávám Evrůpku Francouzy a Bahii. Musíš však být věrný a nedovádět mi tu s kdejakou žínkou, která se šustne kolem.“

Macunaíma poděkoval a při památce své matky slíbil, co chtěla. Vei se všemi třemi dcerami pak odešla rozednívat do háječka, ještě jednou však kázala Macunaímovi, ať se střeží vylézt z voru a něco si začínat s cizími žínkami. Macunaíma jí to ještě jednou slíbil, při památce svojí matky jako prve.

Ještě se ani za Vei s dcerami háječek nezavřel, a už dostal Macunaíma hroznou chuť s nějakou žínkou si zadovádět. Zapálil si, a chtělo se mu ještě víc. Pod stromy se tu promenovala spousta dívčin dívek děvenek, vykrucovaly se s nadáním a spanilostí.

„Ať se třeba na místě propadnu!“ zvolal Macunaíma. „Nejsem žádnéj bábovka, aby mně ženská ublížila!“

A hlavou mu břesklo mocné světlo. Vztyčil se na voru a s rukama vztaženýma nad otčinu slavnostně pronesl:

„MIZERNÉ ZDRAVÍ A MRAVENCI ŽRAVÍ
MOŘÍ A SUŽUJOU BRAZILSKOU ZEMI!“

Bez meškání vyskočil z voru, zaběhl zasalutovat obrazu svatého Antoníčka, který býval kapitánem regimentu, a rovnou začal házet cukrbliky na všechny žínky, co jich tam bylo. Hned mu padla do oka jedna, co ještě nedávno prodávala v zemičce jako dlaň portugalským kmocháčkům ryby a ještě vám voněla, jéminkote, jak ta voněla rybinou! Macunaíma na ni mrkl a rovnou, že si půjdou na vor zadovádět. A tak se i stalo. Dováděli tam do aleluja. A teď se tam jeden na druhého smějí.

Když se Vei se třemi dcerami vracela zpět z dnění a už se šíralo, děvenky, které šly napřed, přistihly Macunaímu s Portugalkou při novém dovádění. Třem světelným dcerkám to hnulo žlučí:

„Tak ty takhle, hrdino? Copak ti naše matička Vei neříkala, že se nemáš hnout z voru? A že nemáš dovádět s kdejakou žínkou, která se tu šustne?!“

„Když mně tu bylo tak smutno!“ hrdina na to.

„Smutno nesmutno, hrdino! Teď si to od matičky Vei pořádně vypiješ!“

A rozzlobeně se obrátily na stařenu:

„Jen se, matičko Vei, podívejte, jakého máte povedeného zeťáčka! Ještě jsme ani nebyly v háječku, a už se zdejchnul, nabrnknul si tuhle dobračku, přitáhl si ji na váš vor a dovádějí si tu jako diví! Teď se tady jeden na druhého culí!“

To ovšem bábu Slunce jaksepatří dohřálo a hned se do hrdiny pustila:

„A to se na něj podívejme, na holenka! Copak jsem ti neříkala, že si nemáš nic začínat s žádnou žínkou, co...?“

Říkala, vid! A ty si ji beze všeho vezmeš na můj vor a jeden se tu na druhého culíte!”

„Když mně tu bylo tak smutno!“ opakoval hrdina.

„Kdybys mě byl poslechl, mohl sis vzít jednu z mých dcer za ženu a být napořád mladý a fešák k tomu. Teď budeš mladý jenom chvílku, na chlup jako ostatní chlapi, a pak z tebe bude starý košťál, do jakého nic není.“

Macunaíma měl na krajíčku. Povzdychl si.

„Kdybych to byl věděl...“

„Kdybychtobyl věděl je, milánku, svatej, kterej ještě

nikdy nikomu nepomoh! Jenže ty jsi pěkný ptáček, jen co je pravda! Takovému já žádnou dceru nedám, kdepak!“

A to si zase na Macunaímu nepřišla:

„Však já bych ani žádnou z těch tří nechtěl, to si pište! Tři sličné sestřičky, dáblovy vějičky!“

A tak se šla Vei i s třemi dcerami ubytovat do hotelu a Macunaímu s Portugalkou nechaly spát na voru.

A když si Slunce s dcerami nad ránem přišly vyjet po zátoce, Macunaíma s Portugalkou vám tam chrupali, jako by je do vody hodil. Vei ty dva probudila a Macunaímovi dala darem kámen Vató. A ten kámen Vató dá člověku ohýnek, kdykoli ho potřebuje. A pak už si šla milá Slunce i se třemi světelnými dcerkami po svých.

Toho dne Macunaíma dál dováděl s rybářkou po městě. Na noc se uložili na lavičku ve Flamengu, a tu se objevil strašidelný netvor. Byl to Mianiqué-Teibé a přišel hrdinu sežrat. Dýchal prsty, poslouchal pupkem a oči měl tam, kde jiní prsa. Namísto jedné pusy měl dvě a ty byly schované v záhybu pod prsty u nohou. Netvorův pach bacil Macunaímu přes nos, hrdina se probudil a upaloval z Flamenga, co mu nohy stačily. A Mianiqué-Teibé slup portugalskou trhovkyni a byl ten tam.

Na druhý den už Macunaímu v hlavním městě republiky pranic netěšilo. Vyměnil kámen Vató za fotografii v novinách a vrátil se do visky, jež se prostírá na březích strouhy Tieté.

IX. PSANÍ MUŽATICÍM

K předrahým rukoum našich poddaných, paní amazonek.

V São Paulu, třicátého května roku tisícího devítistého šestadvacátého.

Ctihodné paní,

adresa i skládání přítomného listu dozajista nemálo Vás udíví. Musíme arci tyto řádky, prochnuté steskem a netuchající láskou, uvést nemilým zvěstováním. Pravda jest totiž taká, že v požehnaném městě svatého Pavla – dle soudu přčetných svých obyvatelů největším městě všehomíra –

nejste co „mužatice“, neb slovo to jest nemyté a nečesané, nýbrž pod přízviskem amazonky známy; tordí se pak o Vás, válečné že sedláte oře a původem z klasické jste Hellady; a tak že tedy slynete. Nás, Vašeho Pána a Vládce, takévé zplody učnosti tuze ovšem zarmoutily, leč budete s námi jistě souhlasit, že tak získáváte na hrdinství a věhlasu, a dotykem tím starobylé tradice se šlejiřstvím spojené nabýváte respektábl platiny.

Nechceme však marniti řízného Vašeho času, tím méně pak Vaši mysl kalit zvěstmi veskrz neblahými. Bez meškání Vás proto zpravíme o skutcích, jež jsme v těchto krajích byli vykonalí.

Nebylo tomu ni celých pět sluncí, co jsme Vás opustili, když na nás dolehla překrutná pohroma. Jedné krásné noci o májových idách přestupného roku ztratili jsme svůj muirakitan, kteréžto slovo někteří píší muraquitã, jiní pak učencové, nacházejíce zalíbení v etymologických extravagancích, dávají přednost ortografii muyrakitam a další naposledy pravopisu muraqué-itã, neračte se štířiti! Vězte totiž, že tato vokabule, jež tak důvěrně zaznívá Vaším Eustachovým trubcím, zde jest takofka neznáma. V těchto nadmíru civilisovaných končinách říká se válečnickům strážníci, poldové, vachmajstří, boxeři, ramena spravedlnosti, pádeř; jsouce některá z těch jmen absurdními neologismy – odpornými kazimluy, jimiž nedbalci a slovoťrusi poškvřňují líbeznou lusitánskou řeč. Nedostává se nám žel času, abychom o portugalitské řeči, bývající též lusitánská zvaná,

„sub tegmine fagi“ proslavili. Nadto pro Vás bude bezpochyby interesantnější, že vezdejší válečníci nevyhledávají luzných dam, aby s nimi vstoupili ve svazek manželský; nýbrž že raději mají ty, jež jsou jim po vůli a jež lze směniti za malé a polétavé cetle papíru, jaké prostý lid penězi zove – tyť jsou „curriculum vitae“ civilisace, k níž si dnes sami pokládáme za čest příslušet. Slovo muirakitan, které již dráždí románský sluch Vašeho Pána a Vládce, jest těmto válečnickům, jakož i vůbec všem, kdož v těchto končinách přebývají, nepovědomo. Jen hrstka mužů „znamenitých ve ctnostech i uměnách“, jak píše fráter Luís de Sousa, fousatý klasik citýrovaný doktorem Rui Barbosou, upírá k muirakitanům světlo svého ducha a snaží se je zbavit strusky průměrnosti, asijského původu je činíc, nikoli dílem Vašich rukou, v pulérování až běda horlivých.

Ještě jsme byli ztrátou muirakitanu ještěřích toarů navekrze zkrušení, když se nám působením jakéhosi vanu metapsychického či chi lo sa, vzbuzeného tesknícím snad libidem, o jakém nás zpravuje učený Germán doktor Sigmund Freud (čti frojt), ve snu zjevil přenádherný archanjel. Od něho jsme zvěděli, pozbylý že talisman nalézá se v drahých rukách doktora Venceslaua Pietra Pietry, jenž jest poddaným místokrálovství peruánského, původu však vůčihledně florentinského, tak jako Cavalcantiové z Pernambuka. A jelikož dlí doktor ten ve slovuťném působišti přeblahoslaiveného pátera Anchiety, měste svatopavelském, vydali jsme

se tam bez prodlevy i my, abychom uloupeného rouna znovu nabyli. Naše vzájemné vztahy s doktorem Venceslaudem jsou dnes nanejvýše uspokojivé; a dozajista vbrzku obdržíte požehnanou zvěst, že máme talisman opět v držení; za něj požadovati od Vás budem nálezné.

Stojíš, poddané naše, mimo jakoukoli pochybnost, že My, Váš Pán a Vládce, vynacházíme se v ošemetné situaci. Poklad, s nímž jsme od Vás přibyli, bylo nám v zdeplatnou měnu konvertýrovat; vzhledem ke kolísavému kursu a poklesu cen kakaa nám tato směna živobyti znamenitě znesnadnila.

Vězte totiž, že dámy se zde nepokládají kyjem, ni nedovádějí zadarmo a pro dovádění samo, ale jen za dštlění mrzkého kovu, prýštění značkového šampusu a za jedlé stvůry, jimž se zde obvykle přezdívá langusty. A že jsou to, paní amazonky, stvůry věru čarovné!!! Různý kru-nýř mají lesklý a klenutý po způsobu lodního trupu, z něj pak vycházejí pádlovité končetiny, chapadla a ocas, jež na sebe berou všelikou tvářnost; na podnose ze sèvreského porcelánu upomíná těžký ten aparát na trojpádlou plachetnici, jež šukala po vodách Nilu, kynicky v svých útrobach skrývající velectěné tělo Kleopatřino.

Račte si, ctné paní amazonky, blíže povšimnouti kynické vokabule, již jsme shora byli vypsali. Převelice byste nás totiž zarmoutily, pakli byste se s námi neklonily k výslovnosti, jež jest v souladu s naučením klasiků, a upřednostnily dikci modernější, jež jest dikcí cynickou;

a předce dochází lehkomyšlné podpory některých slovníkářů, nepovědomých zavrženíhodné veteše, již k nám z Francouz a přilehlého okolí zavléká zlolajné galomanstvo.

Ergo skrze tuto delikátní stvůru, jež si podmaní i ta nejvybranější půnebí, klesají zdejší dámy na manželská lože. Chápete tudíž, o jakém nálezném držíme k Vám řeč; langusty jsou navýsost drahé, předrahé naše poddané, a některé z námi získaných přišly na šedesát tisíc, ba i víc; což převedeno na tradiční naši měnu dává tučný obnos osmdesáti milionů kakao-vých bobů... Snadno si tedy můžete představit, jak mnoho jsme již utratili; a že mrzkého kovu, za nějž bychom s oněmi těžko přístupnými paními mohli dováděti, máme pořádku. Rádi bychom sic uložili našemu planoucímu žáru ustřídměnost a nehleděli obtíží s ní spojených, jen abychom Vás ušetřili vydání; kterápak silná nátura by však nepodlehla kouzlům a vábení tak přívětivých pastýřek!

Okřtalfují se tyto v blyskné šperky a nejjemnější tkaniny, jež vyzvedají vznos jejich pohybu, a vnady, jakým v ladném zaoblení ani tónu pleti nemůže být rovna, sotva skrývají. Jsoutě zdejší paní vždy a všudy běloskvoucí; a v dovádění vynikají tolika a takovými dovednostmi, že sám jich výčet, na tomto místě podaný, mohl by Vás naplniti fadesou; a dozajista bychom tak porušili příkázání diskretnosti, již jest Pánu a Vládcí ve vztahu k poddaným co zákon ctít. Jaké to odalisky! Kým charmem slynou! Jaký šmrnc a švih! Jaká nítová, hrdolepá,

spalující rozkochanost!! Nemyslíme než na ně, byť náš mui-
rakitan ani prostřed neřestí ze zřetele neztrácíme.

Nazdává se nám, slovnuté amazonky, že v mnohém
byste se od nich mohly přiučiti, ať již v povolnosti, dová-
dech či hrátkách milostných. Zákon hravý a samosvojný
opustily byste pro zástoje mnohem libější, v nichž Po-
cel sublimuje, Touhy rozpalují a křehká síla Odordy
fémina, jak říkají páni Vlaši, dosvědčuje své vítěz-
ství „urbi et orbe“.

A když jsme se již dotkli punktu do té míry chou-
lostivého, neodpustíme si několikero dalších po-
znamenání, jež napříště mohou Vám být k užitku.
Jakkoli jsou tyto svatopavelské paní sličné a zna-
lé, nespokojují se dary a výtečností, jimiž je
špendýrovala Příroda; samy sebou dlouze se
obírají; a vůbec by s sebou nemohly být hotovy,
kdyby k nim ze čtvera zeměstran neproudily nej-
vybranější a nejjemnější vynálezy priapického, co-
dím, parádnického umu, zrodivší se v lůně dřev-
ních civilizací. Takto k sobě povolaly preceptorky ze
staré dobré Evropy, najmě pak Francie, a od nich se
naučily trávit čas způsobem, jež se od Vašeho nad-
pomyslení liší. Tu se cítí a v tomto ušlechtilém zástoji
hodiny prodlévají, tu oblažují teatrální společenské se-
šlosti, tu nečiní ničehož nic; a v těchto úkonech prožijí den
tak zaneprázdněně a zaměstknaně, že když nadejde noc,
nezbývá jim času na dovádění, a jak se říká, spěchají spoči-
nout v náruči Orfeově. Jest ovšem, milostné mé dámy, ve
Vaši známost třeba uvést, že v těchto krajích se den a noc od

válečného Vašeho rozvrhu drahně odlišují; den se tu počíná,
když pro Vás je již ve své půli, a noc, když Vy odpočíváte
v jitřním snu, jenžto je poslední, a proto dává devět sil.

Tomu všemu přiučily se svatopavelské paní od fran-
couzských svých učitelek; také pak všelikému nehtů pės-
tění a dloužení, což se ostatně „horresco referens“ vzta-
huje i na jiné rohovité ústrojky zákonitých jejich
druhů. Budiž košatá tato ironie blahovolně od Vás
přijata!

Ještě mnoho mohl bych Vám vyprávěti o způso-
bě, již si ukracují vrkoče v podobu tak líbeznu
a zmužilou, že se spíše připodobňují efebům
a Antinoosu, zvrácené paměti, než matronám
tak gruntovního románského rodu. Vzpome-
nete-li však shora řečeného, budete s námi sou-
hlasit, že lelíky byly by tu věci nemístnou;
neporážejí-li totiž svatopavelští doktoři své vy-
volené silou, nýbrž výměnou za zlato a langusty,
jsou zmíněné kšticе k nepotřebě, tím spíše, že jest
tak učiněna přítrž útrapám, jež tyto kšticе přivozu-
jí, pakli se stanou domovišti a obvyklou pastvou ve-
leškůdných hmyzův, jakž tomu mezi Vámi bývá.

Nespokojují se arci svatopavelské paní francouz-
skými jemnostkami a galanterními roztomilostmi à la
Ludvík XV., nýbrž dávají si z nejnehostinnějších zemí
přivážet, cokoli by jim přidalo na půvabu, kupříkladu útlé
japonské nožky, indické rubíny, ameriánské frivolnosti;
a mnohý jiný um a klenot mezinárodní provenience.

Zmíňme ještě, jakkoli jen letem světem, blýsknavý tlum

dam, rodem z Polska, které se tu zdržují a přešlechtně panují. Ženy bývají to nad jiné ztepilé a počty převyšují zrnka písku v moři okeánu. Tak jako i Vy, paní amazonky, mají tyto dámy svůj fraucimor; a mužové, již mezi nimi nazývají, jsou ujařmení co otroci a odsouzeni k bezectné roli služebníků. Za tou příčinou se jim též neříká mužové, leč na mrzké slovo pingl slyšejí; a jsou nadměru zdvořilí a tiší, jednu a touž pohřební ústroj vždy oblékajíce.

Tyto dámy sdružují se na jediném místě, jaké tu pufem, pensionem, jakož i „vykřičenou čtorti“ bývá nazýváno; dlužno přitom zdůraznit, že poslední z jmenovaných výrazů by skrze svou necudnost v této zprávě o svatopavelských mravech stěží hledal místa, nebýt naší tužby po akuratese i akribii. Uskupují-li se však ony rozmilé dámy v ženský klan tak jako Vy, zevnějškem, živobytím ani svými ideály nikterak se Vám nepodobají. Slyšte proto, že žijí po nocích a nevěnují se zástožím Martovým, ani si nesžňají pravý prs, ale dvoří se pouze a toliko Merkurovi; a pokud jde o prsa, nechávají je plně vyvinouti po způsobu olbřímích dužnatých malvic, které nepřidávají-li jim na vzosu, hodí se k početným a perným pracím nedozírné ceny a zázračnému vzrušení.

Rozdílné jsou taktéž zevnějškem, který se jeví poněkud pitvorným, byl byla ta pitvornost duši milá, mozek ve stydkých částech majouce, a jak výstižně vece jazyk madrigalů, srdce na dlani.

Hovoří početnými a tuze mrštnými jazyky; jsou světa znalé a nadměru vzdělané; vzdor nespočetným rozdílům, jež je dělí, bývají všechny rovnou měrou povolné, ať snědé, ať twiggy, ať baculaté; a tak hojně jsou co do počtu i rozmanitosti, že důvtip náš velmi zaměstnává, jak všechny a tak různé mohou dcerami jedné jediné země býti. Připojme ještě, že všechny bývají označovány excitantním, byl pramálo spravedlivým epitetem „Francouzečky“. Chováme totiž podezření, že tyto paní nejsou všechny rodem z Polska, nýbrž že nečiní zadosť pravdě a jsou původu iberského, vlašského, germánského, tureckého, argentinského, peruánského, i ze všech ostatních žirných krajův té i oné polokoule se rekrutují.

Měli bychom, paní amazonky, pro sebe za nanejvýš chvályhodné, pakli byste naše podezření pojaly za své; a některé z těch dam ráčily do své země a našeho vladařství přizvatí, abyste se od nich modernímu a výnosnějšímu živobytí přiučily a poklady svého Pána a Vládcе způsobem tím převelice rozhojnily. A třeba jste i samosvojného Zákona svého vzdáti se nechtěly, přítomnost několika stovek těchto dam by nám „modus in rebus“ povýtečně usnadnila, až nám nadejde čas návratu do Vladařství panenských pustin, jež napříště – dle klasických naučení – navrhujeme Vladařstvím zpustlých panen zvatí.

Abychom se však námětu tak výsostného v ouplnosti zhostili, zmínit jest nám jistě nebezpečí, jež by s sebou import onen přinášel, pakli byste s řečenými ženkami nemíni-

ly v zámezi svého státu uvítat v časech mé nepřítomnosti též několik zmužných zdělanců. Jsou tyto dámy nevýslovně ohnivě a nevázané, a neprozřetelné odloučení, v němžto přebýváte, mohlo by jim být tak zatěžko, že by v zájmu zachování fortelu a uměn, jež je živí, mohly zajít do krajnosti a k obcování s divou zvěří, vřešťany, tapíry a mrštnými sumečky kandiru se uchýlit. A ještě více zkrušilo by naši duši, jakož i vznešený náš pro povinnost cit, kdybyste od nich jistá vyšinutí přejaly i Vy, naše poddané, jakž se přinatrefilo družkám spanilé básnířky Sappó na ostrově Lesbu, any neřesti tyto neobstojí před kritikou ve světle lidských mohutností vznesenou, tím méně pak před skalpelem neúprosných receptisů zdravé morálky.

Jak vidno, omeškání v slovné zemi pionýrů, zhusta též bandeiranty zvaných, do mrtě jsme využili, a třeba jsme talisman ze zřetele nespouštěli, ani jsme zajisté nešetřili námahou ni mrzkým kovem, abychom se stěžejním věcem této románské civilisace přiučili a po návratu do panenských pustin započítí mohli s řadou opatření k životu našeho ulehčení, kterážto náš věhlas co kulturního mezi kulturními pronárody jak jen možná umocní. Pročez se nyní pérem dotkneme tohoto vznešeného města, an právě takovým Vaši zemi a naše vladařství obmýšlíme.

Prostírá se São Paulo na tradiční způsob Říma, císařského města, kapituly Latiníků, z nichž jsme vzešli, na sedmi

vrších a nohy mu celuje graciosní a neposedná lymfa Tietê. Potoky jsou tu bohaté, povětrí právě tak přívětivé jako v Podunají nebo v Provánci a příroda se dvěma předchozím neporušeností a bohatstvím natolik vyrovná, že snadno lze po umném způsobu kronikářů doložit, že tato tři PPP jsou přirozeným prostředím, z něhož se líhne městská živěna.

Město je přenádherné a žiti v něm jest potěchou. Všudy je protínají důmyslně ouzké ulice, hojně zastavěné sochami a přesličnými, jedinečně zrobenými kandelábry; to vše umenšuje prostornost jich tak dovedně, že obyvatelstvo již tyto tepny ničím způsobem nepojmou. Tak lze dosíci velkého nahromadění lidu, jehož odhad lze po libosti zvyšovat, což jest nadobyčej užitečno najmě v pádu shromáždění předvolebních, vynálezu to nedostižných rodáků z Minas Gerais; zároveň se tak radním dostává vědeckého tématu, skrze něž díky důmyslně snovaným přívalům výřečnosti nejryzejšího kalibru přicházejí k důstojné obživě a obdivu veškerenstva.

Řečené tepny bývají do posledního místečka posety pableskujícími papírky a polétavými slupkami plodů; a zejména jemňoučkým, roztačeným práškem, který den co den uhostí na tisíc a jeden druh choroplodných výrů, jižto decimují obyvatelstvo. Takto vypořádali se naši pomazani s trudnou otázkou městské dopravy; poněvadž tato havěť zbůhdarmé životy lůzy požírá, nárůstu nezaměstnanosti a dělnictva zamezuje; a takto lidé v po-

čtech vždy stejných zachování. Nespokojí se nicméně s vířením prášku onoho pobíháním chodců a pojížděním burácíjících mašin, „automobily“ a „elektrikami“ zvaných (pro posledně zmíněné užívají někteří též označení tramwaye, kteréžto slovo nízkého rodu najisto z anglického pochází), i najímají příčinliví radní pánové jakés poločlověky, modravé a jednotvárné stvůry, sročené pod zástavou Čištění města. Tito kentaurové pak „per amica silentia lunae“, kdyžtě ruch ustane a prach počne zaháletí v nečinnosti, noří se ze svých úkrytišť a dílem svých olbřímích ocasů, zapřažených v mulové potahy a k okrouhlým kartáčům nápodobných, působí povznesení prachu nad asfalt, burcují výří havěť ze spánku a podněcují ji v činnosti rozmáchlými pokyvy a řevem huronským. Tyto noční vyjížďky provádějí se ve vší tajnosti v skrytu malých svítlen, velmi pořádku rozmístěných, aby temnotu valně nenarušovaly a dílo daremníků a lupičů nemařily.

Početnost těchto zdá se nám věru upřílišněná; a máme za to, že jsou jediným místním obyčejem, který nekonvenuje s naším temperamentem, od přírody pořádku a míru milovným. Jsme však daleci jakýmikoliv výčitkami zdejší správce zahrnovati, majouce povědomost o tom, že chrabří svatopavelští jsou takovým daremníkům a jejich kouskům neskonale přichýleni. Jsouť lidem srdnatým a zmužným a vůči útrapám válčení tuze odolným. Žijí v půtkách osobních i hromadných, do jednoho

od hlavy až k patě vyzbrojeni; a tak časté jsou tu nepokoje, že na bojišti nezřídka padnou statisíce hrdinů, řečených bandeiranti.

Z téže příčiny jest město svatého Pavla opatřeno nadmíru zbrojným a početným četnictvem, osidlujícím bělo-skvoucí, nákladně osnované paláce. Četnictvu onomu nadto přináleží též odvádět přebytky veřejného bohatství, by nepřeberné zlato národa neztratilo na ceně; a v tomto punktě jsou natolik příčinliví, že národa peníze čerpají, seč jsou, buď že je na přehlídky a oslonivé ústroje vynakládají, buď že za gymnastické prostocviky u vynášené Eugénie, s níž seznámit se doposavad neměli jsme cti; buď že v nestřežené chvíli atakují buržuje, kdyžtě se navracejí ze svých divadel a biografů aneb se na výletech luznými sady v okolí města v automobilech projíždějí. Příslušno četnictvu tomu rovněž třídu svatopavelských služebných vyražeti; a k jeho cti budiž řečeno, že s nádemickou zdatností se toho zhošťuje v „ad hoc“ zbudovaných parcích, budiž to park císaře Petra Druhého či Mariánské zahrady. A pakliže se počty četnictva drahně rozhojní, posíláni jsou mužové tito do nejzazších a nejméně úrodných výsp vlasti, by tam snědeni byli cháskou li-dožravých obrů, již v hanebném úsilí podkopávat vlády poctivých zámyslů naši geografii zamořují; ony vlády těší se přitom plně důvěře a obecné podpoře obyvatel, jakž urnami a volebními guláši osvědčeno. Tito zlotřilí obři četnictvo lapají, pekou a pojídají pod německou způsobou; a kosti

padlé na úhor skýtají vynikající hnojivo příštím kávovým plantážím.

Takto spořádaně, dle pravidel výsostného řádu a pokroku tedy obyvatelé svatopavelští žijí a tují; a nelitují času na stavbu velkorysých špitálů, ježto sem vábí veškeré malomocné z Jižní Ameriky, Minas Gerais, Paráby, Peru, Bolívie, Chile či Paraguaye, kteří než by se v těchto přenádherných leproserích usadili a paními pochybné a chátrající krásy – jen a jen paními! – dali se obsluhovati, raději ožívují státní silnice a ulice města v ocirátovaných jezdeckých výbořech či velkolepých maratonech, ježto jsou pýchou našeho sportovního plemene, v jehož hruď kolotá krev hrdinských big a quadrig starého Říma.

Leč pozor, milé dámy! Jest v této grandiosní zemi tolikero dosud chorob, tolikero hmyzu, s nimiž dlužno svéstí boj...! Všem u se vede od desíti k pěti, an rozežráno všelikými stonky a stonožkami bývá! Než se kdo nadá, Anglie či Severní Amerika znovu nás co svou kolonií pohltí...! Za tou příčinou a k uctění věčné památky lidu svatopavelského, jež jest jediným užitečným pronárodem této země, pročez bývá též „lokomotivou“ přezdívan, nešetřme námahou a vycizelujme dvojverší, shrnující tajemství tolikereho neštěstí:

„MIZERNÉ ZDRAVÍ A MRAVENCÍ ŽRAVÍ
MOŘÍ A SUŽUJOU BRAZILSKOU ZEMI!“

Toto dvojverší uznali jsme za vhodná vepsati v knihu Slavných návštěvníků Ústavu butantanského, až nadejde čas naší návštěvy v tomto zařízení, v evropských krajích tak chvalně známém.

Svatopavelští osadníci přebývají ve vysoko se dmoucích palácích o padesáti, stu i více poschodích, jež v období rozmnožování zaplavují oblaky dlouhonohých komárů nejrůznějšího druhu, jižto jsou mezi domorodci ve veliké oblibě, neboť dámy i pány v krajinách ohanbí tak trefně štípají, že mužům ni ženám netřeba rozpalujících masáží žahavými kopřivami, jakým byli obyvatelé divočiny uvykli. Tento namáhavý úkol berou zde komárové na svá bedra; a dokazují takové divy, že než se rok s rokem sejde, v chudinských čtvrtích se objevuje nespočetné množství rozjivených hošíků i dívenek, jež nazýváme „Taliánky“; určení bývají co potrava fabrik zlatých potentátů a k otrocké službě při libovonném oddychu rozmanitých Kresů.

Tito i jiní multimilionáři dali město obstarati dvacíti tisíci továrnami na hedváb, v jeho skrytu pak zbudovali mnohopověstné kafirny, jaké svět neviděl, do poslední vyvedené v žakarandovém dřevě, plátovaném pravým zlatem a želvovinou vyložené.

A Sídlo vlády je celé ze zlata, po způsobu paláce královny

Adriatiku; a prezident, který si drží množství manželek, se na sklonku dne projíždí ve stříbrných vozech dostavných, nejjemnější kůží polstrovaných, s bezspěšným úsměvem na líci.

V jiných a nescetných předivnostech mohli bychom Vás, paní amazonky, dále vzdělávati, leč zde přítomná epistola hrubě by se tím předloužila; tvrdíce, že tuto je nade vši pochybu nejsličnější město všehomíra, dosti jsme beztak pro tyto velkomožné pány již vykonali. Nos by nám však zpráchnivěl, kdybychom arcí smlčeli svéráz tohoto lidu, jakého jinde věru nevidět. Vězte totiž, že bohatství jeho intelektuálního výraziva tak záračno, že jedním jazykem on mluví a jazykem jiným psává. Sotva jsme do těchto pohostinných krajů zavítali, ihned jsme usilovali s národopisem země se obeznámit, a ve výčtu překvapení a podivů, jimiž jsme přítom byli navštíveni, jazyková tato zvláštnost nikoli nebyla nejmenší. V řeči užívají svatopavelští jazyka barbarského a mnohatvárného, hrubého zrna a původu všelijak nečistého, třeba si uchovával obzvláštní šfavnatost v apoštrofách, jakož i výrazech dovádivých. O tom i onom jsme povědomosti ruče nabylí; a bude nám ctí Vás v nich vyučovati, jakmile jen Vás dostihneme. Jest-li však pravdou, že tuzemští lidé mezi sebou rozmlouvají jazykem takto zavržitelným, ledva se chopí péra, všeliké neotesanosti pozbudou a slova dochází Homo latinus, Linn., jenžto se vyjadřuje jazykem jináčím, virgiliánskému namnoze příbuzným, jak praví jeden

panengyrik, jazykem lahodným, jenž ve své nehynoucí čarovanadě zván jménem: jazyk Camõesův! Povědomost o takové originalitě a bohatství jistě Vás bude blažit a ještě větší bude Váš úžas nad zjištěním, že velká, ba takořka naprostá většina ani na těchto dvou jazycích dosti nemá, nýbrž je rozhojňuje o nejryzejší italštinu, anžto je hudebnější, sluchu libější a po všech koutech metropole se rozléhá. O tom všem jsme se, díky bohům, uspokojivě informovali; a mnoho hodin strávili jsme přetřásáním skutečnosti, zda ve jméne Brazílie jest nám „es“ či „zet“ psáti, jakož i o náměstkách přilostňovacích rokováním. Jináče jsme získali mnoho dvojjazyčných knih, jimž tu „šmiráky“ přezdívali, a malý vokabulář Laroussův; a dopracovali jsme se již toho, že na jazyce původním leccaké slovatné rčení citovali svedeme, jakož i četné biblické karamboly.

Závěrem, paní amazonky, třeba jest Vám zděti, že k těmto progresům a skvoucím výšinám pozvedli toto převeliké město jeho předáci, jindy politikové zvaní. Touto přezdívkou označována bývá velejemná rasa doktorů, již jsou Vám natolik vzdáleni, že byste je za nestvořry označily. Však též nestvořnými vpravdě jsou, leč v bezpříkladné velikosti odvahy, vědění, poctivosti a mravnosti; a byť se k smrtelníkům poněkud připodobňovali, původ jich se víže ke královským harpyjím a s lidmi mnoho společného nemají. Poslušni jsou všickni jediného pána a vládce, v obecné řeči zvaného Velký papá, jenž jim vládne z přímořského města

Rio de Janeiro – po názoru všech cizozemců nejkrásnějšího města světa, jakž jsme si mohli na vlastní oči ověřit.

Závěrem budiž povědáno, paní amazonky a poddané nad jiné milené, že od doby, kdy nás povinnosti z našeho úřadu plynoucí Vladařství panenských pustin vzdálily, byli jsme stiháni trpkým a nepřestajným strádáním. V těchto krajích všeliké rozkoše a požehnání nedopřáno nám nížádné radosti ni oddychu, pokavad ztraceného talismanu opět nenabudeme. Dlužno ovšem opakovat, že styky navázané s doktorem Venceslauem jsou jak jen možná příznivé, že jednání byla započata a jsou na nejlepší cestě; a že nálezně, jehož dříve jsme se dotkli, předem nám můžete poukázat. Spokojíť se zdrženlivý Váš Pán a Vládce s málem; není-li Vám lze na dvě stě lodí kakaových bobů vypravit, pošlete sto či třeba jen padesát!

Přijměte požehnání svého Pána a Vládce s přáním pevnějšího Vám zdraví a lásky bratrské. Řádek těchto zběžně črtaných mějtež v poslušnosti; a zejména v paměti chovejte nálezně a polské žinečky, jichž nám krutě bude potřeblí.

Kěž Ci drží ruku nad jasnými Vašimi hlavami.

Macunaíma
Pán a Vládce

X. PAULÍ-PÓDOLE, PANTÁTA HOKŮ

Venceslau Pietro Pietra se po výprasku notně rozne-mohl a celé měsíce proležel ve fáčích z bavlníkových snítek v síti. Macunaíma nevěděl kudy kam, aby se dostal k muirakitánu, ukrytému ve škebli pod obrovým tělem. Napadlo ho, že by mohl obrovi dát do papuče termita, poněvadž mravenec v papuči nosí smrt, jenže Piaimanovi rostly nohy patou napřed a papuče nenosil. Macunaíma nemohl čehý ani hot a byl z toho tak mrzutý, že celé dny nevylézal ze sítě, křoupal maniokánky a zapíjel je dlouhými doušky kotrmelcové vody. Někdy v ten čas přišel do penzionu hledat nocleh Indián Antoníček, vyhlášený světec, se svou družkou Matkou boží. Navštívil Macunaímu, pronesl řeč a pokřtil hrdinu před bohem, který teprve přijde a nevypadá ani tak docela jako ryba, ani tak docela jako tapír. Tak Macunaíma rozšířil rady stoupenců náboženství Karaimoňaga, které právě dělalo furore v bahijském vnitrozemí.

Macunaíma hleděl nemarnit čas a zdokonaloval se zatím ve dvou domorodých jazycích, hovorové brazilštině a psané portugalsčině. Slovička už měl v malíku do posledního. Jednoho dne, byl zrovna Den květů, svátek vymyšlený k tomu, aby Brazilci dostali příležitost konat dobré skutky, nemohl Macunaíma kvůli hejnům moskytů vydržet nad učením a vydal se provětrat si hlavu do města. A že tam bylo k vidění nějakých věcí! Zastavoval se před každou vitrínou a prohlížel si tu fúru ne-

stvrností, bylo vám jich tolik, že to tu vypadalo jako v pohoří Ererê, kam se všechno uteklo, když svět zaplavila velká voda. Macunaíma se promenuje promenuje, až natrefí žínku s košíčkem plným růží. A tu ho ta dívka zastaví, vetkne mu do klopy květinu a povídá:

„Za milréis je vaše.“

Jenže milý Macunaíma si ne a ne vzpomenout, jak se jmenuje ta řitka na mašině sáčku, kam mu ta žínka růží zastrčila, a to ho jaksepatří dopálilo. A ta řitka se jmenovala knoflíková dírka. Přemýšlel a zpytoval všechny kouty paměti, ale jméno té řitky namouduši nikdy neslyšel. Chtěl říct prostě řitka, ale hned mu bylo jasné, že by se to pletlo s jinými řitkami, co jich na světě je, a před žínkou mu bylo stydno. „Otvor“ bylo zase slovo, které člověk může napsat, ale něco jako „otvor“ v životě nikdo neřekne. Myslel tak přemýšlel, ale přijít na to, jak se ta věc jmenuje, nesvedl, až si všiml, že z Hlavní ulice, kde žínku s růžemi natrefil, došel kolem domu mistra Cosmeho až před Svatého Bernarda. Vrátil se dívce zaplatit a namíchnutě jí řekl:

„Zkazila jste mi den! Už nikdy mi, madam, žádnou kytku do téhle... do téhle řitky nestrkejte!“

Macunaímovi zase jednou ujela pusa. Řekl sprostárnu, a jakou! Jenže žínka nevěděla, že řitka je škaredé slovo, a zatímco se hrdina, celý pryč z toho, co spískal, vracel do penzionu, smála se a našla v tom slově zalíbení. „Řitka...“ říkala si. A s rozkoší si opakovala: „Řitka... Řitka...“ Pomyslela si, že to slovo asi zrovna frčí. A začala se každého ptát, jestli mu může strčit do řitky růži.

Někdo chtěl, a někdo ne, ostatní žínky to slovo zaslechly, začaly ho používat a „řitka“ se ujala. A slovo jako klopa už nikdo ani nevyslovil; to bylo jen řitka sem, řitka tam.

Macunaíma byl týden nakvašený, nejedl, nedováděl, nespál, tolik se chtěl naučit mluvit jako místní. Napadlo ho, že by se na to, jak se té řitce říká, mohl někoho přeptat, ale styděl se, aby nemysleli, že je ignorant a nekuřba. Až přišel den svatého Nedělajda a byl Den Jižního kříže, nový svátek, vymyšlený, aby si Brazilci mohli trochu víc dáchnout. Ráno se v Mooce konala přehlídka, v poledne se sloužila mše před kostelem Srdce Páně, v sedmáct hodin průvod a konfetová bitva na třídě Rangela Pestany a večer, po průvodu poslanců a lidí, co nemají do čeho píchnout, ulicí Quinze, bude u Ipirangy ohňostroj. Macunaíma se proto šel rozptýlit pohledem na rachejtle do parku.

Hned jak vyšel z penzionu, natrefil bleďoučkou, rusovlasou žínku, maniokovou panenku k pohledání, byla celá v bílém a na kloboučku z červených vláken hvězdory měla ozdůbku z kopretin. Jmenovala se Fräulein a potřebovala ochránce. Šli spolu a šli, až tam došli. Na park bylo radost pohledět. Bylo tam tolik mašin vodotrysků, tolik mašin elektrického osvětlení, že se lidé ve tmě tulili k sobě a drželi se za ruce, aby to okouzlení ve zdraví přežili. Totéž udělala i Macunaímova společnost a Macunaíma jí nyněv zašeptal:

„Maněnko... manioková panenka...!“

Němčičce z toho vytryskly slzy dojetí, obrátila se

k němu a zeptala se, jestli mu může dát do řitky kopretinu. Macunaíma se nejdřív ukrutně vyděsil, ukrutánsky! a už už se chtěl rozzlobit, pak ale vzal rozum do hrsti a svítlo mu, že je hrdina všemi mastmi mazaný. Od srdce se zachechtal.

Ono to totiž bylo tak, že „řitka“ už zatím vešla do časopisů, co se s velkou učeností zabývají řečí psanou i hovorovou, a bylo víc než doloženo, že skrze zákony katalepse elipsy synkopy metonymie metafonie metateze proklize proteze afairéze apokopy haplogogie lidové etymologie, všechny tyhle zákony, se slovo „knoflíková dírka“ vyvinulo v slovo „řitka“, a to přes latinský mezistupeň „panimandalis“ (knoflíková dírka – panimandalis – řitka), přičemž ačkoli se slovo panimandalis ve středověkých dokumentech nedochovalo, znalci soudí, že bezpochyby existovalo a v mluvené latině, zvané sermo vulgaris, bylo dosti běžné.

V tu chvíli, kde se vzal, tu se vzal, vyšplhal se jakýsi mulat z Mulat na jednu sochu, co tam stála, a začal pronášet zanícený projev, aby Macunaímovi vysvětlil, co je ten Den Jižního kříže vlastně zač. Na širém lánu nočního nebe nebylo ani mráčku a ani Kapei se ještě neukázala. Lidé se rozhlíželi po známých, pantátech stromů pantátech ptáků pantátech zvířet a po přízni bráscích otčích matkách tetách švekrůškách švadlenkách šmudlenkách, po všech těchhle hvězdách, které šťastně pomrkávaly v téhle zemi, kam zlo nesaáh, kde zdravíčko slouží a mravenci nežerou, tam na nebeské báni. Macunaíma pocítil hluboký vděk a přikyvoval dlouhé

mu proslovu, který k němu řečník pronášel. Teprve když se ten člověk něco napoukazoval a napopisoval, všiml si Macunaíma, že ten řečený Jižní kříž, to že jsou ty čtyři hvězdy, o kterých nabeton věděl, že to je Pantáta hoků, co tam na nebeské pláni bydlí. Mulatovo lhaní mu hnulo žlučí a zařval:

„To není pravda!“

„...Drazí přátelé,“ řečnil zatím mulat, „ty čtyři hvězdy lesklé co slzy kanoucí, jak praví básník, skládají se v dvojctihodný, staroslavý Jižní kříž, který...“

„To není pravda!“

„Pšt!“

„...symbolem, jenž jest nej...“

„To není pravda!“

„Dobře to říká!“

„Vyhoďte ho!“

„Pšt...! Pšt...!“

„...nejvznešenější obrazem naší milo-lované vlasti, je onen tajemný, bledoskvoucí Jižní kříž, který...“

„To není pravda!“

„se nad-nad vámi zvedá...“

„Dělej si soufky ze svý babičky!“

„...se... svými čtyřmi čarojasnými flitry ze stříb...“

„To není pravda!“

„To není pravda!“ křičeli i ostatní.

Tolikeré povykování nakonec mulata vyvedlo z konceptu a všichni přítomní, které hrdinovo „To není pravda!“ dostalo do varu, měli chuť začít dělat trochu rotyku. Ale Macunaíma se tak trásl vzteky, že si toho ani nevšiml. Vyskočí na sochu a hned spustí, jak ono to s tím Pantátou hoků vlastně je. A bylo vám to takhle:

„To není pravda! Vázení pánové, vážené dámy! Ty čtyři hvězdy tam nahoře, to je Pantáta hoků! na mou duši, lidé zlatí, že je to Pantáta hoků, co tam na širé pláni nebes přebývá...! To bylo v časech, kdy zvířata už nebyla lidmi, a stalo se to ve velkém chropínském lese. Žili byli dva švagři a ti od sebe bydleli na hony daleko. První se jmenoval Kaman-Pabinke a byl to čaroděj. Jednoho dne si šel švagr tohohle Kamana-Pabinkeho krapitko zalovit do lesa. Loví, loví, když vtom natrefí Pauí-Pódoleho a jeho kmotříčka, svatojánského broučka Kamaiuí. A ten Pauí-Pódole, to byl Pantáta hoků. Hověl si tam vysoko na větvi akapu. A ten čarodějův švagr se pak vrátil zpátky do chýše a povídá své družce, koho že nepotkal, jako Pauí-Pódoleho s kmotříčkem Kamaiuí. Bývaly totiž časy, kdy Pantáta hoků s kmotříčkem byli lidi

zrovna jako my. A ještě vám ten chlap povídá, že měl sto chutí Pauí-Pódoleho skolit foukačkou, jenže na vysokou větev akapu, co si Pantáta hoků vybral za bidýlko, byl krátký. A tak si vzal šipku ze sapanu s bambusovým hrotem a šel na sumce. Za chvíli přijde do chýše švagr a povídá:

„Sestřičko, co že ti to ten tvůj říkal?“

A sestra čarodějovi všechno vyklopila, a taky že Pauí-Pódole sedí s kmotříčkem svatojánkem vysoko na větvi akapu. Na druhý den se hned zítřka Kaman-Pabinke vydal ze své kolničky a našel Pauí-Pódoleho, jak se rozkřikuje z akapu. Čaroděj se proto proměnil v černého mravence Ilagueho a vyrazil po kmeni vzhůru, jenže Pantátovi hoků tak velký mravenec neunikl a houknul z plných plic. Rozpoutala se taková vichřice, že čaroděje setřásla ze stromu až do šáchoří lesního podrostu. Čaroděj se proto proměnil v termitka Opalá a vyrazil znovu vzhůru, jenže Pantáta hoků ho zahlédl i teď. Fouknul, zvedl se větřík a čaroděj se rázem ocitl až v poděncích lesního podrostu. Čaroděj se proto proměnil v malinkého mravčička jménem Megue, vylezl na akapu, bodnul Pantátu hoků rovnou do nosní dírky, stočil tělíčko, vzal si do kusadel víteco a šup ho! stráknul mu do nosu něco kyseliny mravenčí. Lidičky, co vám budu povídat! Pauí-Pódole vyletěl bolestí do vzduchu a kýchnul Megueho na hony daleko! Čaroděj se tak lekl, že ani neměl čas vyskočit z Megueho těla. A tak jsme přišli zase k jedné škůdné, která nám tu ještě chyběla, mravčičkovi, co se mu říká nohymyl... Lidé zlatí!

jak jsem byl pravil... Na druhý den si Pauí-Pódole umnil, že se odstěhuje na nebesa, aby už měl od těch našich věčných mravenců pokoj, a tak i učinil. Poprosil kmotříčka svatojáňka, aby mu vepředu svítil na cestu pořádně nažhavenými lucerničkami. Svatojánek Kuna-
vá, synovec toho prvního svatojáňka, letěl vepředu, aby svítil na cestu Kamaiuaóvi, a poprosil brášku, jestli by neletěl před ním a nesvítil mu taky. Bráška řekl tátovi, táta řekl mámě, máma řekla celému pokolení, policejnímu radovi a místnímu obchůzkaři a mnoha mnoha dalším, celé mračno svatojáneků svítilo jeden druhému na cestu. A tak letěli, padlo jim to tam do oka, a jak byli v řadě za sebou, už se z té širé pláně nebes nevrátili. Je to ten světelný pás, co támhle vidíte, jak sahá z jedné strany na druhou. Pak vyletěl na nebesa i Pauí-Pódole a zůstal tam. Lidičky! ty čtyři hvězdy, to není žádný Kříž, co vás nemá! Pantáta hoků je to! Pantáta hoků! Lidičkové zlatí! To je Pantáta hoků, Pauí-Pódole, který tam na nebeské pláni bydlí...! A to je všechno."

Macunaíma se unaveně odmlčel. A tehdy to ve shluk lidí štěstím táhle zašumělo a lidé pantátové ptáků pantátové ryb pantátové brouků pantátové stromů, všichni tihle známí, co pobývají na nebeské pláni, se rozzářili ještě víc. Všichni totiž původně bývali lidmi a pak se stali tajuplnými bytostmi, díky nimž přišlo na svět všechno živé. A teď jsou to hvězdičky na nebi.

Lidé se s dojetím rozešli, bylo jim dobře u srdce plného Macunaímova vykládání a živáčků hvězd. Nikomu už za mák nesešlo ani na Dni Jižního kříže ani na mašinách vodotryscích, snoubících se s mašinou elektrickým světlem. Šli si domů dát pod prostěradlo ovčí kůži, protože si tu noc hráli s ohněm, takže se určitě počurají do postele. Všichni šli spát. Nastala tma.

Macunaíma zůstal u sochy docela sám. I jeho ten příběh dojal. Zvedl hlavu vzhůru. Prý Jižní kříž! Byl to Pauí-Pódole, a jak byl odsud vidět...! A Pauí-Pódole se na něj s díky smál. Najednou táhle zahoukal jako železniční vlak. Vlak to ale nebyl, byl to Pauí-Pódole a jeho houknutí zhasilo všechna světla v parku. A Pantáta hoků se lehkým mávnutím křídlem s hrdinou rozloučil. Macunaíma mu chtěl odpovédět, kolem ptáka, který se rozletěl po širých pláních nebes, se však už rozvířil mlžný prach.

XI. STARÁ CEIUCI

Na druhý den se hrdina probudil pořádně nakřápaný. On si vám totiž šel i v tom nočním parnu lehnout v šatech, tolik měl nahnáno z Karuviany, ranního frišna, které má počíháno na lidi, co spí nahatí. O to víc se ale nafukoval, jaký včera jeho projev sklidil úspěch. Umnil si, že takových příběhů poví lidem víc, a čtrnáct dní čtrpky prostonal jako na jehlách. Když se ale uzdravil,

bylo ráno raničko, a Macunaíma si vzpomněl, že tomu, kdo den v bajkách tratí, večer leze ocas z gatí. A tak narhl bratřím, aby si šli zalovit. Jak si řekli, tak udělali.

Ve stromovce v Saúde si hrdina zamumlal pod vousy: „Tady by to snad stačilo.“

Rozestavěl bratry na čekanou, stromovku zapálil a sám taky zůstal na číhané, až mu vběhne do rány nějaký jelínek. Jenže on v tom lesíku žádný jelen nebyl, a když oheň dohořel, cožpak chytré prasátko vystrčilo hlavu z domečku? Žádný jelínek ani jelen taky ne, jen dvě myši s připáleným kožichem. A hrdina ty myši ulovil a spocíval, bratry nechal bratry a vrátil se do penzionu.

Tam hned svolal sousedy, služebnictvo paní domu žínky pisařky studenty státní úředníky, fúru státních úředníků! všechny tyhle sousedy, a už jim líčí, jak se vydal na lov na Arouchský rynek, co bývají trhy, a že tam zabil dva...

„...jelínky, co povídám jelínky, dva jeleny a s bratry jsme je vespolek snědli. Chtěl jsem vám přinést na ochutnání, ale na rohu jsem uklouzl upadl upustil balíček na zem a všechno vám to schramstnul nějaký čokl.“

Nad tím, co hrdina zažil, zůstával každému rozum stát a žádný mu moc nevěřil. Když se Maanape s Jiguém vrátili, sousedi hned vyzvídali, je-li pak pravda, že Macunaíma na Arouchském rynku ulovil dva jeleny. Bratřům to vyrazilo dech, a protože neuměli lhát, rozzlobeně zvolali:

„Jaképak jeleny, prosím vás! Copak hrdina kdy dostal nějakého jelena? Vždyť my jsme jelena za celý lov kout-

kem oka nezahlédli! Však to, lidi zlatí, znáte, kocour, co moc mňouká, nechytá! Macunaíma ulovil a snědl nejvyšší dvě myši s připáleným kožichem.“

A tu se sousedé dovtípili, že jim hrdina věšel bulíky na nos, dostali vztek a hned za ním do pokoje, že si ho pěkně podají. Macunaíma si zrovna pískal na písťalku z větévky melounového stromu. Přestal hrát, přiřízl si náustek a docela nevzrušeně se podivil:

„To jsem blázen, takového národa, a zrovna u mě v pokoji...! Vždyť to, lidi, škodí zdraví!“

Všichni hned na něj:

„Co že jsi to, hrdino, ulovil?“

„Dva jeleny.“

A tu se služebnictvo žínky studenti státní úředníci, všichni tihle sousedé dali do smíchu. Macunaíma si dál přirezával náustek. Nato si paní domácí založila ruce a takhle se vám do něj pustila:

„Pročpak nám tu, srdíčko, vykládáš, že jsi složil dva jeleny, když jsi chytil leda dvě myši s připáleným kožichem?“

Macunaíma na ni upřel oči a povídá:

„Lhal jsem.“

Sousedům sklaplo a všichni si šli v klidu po svých. Maanape s Jiguém se po sobě podívali, záviděli, jaký je hrdina mazaný. Maanape se ho ještě zeptal:

„Ale pročpak jsi, hrdino, lhal?“

„Když já jsem na mou duši nechtěl... chtěl jsem těm lidem říct, co se stalo, a než jsem se nadál, už jsem lhal...“

Dal pryč písťalku, vzal si řehtačku, odkašlal si a dal se do zpěvu. Celé odpoledne si pak zpíval a ta jeho písnička byla tolik, ale tolik tklivá, že se mu z očí při každé sloce řinuly slzy. Nechal toho, protože pro vzlyky dál nemohl. Zahodil řehtačku. Venku se pod příkrovem mlhy rýsoval pošmourný podvečer. Macunaíma byl jako hromádka neštěstí a stýskalo se mu po Ci, paní, která nikdy nesejde z mysli. Zavolal bratry, aby se spolu utěšili. Maanape s Jiguém si k němu přisedli na postel a všichni tři si o Máti hvozdu dlouho, dlouho vyprávěli. A zaháněli spolu ten stesk řečmi o lesích a luhouštích strážavách bozích a zrádných jesepech řeky Uraricoery. Tam se narodili a tam se v konejškách pod stropem prvně zasmáli... Pohupovali se v hamakách na plácku za chýší, kde jarabáčci cvrlikali celý boží den a přes pět set jarabáččích rodů to bylo... Bezmála patnáctkrát tisíc druhů zvířat obcházelo lesem s tolika miliony stromů, že se to ani spočíst nedalo... Jednoho dne přinesla jakási bílá tvář ze země, co žijou Angličani, v gotickém sotoru chřipku a zrovna kvůli ní se teď Macunaíma mohl ustýskat... A ta chřipka se hned ubydlila v doupěti černočerných mravenců. Ve tmě horkost malátněla, jako by se vybabrala z vod; s písničkou šla práce lépe od ruky; z naší máti se stala měkoučká hromádka tam, kde se říká U Pantáty černých mravenců... Jémináčku, to se vám do člověka dala lenora! Tři bratři docela blizoučko zaslechli hučení Uraricoery! Božítku, to býval život... Hrdina se s hlasitým pláčem zvrátil na postel.

Když se dost vyplakal, rozehnal moskyty a chtěl se trochu povyrazit. Napadlo ho počastovat obrovu matku zbrusu novou sprostáčinkou, co právě dostal z Austrálie. Proměnil Jiguého v mašinu telefon, jenže bratr byl z toho hrdinova lhaní tak zpitomělý, že ne a ne se dovolat. Aparát se porouchal. A tu si Macunaíma zakouřil trochu tabáku z lusků pariká, aby se mu něco hezkého zdálo, a usnul, jako když ho do vody hodí.

Na druhý den si řekl, že to bratřím jen tak nedaruje, i rozhodl se, že na ně ušije boudu. Přivstal si a hned ráno raničko se šel schovat k paní domácí do pokoje. Aby zabil čas, krapítko si zadováděli. Pak se vrátil k bratřím a zadýchaně jim povídá:

„Poslouchejte, bratříčkové, přímo před Burzou zboží jsem natrefil čerstvou stopu tapíra!“

„Povídali, že mu hráli.“

„Namouduši! To by člověk nevěřil, vidíte?“

Ve městě dosud tapíra nikdo neuložil. Bratři nad tím kroutili hlavou a na to zvíře se s Macunaímou vypravili. Jen tam došli, začali hledat stopu, a když ty zástupy lidí, co se tudy valily, obchodníci překupníci spekulanti roššildi, uviděly, jak tři bratři ohnutí nad asfaltem čmouchají, začaly čmouchat taky, všechny ty zástupy. Hledali hledali, chytils toho zajíce? Oni taky ne! A tu uhodí na Macunaímu:

„Kde že jsi tu tapíří stopu natrefil? Tady není po žádné stopě ani památky!“

Macunaíma bez ustání čmouchal a jenom říkal:

„Tetápe, dzónanei pemonéite hěhě zeténe netaíte.“

A bratři vydřiduši dealeři podomní prodavači povětrnice Maďaři znovu začali hledat stopu. Když už měli dost a přišli dorážet, hrdina bez ustání čmúchal a pořád si mlel svou:

„Tetápe, dzónanei pemonéite hêhê zeténe netaíte.“

A všechny ty zástupy lidí hledaly. Noc už byla na spadnutí, když jim došly síly a museli toho nechat. A tu řekl Macunaíma na omluvu:

„Tetápe dzónanei pemo...“

Ani ho nenechali domluvit a všichni hned, co že má ta věta jako znamenat. Macunaíma na to:

„Já ani nevím. Když jsem byl malý, slyšal jsem to takhle doma.“

A všichni měli zlost. Macunaíma se vykrucoval jako by nic:

„Hlavně se, lidi, uklidněte! Tetápe hêhê! Neříkal jsem, že tu je tapíří stopa, říkal jsem, že tu byla! A teď je fuč.“

Jenže to tomu dal. Jednoho obchodníka chytil učiněný běs, a když to viděl reportér, co stál vedle, nechtěl zůstat pozadu a rozběsnil se jakbysmet.

„Tak tohle bych si vyprošoval! Člověk se dře jako mezek, aby si v potu tváře vydělal na živobytí, a on si přijde a na celý den vás odvede od práce kvůli stopě nějakého tapíra!“

„Ale já jsem, chlapče, nikomu neříkal, aby tu stopu hledal, to tedy promiň! To tady mí bratři Maanape s Jiguém, já ne! To si vyříd' s nimi!“

A lidé, z nichž se zlostí začínalo kouřit, se pustili do

Maanapeho s Jiguém. Teď už se chtěli prát všichni, a že to bylo nějakého občanstva! A jeden student si vylezl na kapotu auta, že pronese proti Maanapemu s Jiguém řeč. V lidech už to začínalo vřít.

„Vážení pánové! Život ve velkoměstě, jako je São Paulo, vyžaduje dnes takové pracovní nasazení, že velkolepá souhra na cestě kupředu nadále nepřipouští byt' jen krátkodobý výskyt zbůhdarmých jedinců. Povstaňme proto jako jeden muž proti miasmatům rozkladu, jež zachvacují organismus naší společnosti, a když už vláda zavírá oči, olupujíc národ o jeho bohatství, vezměme spravedlnost do vlastních rukou...“

„Bijte je! Bijte je!“ dali se lidé do křiku.

„Já vám dám ‚Bijte je!‘“ zastal se nakonec přece jen bratří Macunaíma.

A všichni se znovu pustili do něho. A zlostí už to v nich vřelo. Student si pořád vedl svou:

„...a když poctivé pracovní úsilí lidu narušuje nějaký hej nebo počkej...“

„Cože? kdo je u tebe hejpočkej, ty!“ zařval Macunaíma, jehož ta urážka řala do živého.

„Ty!“

„To bych se na to podíval, jestli já jsem nějaký hejpočkej!“

„To bych řek, že jsi!“

„Tak v tom pádě mi, hošánku, polib šos! A aby bylo mezi námi jasno, hejpočkej je leda tvoje paní matka!“ a obrátil se na lidi: „A co vy si myslíte, co? Já mám pro strach uděláno! neleknu se jednoho, neleknu se dvou

a deseti tisíc taky ne, a než se nadějete, rozsekám to tu všecko na cimprcampri!”

Jedna povětrnice, která stála před hrdinou, se otočila na obchodníka za sebou a vybuchla:

„Neopruzuj, prase stará!”

Hrdina vzteky viděl rudě, myslel, že to platí jemu a:

„Já ti dám ,neopruzuj!’, kdo u tebe opruzuje, ty nádhéro!”

„Bijte prase starý! Na něj!”

„Jen pojdte, fouňové!”

A vykročil proti davu. Advokát se chtěl ztratit, ale Macunaíma ho ze zadu nakopl a už lidem kolem sebe rozdává kopance, už do nich buší hlavou. Najednou před sebou spatří vysokého švarného blondýna. A to byl polda. Macunaímu taková lepost naplnila hněvem a vyšil poldovi pořádnou bombu do nosu. Polda zařval a s meldováním v cizí řeči popadl hrdinu v týle.

„Ste sáčen!”

V hrdinovi by se krve nedořezal.

„Zatčen, a za co?”

Strážník namluvil v odpověď něco slov cizí řeči a držel hrdinu jako v kleštích.

„Vždyť já nic nedělám!” zažbrblal v hrůze hrdina.

Strážník ale nemínil diskutovat a se vším tím národem v patách se vydal dolů do města. Pak se k němu přidal druhý a oba nadělali hromadu řečí, hromadu! v tom cizím jazyce a hrdinu postrkovali z kopce dolů před

sebou. Jeden chlapík, který to všechno viděl, vylíčil, co se tu sběhlo, pánovi, který stál ve dveřích krámků s ovocem, a tomu pánovi se hrdiny zželelo, propletl se davem a strážníky zastavil. To už bylo v ulici Libera Badaróa. A pronesl ten pán k poldům řeč, že nemají Macunaímu zatýkat, poněvadž hrdina nic špatného neudělal. Sešel se tu celý hlouček poldů, ale žádný jeho řeči nerozuměl, protože o brazilštině nikdo z nich neměl ani šajna. Ženy se nad hrdinou rozplakaly lítostí. Poldové brebentili o sto šest cizí řečí a jakýsi hlas vykřikl:

„To neuděláte!”

A lidi znovu popadla bojovná nálada a křičeli ze všech stran: „Pusť ho!”, „Nech ho jít!”, „To neuděláte!”, „To neuděláte!”, řvali jako tuři, „Pusťte ho!” Jakýsi statkář se chystal pronést řeč, a tu že si na policii za rámeček nedají. Poldové nerozuměli ani slovo a celí zmatení rozhazovali rukama a meldovali cizí řečí. Nastala strašlivá vřava. A Macunaíma využil zmatku a v tu ránu byl ten tam. Po kolejích se zvoněním přijížděla tramvaj. Macunaíma do ní naskočil a jel se podívat, jak je na tom obr.

Venceslau Pietro Pietra už se pomaličku zotavoval z výprasku, co utržil na makumbě. V domě bylo horko jako v peci, protože tu právě vařili polentu, ale venku byl díky jižnímu větru příjemný chládek. A tak si obr se starou Ceiuci, dvěma dcerkami a služebnictvem vzali židle, a že se půjdou posadit na zápraží na ulici, aby se trochu vyfrišovali. Obr se ještě nevymotal z fáčů a vy-padal jako chodící balík. Usadili se.

Po čtvrti si zrovna mžil malý Deštík a našel Macunaíma, kterak vyhlíží ze zálohy zpoza rohu. Zastaví se a jme se milého hrdinu si prohlízet. Macunaíma se otočil:

„Bacha, aby ti nevypadly voči!“

„Copak to tu, kamarádíčku, provádíš?“

„Pouštím hrůzu na obra Piaimana a jeho rodinu.“

Deštík si neodpustil:

„Ale nepovídej! To z tebe obr musí mít pořadnej vítr!“

Macunaíma se podíval na nezuživého klučička a popadl ho vztek. Chtěl mu dát za vyučenou, vzpomněl si ale, že mu vždycky říkali, že než se člověk rozčílí, má si třikrát přepočítat, kolik knoflíků má na šatech, spočítal je a byl klidný jako dřív. A povídá:

„Vsaď botky! Stačí mi jen chtít, a Piaiman přede mnou strachy uteče do domu. Schovej se poblíž, abys slyšel, co budou říkat.“

Deštík ho varoval:

„Poslyš, kamarádíčku, na obra si dej pozor. Víš, čeho je schopen. Piaiman je sice slabý slaboutka, jenže slámka, ve které byl jednou pepř, nadosmrtní pálí. Jestli se ale opravdu nebojíš, tak se pojď vsadit.“

Proměnil se v kapičku a skápl kousíček od Venceslawa Pietra Pietry s jeho družkou, dcerami a služebnictvem. A Macunaíma popadl první škaredé slovo ze své sbírky a vmetl je obrově do tváře. Nadávka měla břit, ale Venceslau Pietro

Pietra ani nehnul brvou, úplná hroší kůže. Další sprosfárnu, ještě škaredější, hodil Macunaíma po jezince. Urážka měla břit, ale že by někým hnula, to ani nápad. A Macunaíma na ně vyházel celou sbírkou sprosfáren a bylo to deset tisíc krát deset tisíc sprosfáren. Venceslau Pietro Pietra povídá staré Ceiuci, jako by se nechumelilo:

„Některé z nich jsme ani neznali, viď, schovej je prosím tebe pro holky.“

A tehdy se Deštík vrátil na nároží. Hrdina zahlaholil:

„Tak co, měli nahnáno, nebo ne?“

„Houby nahnáno, kamarádíčku! obr dokonce řekl ženě, ať ty nové sprosfárny schová dcerám na hraní. Ze mě ale strach mít budou, na to můžeš vzít jed. Jen běž blíž a poslechni si.“

Macunaíma se proměnil v kašiparu, samečka rezatých mravenců, a šel si zalézt do snítky bavlníku, co v nich obr vězel až po uši. Deštík si vyskočil na cár mlhy, a když se vznášel nad rodinkou, vyčural se do vzduchu. Na zem se začalo snášet drobné mžení, jaké promočí i lenochodí kožich. Když došlo na kapky, obru utkvěl pohled na jedné, co se mu přilepila na ruku, a z tolika vody dostal špundus.

„Dem dom, lidi, co říkáte?“

A všichni se s velkým strachem rozběhli dovnitř. A Deštík seskočil a povídá Macunaímovi:

„Viděls, jo?“

A tak je to dodnes. Obrova rodina má strach z Deštíka, ale se škaredým slovem si na ni nikdo nepřijde.

Macunaímu to jaksepatří namíchlo a zeptal se svého soka:

„Řekni mi jedno: umíš-li pak mluvit ře-pe-čí-píckou řečí?“

„Jakživ jsem nic takového neslyšel!“

„Tak poslouchej, fešáku: Tak-pak to-po mi-pi vy-py-liž-piž řit-pif!“

A namířil si to rovnou čarou do penzionu.

Macunaíma byl jaksepatří rozladěný, že prohrál sázku, a tak si řekl, že si půjde zarybařit. Jenže na ty ryby nemohl jít ani se šipkou ani s timbó ani s kunambim ani s mýdelníkem, se všemi těmihle rostlinnými jedy, nemohl je lovit do haltýře ani do slupi, na bič ani harpounou ani do vrše ani čeřínkem ani na kost kapustňáka ani na náličky ani do sáčku ani s bodcem ani copy ani na mušku ani na pytláčku ani svátou šňůrou ani do lapacky ani rozsoškou ani košem ani na třepačku ani na dřevíčko ani samosekem ani na červené brčko ani do ok ani motadlem ani přívlačí ani na udici s háčkem ani do sajdáku, na všechny tyhle léčky a na všechny tyhle způsoby, protože on z toho neměl ani fň. Udělal si sice háček z vosku včely mandaguari, jenže mu na něj zabrala černošská ryba, háček utrhla a bylo po všem. Poblíž ale seděl nějaký Angličan s udicí jak má být a chytal smuhy. Macunaíma se vrátil domů a povídá Maanapemu:

„Co se dá dělat! Musíme ten háček Angličanovi vzít. Proměním se jako ve smuhu a toho bifteka oblafnu. Až mě chytí a klepne do hlavy, udělám lup ho! a budu dě-

lat mrtvého. On mě hodí do kabely, ty na něm vyžebráš tu největší rybu a to budu já.“

Jak řekl, tak udělal. Macunaíma se proměnil ve smuhu, skočil do tůňky, Angličan ho ulovil a klepнул do hlavy. Hrdina zvolal „Lup ho!“ Jenže on ten Angličan zaseknutý háček z ryby vyndal. Jakoby nic se k Angličanovi přišoural Maanape s prosíkem:

„Pane Yes, nedal byste mi jednu rybičku?“

„All right.“ A dal mu drobnoustku s červeným ocáskem.

„Pane Angličan, když já mám takovej hlad! dejte mi pořádnou, co vám to udělá! třeba tamhletoho cvalíka, co máte v kabele!“

Macunaíma sice na levé oko spal, ale Maanape ho dobře poznal. Maanape byl čaroděj. Angličan mu dal smuhu, Maanape poděkoval a šel si po svých. Když byl na půldruhé míle daleko, smuha se proměnila zase v Macunaímu. Tak to šlo třikrát dokola a Angličan ten háček hrdinovi z huby tahal a tahal. Macunaíma povídá stranou bratrovi:

„Co se dá dělat! Musíme ten háček Angličanovi vzít. Proměním se jako v piraňu a háček mu z udice utrhnu.“

Proměnil se v lítou piraňu skočil do tůňky háček utrhł, a když urazil půldruhé míle po proudu, na místo jménem Supova studánka, pod takovými skalami počmáranými červeným písmem Féničanů, vyndal si háček z huby a byl v sedmém nebi, protože teď konečně mohl lovit cípaly paraíby kadaly pirary drobnoustky, všechny tyhle ryby. Oba bratři byli právě na odchodu, když vtom zaslechli, jak Angličan povídá nějakému Uruguayci:

„Co nadělám, kamaráde! Piraňa mi utrhla udici a druhou nemám. Vydám se k vám do Uruguaye.“

A tu Macunaíma rozpřáhl ruce a zvolal:

„Počkej chvílku, bledá tváři!“

Angličan se obrátil a Macunaíma ho jen tak pro legaci proměnil v mašinu London Bank.

Na druhý den povídá Macunaíma bratřím, že jde k strouze Tieté nacytat pár rybisek. Maanape ho varoval:

„Být tebou, nikam bych, hrdino, nechodil. Ještě tam potkáš starou Ceiuci, co jí má obr za ženu, a ta tě slupne jako malinu, uvidíš.“

„Tomu, kdo se plavil po Cachoeíre, těžko se kdy zadek strachy sevře!“ prohlásil Macunaíma. A šel na ryby.

Sotva si sedl na posed u vody a nahodil, už se sem štrachá stará Ceiuci, lovící ryby do nevodu. Jezinka ve vodě zahlédla odraz Macunaímova stínu, rychle hodila síť, ale chytila jen stín. Hrdinovi se to dvakrát nelíbilo a celý se trásl strachy, ale chtěl se zavděčit, a tak povídá:

„Dobrý den vinšuju, babičko.“

Stařena zdvihne hlavu a objeví na posedu Macunaímu.

„Pojď sem, vnoučku.“

„Kdepak, já nikam nejdu.“

„Tak to já pro tebe pošlu sršáně.“

Jak řekla, tak udělala. Macunaíma vyrval trs krtičníku a sršáně pobíl.

„Pojď dolů, vnoučku, nebo pro tebe pošlu žravé mravence!“

Tak se i stalo. Žraví mravenci se do Macunaímy zahrzly a hrdina se poroučel do vody. A tu stařena zabrala nevodem, zapletla hrdinu do ok a vydala se domů. Tam položila balíček do parádního pokoje, kde byla lampa s rudým stínítkem, a šla zavolat nejstarší dceru, která byla náramně šikovná, aby si spolu pochutnaly na kachýnce, co ulovila. A ta kachýnka, to byl Macunaíma, hrdina. Jenže dcerunka měla právě práce nad hlavu, protože to byla opravdu velká šikulka, a tak šla stařena napřed, aby zatopila pod kotlem. Jezinka měla dvě dcery, a když ta mladší, která byla nešika a uměla jenom vzdychat, viděla, že stařena roztápí pod kotlem, pomyslela si: „Když se máti vrátí z ryb, pokaždé hned vypráví, co ulovila, a dneska ani muk. To se na to půjdu podívat.“ Rozmotá síť a z ní vyleze mladík jako tamburek. Hrdina povídá:

„Schovej mě!“

A tu dívka, která byla v dobrém rozmaru, protože už dávno na práci ani nešáhla, vzala Macunaímu k sobě do

pokoje a zadováděli si. Teď se tam jeden na druhého smějí.

Když už se oheň náležitě rozhořel, přišla stará Ceiuci s šikovnou dcerou kachýnku oškubat, ale našly je-nom nevod. Jezinka vzkypěla hněvem:

„V tom má určitě prsty má malá dceruška, ta má tak dobré srdcečko...“

Zabušila na dívčin pokoj:

„Dceruško moje malá, dej mi mou kachýnku, nebo tě jednou provždy vyženu z domu!“

Dívka dostala strach a řekla Macunaímovi, ať šoupne pod dveře dvacet milréisů, třeba to nenasytu upokojí. V Macunaímovi byla tak malá dušička, že tam rovnou šoupnul stovku a ta stovka se proměnila ve spoustu křepelek langust okouníků flakonků s parfémý kaviár. Nenasytná stařena to všechno spolykala a chtěla ještě. I šoupnul Macunaíma pod dveře celou tisícovku. Ta se proměnila v další langusty králíky paky šampus krajky houby žáby a stařena to všechno snédla a chtěla ještě. Nato dobrosrdečná dívka otevřelo okno do liduprázdného Pacaembu a povídá:

„Dám ti tři hádanky, a když je uhodneš, nechám tě utéct. Co to je: Je to dlouhé dokulata, má to díрку, dovnitř se to strká tvrdé a ven se to tahá měkké, člověk to má pro potěchu a není to žádná nemravnost?“

„Tak tohle je nemravnost jak hrom, ne že ne!“

„Troubo! to je přece makaron!“

„Aha... kdo by to byl řekl...! To se povedlo, co?“

„A teď tohle: Kde mají ženy nejkudrnatější vlasy?“

„Ólalá, to je otázeka! to já vím! přece tam!“

„V Africe, ty osle! Zapiš si to za uši!“

„Tu tvou Afriku bych moc rád viděl!“

„A do třetice mi řekni, co je tohle:“

Co Pánbíček prikazuje,

udělejme, děťátko:

na chloupeček dáme chloupek,

dovnitř holátko.“

Macunaíma nato:

„Pchá! Tohle ví každé malé dítě! Ale jen tak mezi čtyřma očima, vy jste, slečno, pěkná nestyda!“

„Uhodls. Když člověk usne a řasy se dotknou, holé oko zůstane pod nimi, víd? Kdybys byl neuhodl ani jednu hádanku, dala bych tě své matce nenasytě. Teď ale utec, prchni bez hlesu, mě odsud vyženou, vznesu se k nebesům. Na rohu najdeš pár koní. Vyber si toho vraného, na všechny čtyry kovaného. Ten je dobrý. Kdybys zaslechl nějaké ptačisko, jak dělá ‚Tutú! Tutú!‘, tak to se blíží stará Ceiuci. Teď utec, prchni bez hlesu, mě odsud vyženou, vznesu se k nebesům.“

Macunaíma poděkoval a vyskočil oknem. Na rohu postávali dva koně, jeden vraník a druhý grošák. „Na grošovaném koni nikdo tě nedohoní,“ utrousil Macunaíma pod vousy. Vsedl na kůň a tryskem vy-

razil kupředu. Jede jede jede, a když už byli u Manausu, kůň hrábl kopytem, až hlína odlétla. Macunaíma zahlédl, jak se na dně té prohlubně cosi blyští. Honem se dal do hrabání a objevil tam pozůstatek boha Marta, řecké sochy, co v těch končinách vykutali ještě za monarchie a co pak ve spisech slovního Araripeho de Alencara na minulý apríl vyhrabal list jménem Amazonský hospodář. Zrovna nad tím primissima torzem rozjímal, když vtom zaslechne „Tutú! Tutú!“ Stará Ceiuci mu byla v patách. Macunaíma pobdl grošáka, a div že se u Mendozy v Argentině nesrazil s jedním galejníkem, co byl taky na útěku, jenomže z Francouzské Guayany, až dorazil na místo, kde nějáci páteři nasávali medovinu. Zavolal na ně:

„Schovejte mě, důstojní páni!“

Sotva ho páteři schovali do prázdné prostice, už tu byla na tapírovi jezinka.

„Neviděli jste tu mého vnoučka, jak jede na koníčku, který trávu štibře?“

„Ten už tudy jel.“

I sesedla stařena z tapíra, vyskočila na koníčka kakrláka, který byl a bude jenom faka, a rajtovala dál. Když přejela pohoří Paranacoara, páteři vytáhli hrdinu z prostice, dali mu koně medového, jako střela létavého, a poslali ho dál. Macunaíma poděkoval a tryskem od-

jel. Zanedlouho hrdina narazil na drátěnou ohradu, leč jezdce v sobě nezapřel: mocným trhnutím uzdou koně zastavil a smykem položil, pak vzal hovádko za všechny čtyři, silou mocí ho roztočil a propasíroval pod drátem. Nato se hrdina přehoupl přes plot a znovu vskočil do sedla. Uháněl uháněl uháněl. V hapatýru přes Ceará rozluštil domorodé znaky v Aratanhe; a v Rio Grande do Norte, na úpatí Lysých brdů, další. V Paraibě, cestou z Manguape do Bacamarte, minul Tesanou skálu s tolika nápisy, že by to vydalo na román. Na čtení ale v tom kalupu neměl čas, ani tam, ani v Barra do Poti v Piauí, ani v pernambuckém Pajeú, ani v Apertados v Inhamumu, kam dojel čtvrtého dne a vzduchem se z blizoučka rozléhalo „Tutú! Tutú!“ Stará Ceiuci mu šlapala na paty. Macunaíma letěl trata tata blahovičnickovým hájem. Jenže to ptačisko bylo čím dál blíž a Macunaímovi začalo jít jaksepatri do tuhého. Nakonec natrefil doupě hada surukuku, který má spolky s ďáblem.

„Surukuku, schovej mě!“

Ledva ho surukuku schoval do vyhloubené latríny, už tu byla jezinka.

„Neviděli jste tu mého vnoučka, jak jede na koníčku, který trávu štibře?“

„Ten už tudy jel.“

Stařena s chlupatým jazykem sesedla z koníčka kakrláka, který byl a bude jenom faka, vyhoupla se na broného koně, co jakživ nepoběží rovně, a rajtovala dál.

V tu chvíli Macunaíma zaslechl, jak se surukuku

umlouvá s družkou, že si hrdinu upečou na rožni. Vyskočil z kadibudky a hodil na dvorek briliantový namlouvák, který dal kdysi darem prstu Malíčkoví. Briliant se proměnil ve čtyři tisíce fůr kukuřice, hnojivo Polisu a ojetou fordku navrch. Než se na to spokojený surukuku vynadíval, Macunaíma nechal medáka odpočinout a vsedl na potýkávého jablečáka, co nepostojí a do kroku si skáká, a vyrazil tryskem přes luhy a luka. Než bys řekl švec, přejel moře písku na pareciské pláni, přes převláčky a splachy vjel do savany a v Camutengu poblíž Natalu vyplašil putěnky se zlatými kufátky. O půldruhé míle dál opustil břeh řeky svatého Františka, zaneřádně velikonoční povodní, a průkles-tem se vydal kopcem vzhůru. Jede pořád pryč, když vtom zaslechne dívčí hlas, jak na něj dělá: „Ss-sss!“ Zůstal, kde byl, strachem jako přikovaný. A tu se z jedné houštiny vynoří vyčouhlá, nevhledná ženská s copem až na paty. A ta ženská se hrdiny šeptem optala:

„Už jsou pryč?“

„A kdo jako má být pryč?“

„Holandáni přece!“

„Osobo, straší vám ve věži či co? Kde by se tu vzali Holandáni! Tady o Holandána nezavadíš!“

Byla to Maria Pereirová, portugalská žínka, co se tu na pahorku v rozsedině od války s Holandány schovávala. Macunaíma už ani nevěděl, ve kterém koutu Brazílie je mu konec, i řekl si, že se zeptá:

„Pověz mi, děvenko, jakpak tady tomu kraji říkají?“

Žínka hrdě odvětila:

„Tohle je Skrejš Marie Pereirové.“

Macunaíma se od srdce zachechtal, a než ženská zalezla zpátky do chramostí, práskl do koní. Jel dál, až se dostal na druhý

břeh řeky Chuí. A tam natrefil čapa žabiru, který tu chytil ryby.

„Bratráнку Žabiru, zdalipak bys mě zanesl domů?“

„Jakpak bych nezanesl.“

Žabiru se rázem proměnil v mašinu aeroplán, Macunaíma se vyhoupl do prázdné košatiny a už se letělo. Letěli nad minaskou plání zvanou Urucuia, přeletěli nad Itapecerikou a zamířili na severovýchod. Když míjeli duny řeky Moçoró, Macunaíma se podívá dolů a uvidí tam Bartolomea Lourença de Gusmão, toho, co vynalezl aerostat, jak se s vykasanou sutanou ztěžka brodí pískem. Křikl na něj:

„Pojďte sem k nám, velebnosti!“

Páter však s rozmáchlým posunkem křikl v odpověď:

„Už jsem se nabažil!“

Když se přehoupili přes pohoří Tombador v Mato Grossu a zanechali po levici holé vršky Sant'Any do Livramento, žabiru-aeroplán s Macunaímou vystoupali až nad Střechu světa, uhasili žízeň v pramenité vodě Vilcanoty a na posledním úseku cesty přeletěli ba-

hijskou Amargosu, Gurupá a Gurupi, kde je začarované město, až konečně znovu natrefili slovutnou vísku, jež se prostírá na březích strouhy Tieté. Netrvalo dlouho, a byli u dveří penzionu. Macunaíma čápoři nastokrát poděkoval a chtěl se zeptat, co je dlužen, pak si ale vzpomněl, že by měl šetřit. Obrátil se k žabiruovi a povídá:

„Podívej, bratráčku, začalovat nemůžu, ale dám ti radu, co se platí zlatem: Jsou tři proudy, co zatočej s každým chlapem: proud řeky, proud peněz a proud ženskéjch slzí. Kdo si s nima něco začne, vždycky ho to mrzí.“

Jenže už si tak zvykl rozhazovat, že na šetrnost zapomněl. Dal žabiruovi deset tisíc, spokojeně odešel do pokoje a všechno vylíčil bratrům, kteří už byli celí nevrlí, kde se toulá. To extempore je nakonec přišlo pěkně drahé. Maanape pak proměnil Jiguého v mašinu telefon, podal stížnost na policii a ta stařenu s chlupatým jazykem vyhostila ze země. Jenže Piaiman měl dlou-

hé prsty, takže netrvalo dlouho a bába byla zase zpátky s trupou komediántů.

Vyhnaná dcerka se toulá oblohou, kudy ji kročeje zrovna zavedou. Je to kometa.

Na druhý den se Macunaíma probudil s horečkou. Už v noci v jednom kuse blouznil a zdálo se mu o lodi.

„Z toho bude cesta přes moře,“ vykládala paní domáčí.

Macunaíma poděkoval a samou spokojeností hned proměnil Jiguého v mašinu telefon a byl by na matičce Venceslaua Pietra Pietry zase jednou nenechal chlup. Jenže stín telefonistka mu oznámil, že se nikdo nehlásí. Macunaímovi se to nějak nezdálo a chtěl vstát a jít se podívat, co se děje. Celým tělem mu ale lomcovala svědivá horkost a slabý v něm byl jako moucha. Zamumlal:

„Jémináčku...! A já mám zrovna takovou lenoru...“

Otočil se obličejem do koutka a začal chrlít jednu nádobku za druhou. Když se bratři přišli zeptat, co je, byly to osypky. Maanape se rovnou vydal pro vyhlášeného léčitele Benta z Beberibe, co kurýruje indiánskou duši a hrnkovou vodou. Bento dal hrdinovi trochu voděnky a zazpíval nad ním svoje žehnaní. Neuplynul ani týden, a Macunaíma už se loupal. A tu konečně vstal a šel se zeptat, kam se poděl obr.

V paláci nebylo živé duše a služtička od vedle mu vyložila, že Piaiman se jel s rodinou vyhojit z výprasku do Evropy. Z Macunaímy všecka malátnost rázem spadla a notně ho to rozladilo. Jako ve snách si zadovářel se služtičkou a celý namrzený se vracel do penzionu. Maa-

nape s Jiguêm hrdinu potkali před vchodem do domu a hned na něj:

„Copak se, zlatíčko, tváříš, jako by ti ulítly všechny?“

A tu jim Macunaíma vylíčil, co se stalo, a dal se do breku. Bratrům mohl pohled na hrdinu v takovém rozpoložení srdce utrhnout, a hned že ho vezmou do lep-roserie v Guapiře, Macunaíma byl ale po čertech rozla-děný a z té vycházky dočista nic neměl. Když se vrátili do penzionu, noc byla na spadnutí a všichni už si zou-fali. Vzali si pořádný šnupec tabáku z tabatěrky z bý-čího rohu ve tvaru tukana a od srdce se vykýchali. A tu teprve mohli začít s přemýšlením.

„Tak to vidíš, zlatíčko, dával sis načas a tak dlouho jsi chodil kolem horké kaše, až to obra přestalo bavit a sba-lil kufry. Co sis navařil, to si teď sněz!“

Vtom se Jiguê plácl do hlavy:

„Už to mám!“

Bratři sebou trhli leknutím. A tu jim Jiguê navrhl, že by se do Evropy za muirakitanem mohli vydat i oni. Po-kud jde o peníze, z prodaného kakaa jim zbývá ještě čtyřicet tisíc. Macunaíma byl hned pro, ale Maanape, který byl čaroděj, dumal dumal a dospěl k závěru:

„Vím o něčem lepším.“

„Tak to vyklop!“

„Macunaíma bude dělat, jako že je klavírista, sežene si státní stípko a pojede sám.“

„Nač takové brykule, když máme peněz jako šlupek a v Evropě se mi, bratři, ještě můžete šiknout?“

„Ty jsi snad padlý na hlavu! To víš, že můžeme, ale cožpak není lepší jet za státní? Je. Tak vidíš!“

Macunaíma si to nechával projít hlavou a tu se plácl do čela:

„Už to mám!“

Bratři sebou trhli leknutím.

„Co zas?“

„Tak já budu aspoň dělat, že jsem malíř, to je hezcí!“

Pořídil si mašinu brejličky s obroučkami ze želvoviny gramofon golfové punčochy rukavice a byl vám to hotový malíř.

Na druhý den si Macunaíma krátil čekání na stipendium malováním. Dělal to takhle: popadl román Ecy de Queirós a vyrazil na procházku do Cantareiry. A tu ho potká potulný kramář, na něhož se štěstí smálo, protože měl datlí píрко. Macunaíma ležel na břiše a bavil se plácáním báboviček z hliněných mra-venišť. Prodavač ho pozdravil:

„Nazdárek, příteli, tak jak se vede, děkuju za optání, jde to. V plné práci, co?“

„To víte, bez práce nejsou koláče.“

„Svatá pravda. Tak se tu mějte a nashle.“

A šel si svou cestou. O půldruhé míle dál natrefil mu-kuru a povídá si, že by mohl taky přeložit stéblo. Sebral milou vačici, nacpal do ní deset drobků a s tvorečkem

pod paží se vrací zase nazpátek. Přihráčí si to rovnou k Macunaímovi, a už se dává do handlu:

„Nazdarek, příteli, tak jak se vede, děkuju za optání, jde to. Kdybyste chtěl, prodal bych vám tuhle mukuru.“

„Co bych si prosím vás počal s takovým smradochem!“ opáčil Macunaíma a začpal si nos.

„Páchne, to je pravda, ale stojí to za to! Když to pustí, leze z ní jeden stříbrňák za druhým! Dám ji za babku!“

„Tohle si vykládej někomu jinýmu, šejdíři jeden! Kdo pak kdy viděl takovou mukuru!“

A tu handlíř zmáčkl vačici břicho a zvíře ucedilo deset drobásků.

„Tady to máte! Dělá samé stříbro! Penízek k penízku, a je z vás boháč! Udělám vám cenu!“

„Co že stojí?“

„Čtyři sta táců.“

„Tak to já ji koupit nemůžu, já mám jenom třicet.“

„Vám ji dám i za třicet, ať jsem škodnej!“

Macunaíma si rozepnul kalhoty a zpod košile vytáhl opasek, co v něm nosil peníze. Jenže tam měl jenom čtyřicetitisícovku a šest žetonů z Kasina Copacabana. Podal kramáři bankovku a zahanbeně si vzal nazpět. Přidal mu ještě žetony jako tuzéra a poděkoval za laskavost.

Sotva prodavač zmizel v lesíku mezi sapupirami angusturami a parinariovými růžemi, mukura se chystala vydělat podruhé. Hrdina jí nastavil kapsu a všechen ten sajrajt mu napadal dovnitř. Macunaíma se rázem dovťi-

pil, že ho prodavač doběhl, a se zoufalým křikem se rozběhl k penzionu. Za rohem potkal starého Schuberta, a už na něj volá:

„Šubrt se uprd se mamince do hrnce, maminka myslela, že tam má lívance.“

Schuberta mohl čert vzít a na čest hrdinovy matky by po jeho projevu nikdo nevsadil ani zlámanou grešli, ale Macunaíma si z toho nic nedělal, od srdce se zachechtal a šel si po svých. O kus dál si ale vzpomněl, že šel domů dopálený, a znovu začal řvát, jako by ho na nože brali.

Bratři ještě nebyli zpátky z vládní chajdy a hrdinu přišla do pokoje utěšit domácí, zadováděli si. Jen co bylo po dovádění, hrdina se dal do breku. Když se bratři vrátili, všichni údivem zkoprněli, protože měřili pět metrů na výšku. Toť se ví, vláda už má v pořadníku na stipendium do Evropy tisíckrát tisíc malířů, a Macunaíma se tam dostane až na svatého Dyndy. To bylo za moc dlouho. Jejich plán vzal draka a bratřím se zklamáním neprotáhly jen ksichty, ale úplně celý člověk. Když uviděli bratra v slzách, náramně se polekali a chtěli vědět, co se děje. A jak přitom zapomněli, že vyšli naprázdno, byli zase velcí jako dřív, Maanape byl zase jako věchýtek a Jiguê chlap v plné síle. Hrdina spustil:

„Jajajaj! potulný kramář mě napálil! Jajajaj! Koupil jsem od něj mukuru, čtyřicet tisíc jsem probendil!“

A to si bratři začali rvát vlasy. Teď měli čtyři kapsy prázdné a pátou vysypanou a o Evropě si mohli nechat leda zdát. Co tam tak brečeli jako koza před smrtí, hrdi-

na se potřel karapovým olejem, aby na něj nešli moskyti, a usnul, jako by ho do vody hodil.

Na druhý den bylo už od rána pekelné vedro a Macunaíma se vzteky nad nespravedlností vlády potil jako dveře od chliva. Chtěl jít ven, aby přišel na jiné myšlenky, ale se vším tím šatstvem, co by se v něm člověk upekl... Vztek ho bral ještě víc. Tak vám jím ten vztek lomcoval, až se začal bát, aby ho neklepla pepka, která chodí po vzteklých. A tu zvolal:

„Tůdle! Nedáš-li znát, že se trápíš, nejlépe tím krivdu splatíš.“

Svlékl si kalhoty, aby se trochu zchladil, a dup na ně! Vztek z něj rázem spadl a Macunaíma spokojeně prohodil k bratřím:

„Hlavu vzhůru, bratříčkové! kdepak! Mě do Evropy nikdo nedostane! Jsem Američan a mé místo je v Americe. Evropská civilizace má vpravdě neblahý vliv na náš nezadatelný svéráz.“

Týden pak všichni tři pročešávali celou Brazílii, písečné choboty vbihající do moře, výtoně s řídkou parkosovinou, úžlabí jalových řek, drviska slapy kraje zarostlé křovisky křovinami roštinami, marše brány záhaté a žleby, kde hnízdí jinovatka, říční nivy pláže balvaniště těsniny vpadliny padoly strumeny, všechna tahle místa, slídili v troskách klášterů a pod kříži podél cest, nenajdou-li nějaký zakopaný hrnec s penězi. Nenašli nic.

„Hlavu vzhůru, bratříčkové!“ opakoval Macunaíma rozladěně. „Vsadíme si do zvířecí lotynky!“

A vydal se na náměstí Antonia Prada rozjímat o ne-

spravedlnosti lidské. Pohodlně se tam postavil, záda opřená o platan. Všichni obchodníci i ta nepřeborná spousta mašin se valili rovnou kolem hrdiny, který tam mudroval o nespravedlnosti lidské. Macunaíma už už chtěl svoje dvojverší změnit na „Mizerné zdraví a malíři draví moří a sužují brazilskou zemi!“ když vtom za sebou uslyší „Jajajaj!“ nějaký nářek. Otočí se a na zemi uvidí pěnkavu tiko-tiko a vlhovce.

Pěnkava byla jako tintítko a vlhovce byl pořádný kusanec. Tiko-tiko hopkovala sem a tam a vlhovcí cvalík pořád za ní, s brekem, ať prý mu dá něco k snědku. Bylo to k zlosti. Pěnkavička si myslela, že ten cvalík je její mládě, ale to víte, že nebyl. A tak létala, snašela kdejaké hamáníčko a šup s ním vlhovci do zobáčku. Vlhovce ho zblajznul jako nic a začal nanovo: „Jajajaj! mamí... já ci hamat...! já ci hamat...!“ jak mu zobák narost. Tiko-tiko z toho byla celá tumpachová, protože sama bzícala hlady a to frňukání jí bylo v jednom kuse v patách a prý „Já ci hamat...! Já ci hamat...!“ až jí z toho srdce usedalo. Pěnkavička na sebe nedbala a letěla tu pro broučka, tu pro kousek ptačího zobání, pro všechno tohle hamáníčko, a šup s ním do cvalíkova zobáku, vlhovce ho zblajznul jako nic a pěnkavě v patách začal frňukat nanovo. Macunaíma dlel zrovna v zadumání nad nespravedlností lidskou, a nespravedlnost vlhovců ho naplnila hořkostí. Bylo to proto, že Macunaíma věděl, že bývaly doby, kdy ptáčkové byli lidi jako my... A tu hrdina popadl klacek a milou pěnkavičku zabil.

Šel pryč. Když urazil půldruhé míle, bylo mu horko

a řekl si, že si trochu cvakne, aby se osvěžil. V kapse u sáčka míval vždycky placatici s kořalkou, připevněnou stříbrným řetízkem k řitce. Vytáhl špunt a pomaličku ucucával. A vtom za sebou uslyší někoho „Jajajaj!“ naříkat. Polekaně se otočil. Byl to vlhovec.

„Jajajaj! tatí... já ci hamat...! já ci hamat...!“ jak mu zobák narost.

Macunaímu popadla zlost. Otevřel kapsu, kde pořád měl, co tam mukura utrousila, a povídá:

„Jen si štrejchni!“

Vlhovec mu vyskočil na lem kapsy a nevěda, čím se krmí, to všechno spolykal. Tloustl tloustnul, až se z něj stal veliký černý pták a s voláním „To se snese! To se snese!“ se rozletěl do lesů. Je to Pantáta ptáků hovníváků.

Macunaíma pokračoval svou cestou. O půldruhé míle dál natrefil opičáka malpáka, který se zrovna cpal babasuovým ořechem. Vzal ořech, dal si ho mezi nohy, strčil k němu kámen, stiskl a lup ho! skořápka byla vej-půl. Macunaíma k němu přišel a sliny se mu jen sbíhaly. Povídá:

„Pozdrav pánbu, strýčku, tak jak se vede?“

„Tak tak, milý synovče.“

„A co doma, všechno dobrý?“

„Tak nastejno.“

A žvýkal dál. Macunaíma tam stál jako tvrdé y. Opičák na něj rozkaceně vyjel:

„Nečuť na mě jako tele, nedám ti půl, tím míň celej. Nečuť na mě jako vůl, nedám celej, ani půl.“

„Ale copak to tam, strýčku, děláte?“

Opičák malpák schoval ořech do dlaně a opáčil:

„Louskám si tu svý toaliquičukulky, abych měl co do huby.“

„To povídejte svý babičce!“

„Ech, synovče, když mi nevěříš, tak co se ptáš?“

Jenže Macunaíma mu věřit chtěl a vypytał se:

„A jsou dobrý?“

Malpák si pomlaskl:

„To jsou otázky! Tak ochutnej!“

Potajmu rozlouskl další ořech a podal ho Macunaímovi, jako by to byly jeho toaliquičukulky. Macunaímovi to zachutnalo.

„Vždyť to je, strýčku, opravdická lahůdka! Máte ještě?“

„To bylo poslední sousto, ale jestli ti chutnaly moje,

jaké teprv budou ty tvoje? Sněž si, synovče, ty!“

Hrdina měl strach:

„A nebude to bolet?“

„Co tě nemá, dokonce se ti to bude líbit...!“

Hrdina popadl dlažební kostku. Opičák se smál pod vousy:

„Opravdu se, synovče, nebojíš?“

„Ať jsem trajcén!“ kasal se hrdina. Pevně popadl dla-

žební kostku a lup ho! rovnou do toaliquikulek. Byl na místě mrtvý. Opičák se nad ním pochechtával:

„Vidíš, vidíš, zlatíčko, neříkal jsem ti, že natáhneš brka? Říkal! Neposlouchal jsi. Aspoň vidíš, co se stane neposluchům. Teď to máš: sic transit!“

A natáhl si opíhledové rukavice a poroučel se. Zanedlouho přišla sprška a ovlážila čerstvě poraženého hrdinu, takže se nezačal rozkládat. V tu ránu se shromáždily celé šiky mravenců guazuguažů a murupetek a vyrazily k mrtvému tělu. Díky těm šikům nebožtíka natrefil advokát pan Ypsilon. Shýbl se, vytáhl mrtvole šrajtofli, ale našel v ní jenom navštívenku. A tu se pan Ypsilon rozhodl, že milého nebožtíka dopraví do penzionu. Jak si řekl, tak i učinil. Hodil si Macunaímu na záda a vyrazil na cestu. Jenže ten nebožtík byl těžký jako cent a advokát poznal, že s takovou tíhou mnoho nezmuže. Shodil tedy mrtvolu na zem a nandal jí holí, co se do ní vešlo. Nebožtík byl rázem jako pírkó a advokát ho dopravil do penzionu.

S velkým nářkem se Maanape vrhnul na bratrovo tělo. Potom objevil kámen úrazu. Maanape byl čaroděj. Hned si u domácí vyprosil dva kokosové ořechy, dračí smýčkou je přivázal na místo roztráštěných toaliquikulek a vykouřil mrtvého hrdinu dýmem z fajfky. Macunaíma se celý mátožný začal sbírat. Dali mu trochu guarany a za chvíli už sám zabíjel mravence, co ho ještě okusovali. Trásl se po celém těle, protože se do něj po tom dešti dala zima. Vytáhl z kapsy placatice a pro zahřátí do sebe obrátil zbytek kořalky. Pak poprosil Maa-

napeho, ať řekne nějaké trojmístné číslo, a šel si vsadit do zvířecí lotynky. Když se přišli odpoledne zeptat, Maanapeho číslo vyšlo. A tak z těch tipů, co jim dával starší bratr, žili. Maanape byl čaroděj.

XIII. JIGUÊHO VŠÍVULE

Na druhý den se Macunaímovi z té rány, co utřzil, vyrazila po těle kopřivka. Šli se podívat, a byla to růže, nemoc na dlouhé lokte. Bratři ho ošetřovali, seč byli, a den co den mu nosili domů všechnu tu spoustu léků na ohnopal, které jim sousedé a známí, všichni tihle Brazilci odporučili. Hrdina prostonal týden v posteli. V noci se mu pokaždé zdálo o lodích, a když za ním ráno raničko přišla paní domácí, aby se poptala, jak se hrdinovi vede, pokaždé mu řekla, že loď znamená cestu přes moře, na to můžete vzít jed. Pak si šla po svých a nechala marodovi na posteli Sãopaulský den. A ten Sãopaulský den, to byly noviny. Macunaíma se v nich pak celý den probíral všemi těmi inzeráty, co se v nich nabízejí léky na růži. A bylo těch inzerátů do aleluja!

Koncem týdne už se hrdina pěkně loupal, a jen mu otrnulo, šel si o něco koledovat do města. Toulal se potuloval, a protože byl ještě jako mátoha, chtěl si odpočinout v parku Anhangabaú. Došel tam až k pomníku Carlose Gomesa, co býval slavným muzikantem a dneska je z něj hvězdička na nebi. Zurčení fontánky, které

znělo podvečerem, v hrdinovi probouzelo představu mořských vod. Macunaíma se posadil na roubení kašny a prohlížel si mořské koníky chrlící vodu. A ve tmě jeskyňky za tím spěšovým stádem zahlédl světýlko. Podívá se líc, a vidí připlouvat tuze krásnou loď, houpající se na vlnách. „Vždyť je to pramička,“ zamumlal si. Loď se ale blížila, čím dál tím větší. „Vždyť je to motoráček,“ zamumlal si. Jenže motoráček se blížil, veliký, ale tak vám veliký, že hrdina leknutím nadskočil a vykřikl, až se to večerem rozléhalo, „Vždyť je to paroloď!“ Loď už bylo za bronzovými koníky vidět jako na dlani. Stříbrné plátování si razilo cestu vodou a na stěžních nachýlených vzad se třepetal jeden praporek vedle druhého, jak je vítr při té rychlé plavbě bral mezi čepelky vzduchu jako do svěráku. Výkřik přivolal šoféry z placu a všichni zvědavě zírali na hrdinu, který tu stál jako přikovaný, a sledovali jeho pohled, upřený do tmavé fontány.

„Co se děje, hrdino?“

„Podívej tamhle...! Podívej se na ten obrovitý parník, co se sem po těch nekonečných mořských vodách šine!“

„Kde?“

„Tam za tím koníkem na pravoboku!“

A tu všichni za koněm na pravoboku spatřili připlouvat loď. Už byla div ne na dosah a chystala se proplout mezi koníkem a kamennou zdí, už byla u ústí jeskyňky. A byla to loď velká preveliká.

„Kdepak, to není žádnéj parník! to je transatlantik,

co dělá štreku přes moře!“ zvolal jeden japonský šofér, který už se po moři něco nacestoval. A byl to transatlantik jako hrom. Připlouval v záři světla a pod parádou vlajkoslávou se celý zlatě a stříbrně leskl. Okuláry kajut se na trupu skládaly v náhrdelník a na pěti visutých palubách, uprostřed tanečníků křepčících v divokém rytmu kururu, vyhrávala hudba. Šoféři se dohadovali:

„Ten je od Lloydů!“

„Co tě nemá, ten je od Hamburské plavební!“

„Kam tě vede slepá vášeň! víš ty, co to asi je? no božej! Tohle přece nemůže být nic jiného než pyroskař Conte Verde!“

A taky že to pyroskař Conte Verde byl. A taky to byla Paní vod, která tu pyroskař naoko dělala, aby hrdinovi krapet zvedla mandle.

„Lidi zlatí! sbohem, lidi! Jedu do Evropy, tam je líp! Jedu hledat Venceslaua Pietra Pietru, obra Piaimana, co žere lidi!“ pronesl hrdina řeč.

A všichni ti šoférové Macunaímu na rozloučenou objímali. Paroloď už tu byla a Macunaíma si vyskočil na molo kašny, aby mohl po schůdkách na pyroskař Conte Verde vystoupit. Všichni na palubě se shromáždili před kapelou a kynuli Macunaímovi na uvítanou, a byli to svalnatí námořníci, byli to argentinští elegáni a byla to spousta překrásných paní, co se s nimi dá dovádět, až se člověku z kotáčení na vlnách udělá mdlo.

„Kapitáne, spusťte schůdky!“ vykřikl hrdina.

A tu si kapitán sundal čelenku a vystříhl do vzduchu

jakési písmeno. A všichni, jak tam byli, námořníci argentinstí elegáni i překrásné žinky jako stvořené, aby si s nimi Macunaíma zadovádel, všichni tihle lidičkové na palubě se hrdinovi za hurónského křiku a pískotu vysmáli, zatímco loď se na vodě několika manévry obrátila záď k souši a vyrazila znovu do hlubin jeskyně. A všichni na palubě se roznemohli a dostali rüzi, ani tak si ale z hrdiny nepřestali utahovat. A když pyroskař proplul průlivem mezi stěnou jeskyňky a koníkem na levoboku, komín pufnul a vyfoukl oblak dlouhobodek koutulí pakomárů ovádů divokých sršánů vosáků drabčků střečků, vši téhle moskyti havěti, a ti obrátili taxikáře na útěk.

Hrdina seděl na roubení kašny, zeštípaný k nepoznání a s čím dál větším ohnipalem, celý prolezlý tou prejskavou nátkou, a bylo mu to líto. Bylo mu zima a dostal horečku. A tak jediným máchnutím vyplašil moskyty a vydal se zpátky do penzionu.

Na druhý den si Jigué přivedl domů zínčičku, dal jí spolknout tři kousky olova, aby nechovala, a vlezli si spolu do sítě. Jigué zase jednou klofnul ženskou. Jigué byl chlap a měl pro strach uděláno. Celé dny teď leštil pušku a brousil zahejbák. Jiguého družka chodila každé ráno pro všechny čtyři nakoupit manioku a říkali jí Suzi. Jenže potěšením Jiguého družky byl Macunaíma a ten jí každý den koupil langustu, položil ji na dno krosenky a navrch, aby nikdo nic netušil, rozprostřel maniok. Suzi byla mocná kouzelnice. Když se vrátila domů, pokaždé nechala krosenku stát v pokoji a šla si

lehnout a něco hezkého si nechat zdát. Ze sna povídá Jiguému:

„Jigué, muži můj Jigué, zdá se mi, že pod tím manio-
kem je nějaká langusta.“

Jigué se šel podívat, a byla. Tak to šlo den za dnem, až se Jigué jednoho dne probudil a vidí, že se družce zapalují lejtka. Něco čul. Macunaíma si všiml, co bratra trápí, a zkusil, jestli by v tom něco nezmohlo kouzlo. Vzal tykvici, zvečera ji postavil na balkon a tiše se modlil:

Vláho nebeská,
vejdi do mé tykve.
Patikle, vejdi do té vody,
Moposêru, vejdi do té vody,
Sivuoímo, vejdi do té vody,
Omaispopo, vejdi do té vody,
Páni vody, udělejte žárlení konec!
Araku, Mekumekuri, Paí, vejděte do té vody,
ať je žárlení konec, až nemocný vypije tuhle vodu,
do níž jsou zakleti Páni vody.

Na druhý den dal Jiguému vodu vypít, jenže ono to kničemu nebylo a bratr pořád něco čul.

Když se Suzi vypravovala na trh, pokaždé si pískala poslední hit v rytmu foxtrotu, aby její potěšení vědělo a šlo s ní. A to její potěšení, to byl Macunaíma a šel. Jiguého družka zmizela ve dveřích a Macunaíma za ní. Kudy chodili, tudy dováděli, a když začali myslet na na-

vrátila, žádný maniok k mání už na trhu nebyl. A tu si Suzi jakoby nic odskočila za dům, přičapla na krosenku a ze svého maisó tam natahala něco manioku. Všichni si náramně pochutnali, jenom Maanape remcal:

„Míšence, kterej má svrab, koně, co mu říkaj rap, ženské, co chcává jako chlap, jémine dómine rychle nás zbav.“

Maanape byl čaroděj. O Suzině manioku nechťel ani slyšet, a protože mu kručelo v břiše, krátil si chvíli žvýkáním koky, aby oblafl žaludek. Když se v noci chtěl Jigué vyhoupnout do sítě, jeho družka se dala do sténání, takovou neplechu jí prý v břiše tropily pecky z třešíněk mýdelníku, co spolykala. Bylo to ale jenom proto, aby s ní Jigué nedováděl. Jigué dostal vztek.

Na druhý den si Suzi zapískala poslední hit v rytmu foxtrotu a vyrazila na trh. Macunaíma za ní. Jigué byl chlap a měl pro strach uděláno. Popadl pořádnou sukovicí a pomaloučku polehoučku se vydal za nimi. Hledá hledá, až najde Suzi, jak se vodí s Macunaímou za ručičku v Mariánských zahradách. A už se jeden na druhého smáli. Jigué oběma zvalchoval hřbet sukovicí, družku odvedl zpátky do penzionu a zmoženého bratra zůstavil na břehu jezírka mezi labutěmi.

Napříště chodil Jigué nakupovat sám a družku nechával zavřenou doma v pokoji. Suzi neměla do čeho píchnout a trávila čas po svém, mravnost nemravnost, až jednoho dne k ní zavítal svatý Anchieta, co v tom čase zase přišel brouzdat po světě, milé Suzi se mu zzelelo, a naučil ji, jak se vybírají vši. Suzi měla plavé vlasy na

bubikopf, a vši v nich žilo jako maku. Teď už se jí nezdálo o langustách schovaných pod maniokem, ani nepáchala nemravností. Jen Jigué vytáhl paty, sundala si vlasy, napíchla je na mužův kyj a začala vybírat vši. A těch vši v nich žilo jako maku. Suzi ale měla strach, aby ji muž při té práci nenačapal, i povídá mu:

„Jigué, muži můj Jigué, až se vrátíš z trhu, zaklepej nejdřív na dveře, každý den tak chvíli klepej, já se raduju a půjdu vařit maniok.“

A Jigué že ano. Každý den šel na trh koupit manioku, a když se vrátil, postavil se za dveře a klepal. A tu si žínka nasadila vlasy na hlavu a čekala, až Jigué vejde.

„Suzi, ženo má Suzi, zaklepal už jsem na dveře dost a dost, pakli už se raduješ?“

„To víš, že ano, a jak!“ Suzi na to. A šla vařit maniok.

A tak to bylo den co den. Jenže těch vši bylo, jako maku jich bylo! Ona totiž Suzi ty, co vybrala, počítala, a proto jich bylo čím dál víc. Jednoho dne si Jigué říkal, co asi jeho družka dělá, zatímco on chodí po trhu, a dostal chuť ji trochu vystrašit. Jak si řekl, tak i učinil. Udělal stojku a přišel domů po rukou. Otevřel dveře a na Suzi vybafnul. Ta vykřikla a rychle si nasadila vlasy na hlavu. A ofinu si posadila do týla a vlasy z týla jí

vepředu lezly do očí. Jiguê družce nadal do rampepurd a bušil do ní, až v penzionu vypadly pojistky. Tím to zhaslo, a tak Jiguê přestal a šel si brousit dranzírák.

Na druhý den dostal Macunaíma chuť zase si jednou zadovádět s Jiguého družkou. Řekl bratřím, že jde daleko na lov, ale nikam nešel. Koupil dvě lahvinky santonkatarského likéru z butiových ořechů, tučec sendvičů, dva ananasy z Pernambuka a zalezl si do pokoje. Za nějaký čas zase vylezl a ukázal Jiguému balíček:

„Bratříčku Jiguê, projdeš hromadou ulic až na konec a tam natrefíš poražený strom, co nese ovoce. Viděl jsem tam zvěře, až mě oči přecházely, běž se taky mrknout!“

Bratr se na něj podívá, jako by něco čul, ale Macunaíma blufuje dál:

„Hele, byla tam paka, pásovec a taky tam bylo tři sta třiatřicet stříbrnejch křepeliček... Co říkám, stříbrný možná nebyly, ale jinak jak jsem řek.“

Jiguê odjakživa skočil na každý špek, a tak už bere flintu a povídá:

„Tak já tam jdu, ale nejdřív mi, bratře, slib, že necháš mou polovičku na pokoji.“

Macunaíma při památce své matky odpřisáhl, že se na Suzi ani nepodívá. I vzal Jiguê flintu, hodil si ji přes rameno a pospíchal k lesu. Ještě ani nezmizel za rohem, a už Macunaíma pomáhá Suzi otvírat balíčky a prostírat stůl proslulým krajkovým ubrusem s žabičkami, co jeho mustr ukradla v Muriú do Ceará-Mirim zlořečená Geracina, co šlapává chodník v Ponta do Mangue. Když bylo všechno přichystáno, oba skočili do sítě a zadováděli si. A teď se jeden na druhého smějí. Když se dost nasmáli, Macunaíma povídá:

„Otevři láhev, ať to okoštujem.“

„Hned,“ Suzi na to. A vypili první láhev likéru z butiových ořechů a byl ten likér jedna báseň. A tak si ti dva pomlaskli a skočili do sítě nanovo. Dováděli do sytosti. A teď se jeden na druhého smějí.

Jiguê ušel půldruhé míle, došel až tam, kde ulice dál nevedou, hledal ten padlý strom kolem dokola, ale našli, moji rádcové, našli? On taky ne! Žádný strom tam nebyl, a že ho Jiguê hledal na konci všech ulic, co jich tam bylo. Nakonec se vrátil domů, vrazí do pokoje a tam najde Macunaímu se Suzi, už se na sebe smějí. Jiguê dostal vztek a nabančil družce, co se do ní vešlo. Teď si tam brečí. Pak popadl hrdinu a zlískal ho sukovicí, až se z něho prášilo. Tloukl ho tloukl, až zase vypadly pojistky a tím to zase zhaslo. Hrdina je teď ukrutánsky zmožený. A že Jiguê přišel hladový jako vlk, snědl sendviče, snědl ananasy a vypil likér z butiových ořechů.

Ti dva nad sebou po tom výprasku celou noc naříkali. Na druhý den vzal nasupený Jiguê foukačku a ještě

jednou se vydal hledat ten strom. Jiguê byl ťulpas k pohledání. Jen vytáhl paty, osušila Suzi oči a povídá svému potěšení:

„Už toho brečení necháme, co ty na to?“

A tu se Macunaíma přestal kabonit, a že si půjde promluvit s bratrem Maanapem. Když se Jiguê vrátil do penzionu, hned na Suzi:

„Kde je hrdina?“

Suzi ale byla jako čertice a začala si pískat. A tu Jiguê popadne sukovici, přiklátí se k družce a smutně jí povídá:

„Táhni, potvoro!“

Suzi se šťastně usmála. Vybrala si všechny vši, co jí zbývaly, ani je nepočítala, ale bylo těch vši, jako maku jich bylo, zapráhla je do houpacího křesla, pěkně se do něj usadila, vši vyskočily, Suzi vylétěla na nebe a je vám tam z ní skákavá hvězda. Je to létavice.

Sotva hrdina zahlédl v dálce Maanapeho, už se začal litovat. Vrhł se bratrovi do náruče a vyličil mu srdceryvný příběh, který dokazoval, že Jiguê neměl nejmenší důvod takhle ho zbít. Maanape se rozzlobil, a jde si promluvit s Jiguêm. Jenže to už si Jiguê přicházel promluvit s Maanapem. Potkali se na chodbě. Maanape řekl své Jiguêmu a Jiguê zase Maanapemu. A tu přišli na to, že Macunaíma je vykuk vykutálená a po charakteru v něm není ani stopy. Vrátili se k Maanapemu do pokoje a natrefili hrdinu, kterak tu nad sebou běduje. A že ho chtěli utěšit, vzali ho mašinou automobilem na výlet.

XIV. MUIRAKITAN

Sotva na druhý den Macunaíma ráno otevřel okno, zahlédl ptáčka zelenáčka, co nosí lidem dobrou náladu. Zaradoval se a byl rád, ještě když za ním do pokoje přišel Maanape a že, jak prý píšou mašiny noviny, Venceslau Pietro Pietra vrátil se nám z cest. A tu si Macunaíma umínil, že nebude déle otálet a milého obra zabije. Vybral se z města a šel si do chropínského lesa vyzkoušet sílu. Prosmejčil půldruhé míle, až natrefil toješť s ko-

řeny tak zapletenými, že byl tlustý jak mašina tramvaj. „To jsem přesně potřeboval,“ zamnul si ruce. Zaklesl se do kořenisek a jediným trhmem vyrval strom ze země, ani stopy po něm nezůstalo.

„Teď mám sílu jak-sepatří!“ zvolal Macunaíma. A znovu se zaradoval a dal se na zpáteční cestu do města. Nachytilo se na něj ale tolik klíštat, že se sotva vlekl. Hrdina jim rozšafně povídá:

„Alou, klíšťáci! Hybaj pěkně po svých. Vždyť já vám, lidi zlatí, docela nic nedlužím!“

A tu se klíšťata jako mávnutím poroučela na zem a šla si po svých. Bývaly časy, kdy klíšťák byl člověk jako my... Jednoho krásného dne si u silnice rozbil šenk, a protože si nedělal hlavu, chtěl-li kdo z hostů nalít na sekyru, obchody mu jen kvetly. Naléval naléval a Brazilců, co neplatili, bylo tolik, až klíšťák přišel na buben a ze šenku ho vyhnali. A že se teď na každého věší, to je tím, jak chce, aby mu lidé zaplatili, co jsou dlužní.

Když došel Macunaíma do města, byla už hluboká noc a hrdina si šel rovnou cestou vyčihnout obra k chalupě. Svět halila střížava a tma byla tak tmoucí, že v domě nebylo živé duše. Macunaímu napadlo, že by se mohl porozhlédnout po nějaké služtičce a trochu si zadováďet, na rohu ale měly stanoviště mašiny taxíky a žínky už dováděly tam. I napadlo ho, že by mohl polí-

čit čihadlo na pěnkavy, jenže k tomu mu zas scházela návnada. Neměl do čeho píchnout a šlo na něho spání. Usnout ale za žádnou cenu nechtěl, čekal přece na Venceslaua Pietra Pietru. Řekl si tedy: „Budu pěkně hlídat, a až se Spánek příkrade, za-

tnu mu tipec.“ Netrvalo dlouho a vidí, jak někdo jde. Byl to Emoron-Pódole, Pantáta spánku. Macunaíma stál prostřed termitišť jako přibitý, aby Pantátu nevyplašil a mohl ho pěkně připravit o kejhák. Emoron-Pódole se blíží přibližuje, a když už byl na dosah, hrdina dřímnul, brada mu spadla na prsa, kousnul se do jazyka a vyhrkl:

„Fuj, to jsem se lek!“

Spánek byl v tu ránu v trapu. Macunaíma šel dál, to fiasko ho ale pořádně mrzelo. „Tak vida! tenhle špaček se tlouct nedal, ale moc nechybělo... Počkám si na něj znova a to by v tom byl čert, abych se Pantátovi spánku tentokrát nedostal na kobytku.“ Tak si to hrdina řekl. Nedaleko zurčel potůček a přes něj ležel povalený strom, který sloužil jako lávka. Ještě dál se v měsíčním světle běhalo jezírko, poněvadž střížava se zatím zdvihla. Obrázek to byl pokojný a voděnka, prozpěvující uspávanou chudých, mu na líbeznosti jen přidávala. Pantáta spánku nemohl být daleko. Macunaíma si založil ruce, pospával na levé oko a stál prostřed termitišť jako přibitý. Netrvalo dlouho, a vidí přicházet Emorona-Pódoleho. Pantáta spánku se blíží přibližuje, a z ničehož nic zůstal stát. Macunaíma zaslechne, jak říká:

„Nene, tohle na nebožtíka nevypadá. Kdopak kdy viděl, aby nebožtík krkal!“

A tu si hrdina krknul, „žluk“!

„Viděl to kdy svět, aby mrtvej krkal?“ utahoval si Spánek a byl ten tam.

Tak se stalo, že Pantáta spánku dál chodí světem a lidé za trest nemohou spát na stojáka.

Macunaíma se nad tím nezdarem právě začínal mrzet, když se k němu donesl nějaký povyk a z druhé strany potoka na něj mává šofér, jako by ho k sobě volal. Macunaímu to vyvedlo z míry a rozkaceně křikl:

„To bych si, kolegáčku, vyprošoval! Copak jsem Francouzečka, co?“

„Ty se jdi vycpat,“ odbyl ho mladík.

A tu si Macunaíma povšiml služtičky v plátěných šatech obarvených namletým morušovým dřevem našluto. Už si to hasila po kmeni přes potok. Jen byla za vodou, volá hrdina na lávku:

„Cos tam viděl, povalku?“

„Viděl jsem jí nedbalku!“

„Kvá! kvá! kva kvakvá!“

Macunaíma se od srdce zachechtal. A že se za tím párečkem vydá. Ti dva už měli nadováděno a odpočívali na břehu jezírka. Dívka seděla na boku pirogy, co tam na souši ležela. Docela nahá, jak z koupele vyšla, se tam krmila živými dráčky a smála se na mladíka. Ten ležel na břiše ve vodě dívce u nohou a lovil jí z jezírka trnobřichy, aby měla co zakousnout. Rozdováděné vlnky mu šplhaly po zádech, ale po mokrém nahém těle klouzaly v kapkách smíchu zpět do jezírka. Dívka kopala nohama do vody a oslepovala mladíka sprškami vody tak šikovně, jako by byla ukradla příliv samé Luně. A tu mladík potopil hlavu do jezírka a pokaždé se vynořil s pusou plnou vody. Dívka mu chodidly stiskla tváře a proud vody jí zasáhl přímo do břicha, tááák. Vánek rozpřádal dívce vlasy a uvolněně pramínky jí jeden po

druhém lepil do tváře. Mladík to zpozoroval. Opřel se bradou o družčino koleno, vynořil se do půl těla z vody, natáhl ruku a začal jí sčesávat vlasy z tváře, aby se mohla nerušeně krmít dráčky. Dívka mu na oplátku strčila do pusy tři trnobřichy a s velkým smíchem nohou ucukla. Mladík se neměl oč opřít a v tu ránu se poroučel po hlavě do vody, a jak šel ke dnu, dívka mu přišlápla krk a ještě mu tam pomohla. Mladík se tak rozplýval nad krásami života, že ani nevěděl, že letí. Jenže tak dlouho se rejduje po vodě, až se i piroga převrhne. To vám byla legrace, jak se ta dívka skácela na mladíka a ten se kolem ní ovinul jako nějaká láskyplná smokvoňová liána! Všichni dráčkové se rozprchli a ti dva si ve vodě ještě jednou zadováděli.

Macunaíma šel k nim. Posadil se na dno obrácené pirogy na břehu a čekal. Když viděl, že už mají nadováděno, povídá šoferovi:

Tři dny mám jen laskominy,
tejden nemám v hubě slinu,
Adama Bůh splácal z hlíny
a ty mi dej žváro, synu.

Šofér na to:

Neměj mi to, tatko, za zlý,
dal bych žváro, kdyby bylo,
sirka, sláma i ten chlápek,
všecko se to namočilo.

„Nedělej si hlavu, já nějaký mám,“ odpověděl Macunaíma. Vytáhl tobolku ze želvoviny, takovou, jako dělá Antônio od Růžencové z Pará, nabídl mladíkovi a služtičce po cigaretě umotané z tauariové slámy, jednou sirkou škrtl pro ty dva a druhou pro sebe. Pak odehnal moskyty a dal se do vyprávění. To pak noc uteče jako nic a hvízdání sururiny, co odměřuje hodiny temnot, člověku tolika nepříjde. Tak to vám bylo tak:

„Bývaly, mládeži, časy, kdy automobil vůbec nebyl mašina jako dnes, ale prostě černá puma. Říkali jí Palauá a zůstávala v hlubokém chropiňském lese. Jednou povídá Palauá svým očím:

„Běžte, očičky zelenky, na kraj moře běžte, hned hned hned!“

A oči běžely a puma pozbyla zraku. Natáhla ale čenich do výše, zavětrila ve vzduchu a cítí, že tam v dáli na moři rejdí Aimalá-Pódole, Pantáta zubatých teter, a už káže:

„Poběžte, očičky zelenky, od moře sem, hned hned hned!“

Oči přiběhly a Palauá zas prohlédla. A tu tím krajem běžela černá pardálice, lítá jako saň, a povídá pumě:

„Copak to děláš, kmotříčko Palauá?“

„Posílám očičky na moře pokoukat.“

„A jest-li to moře pěkné?“

„Na to vem jed, že je.“

„A tak je tam, kmotříčko, posli i mně.“

„Jakpak bych je tam mohla poslat, Aimalá-Pódole po břehu obchází.“

„Ale pošleš, kmotříčko, sic tě sním.“

I nezbylo pumě leč nakázat:

„Běžte, očičky žlutěnky pardálí kmotřenky, na kraj moře běžte, hned hned hned!“

Oči běžely a černá pardálice pozbyla zraku. Aimalá-Pódole rejdl kolem a chramst! už má pardálí oči v žaludku. Palauá to tušila, vždyť Pantáta teter páchl na hony daleko. I nezbyvalo jí leč vzít nohy na ramena. Ale černá pardálice, lítá jako saň, zpozorovala, že se chce ztratit, a povídá pumě:

„Kampak, kmotříčko, kampak?“

„Což nevíš, kmotříčko, že dětem večeri musím obstarat? Však se zas někdy sejdem.“

„Prve kmotříčko, nakaž mým očím, ať se zas vrátí zpět, tmy jsem se dosyta nabažila.“

I zvolala Palauá:

„Poběžte, očičky žlutěnky pardálí kmotřenky, od moře sem, hned hned hned!“

Jenže oči nikde a pardálice se rozlétla jako saň.

„A teď tě, kmotříčko, sním.“

A vystřelila za pumou. A že to nebyla honěnice ledasjaká, jak se řítily horempádem skrz naskrz lesy, ptáčci se strachy scvrkli na drobečky a noc se polekala, až načisto ochrnula. A tak se stalo, že je dnes v hlubokém lese napořád tma, třeba se nad korunami stromů dávno

rozednilo. To z toho, jak chudinka noc už nemůže na nohy...

Po půldruhé míli se Palauá znaveně ohlédla. A pardálice za ní. Palauá vyběhla na vršek, co se mu říká Ibraçoiaaba, a tam natrefila velikánskou kovadlinu, která v dobách, kdy byl brazilský život ještě v plenkách, patřovala k huti Afonsa Sardinhy. A při kovadlině tu ležela čtyři zapomenutá kolesa. I přivázala si Palauá kolese k nohám, aby mohla shůry klouzat jako po mejdle, a jak se říká, znova zahrula kramle, jako by jí za pata ma hořelo. Půldruhé míle zhltna puma jako nic, ale pardálice pořád v závěsu. Dělalá přitom takový virvál, že ptáčky byli strachy jako drobečci a noc vám ztěžkla, že chodit nemohla. A všechen ten tumult ještě jitril nárek kozodojův... Kozodoj je, mládeži, Pantáta noci a plakal nad bédou, která stihla jeho dceru.

Palauá vyhládlo. Pardálice jí byla pořád v patách. Jenže Palauá už ani běžet nemohla, střeva v ní jen skřehotala, když tu od boipebské zátoky, kde bydlíval luciper, uviděla, jak se tam v dáli povaluje nějaký motor, i šup tam, už ho měla v sobě. Ještě té chudince motor ani pořádně nestihl sjet do žaludku, už zase posilněná vyrazila dál. Po půldruhé míli se ohlédne. A pardálice ji už už má. Všude byla tma tmoucí, protože noc byla těžkomyšlná k pohledání, a puma vzala pod jedním jasanem, co tam stál, takovou čenicem o sklop hůrky, že moc nescházelo, a jaká byla! I šup tam! chytila do zubů dvě světlušky a z huby si jimi osvěcovala cestu. Neurazila ani půldruhé míle a už se dívá za sebe. Pardálice za ní.

Bylo to tím, že ona ta puma tuze páchla a ta zpropadená bezočka měla čich jak honící pes. I šup tam! koplá do sebe Palauá trochu ricinového oleje na propucování, chňapla po plechovce s výtažkem, co se mu říká benzin, na ex ji do sebe šplejchla a už si to brmbrm! brm! prdělá dopředu jako nadmutý osel. A byl vám to takový rumraj, že v něm docela zaniklo, jak na hvízdovské hůrce kousek odtud duchové tlučou talíře! Pardálici z toho šla hlava šejdrem, protože oči neměla a vyčenicat už kmoťičku taky nedokázala. Palauá uběhla ještě hodný kus cesty, než se ohlédla. Pardálici nikde nevidět. Vždyť už puma stejně dál nemohla, jak se jí z rozpáleného čumáku kouřilo. A hned vedle byl velikánský banánovníkový háj a u něj mokřad, poněvadž ona vám ta Palauá doběhla až do přístavu Santos. I šup ho! polila si čumák stojatou vodou, aby se zchladila. Pak si uřízla z banánovníku list jako hrom, přehodila si ho jako kapotek a hezky se pod ním schovala. Tak se uložila ke spánku. Pardálice, lítá jako saň, kolem ní prodrandila, ale puma ani nedutala. A ta druhá ji bez povšimnutí minula. A ta puma vám měla tolik nahnáno, že se toho, co jí na útěku posloužilo, už nadosmrti nevzdala. Pořád má na nohách kolese, v břiše motor, v krku čistící olej, v čumáku vodu, benzin v ledví, dvě světlušky v zubech a celou ji přikrývá banánový list, aby mohla kdykolivěk vyrazit. Hlavně když padne na roj mravenců, co se jim říká taxiky, a nějaký ten mravenec se jí vyšplhá po nablýskaném kožichu a štípne ji do ucha, to byste koukali! Vyrazí, že je na ni i sám pámbu krátkej! A aby ji opravdu

nikdo nepoznal, přidala si k tomu přestrojení i fungl nové jméno. Je to mašina automobil.

Jenže z té mrtvé vody, co vypila, přišlo na Palauá třes-tění. A mít, mládeži, auto v domě znamená mít pořád důvod třes-tit.

Říká se, že časem přivedla puma na svět nesčetné potomstvo. Že měla syny i dcery, kluky i holčičky. A proto dnes říkáme ‚ten ševrolet‘, ale ‚ta bugatka‘...

A to je konec, na vrbě zvonec.“

Macunaíma dovyprávěl. Mladí slintali dojetím. A vánek se naznak vznášel nad vodami. Mladík ponořil hlavu do vody, aby v ní ztajil slzu, a vynesl odtud v zubech dráčka, který mrskal ocasem jako vzteklý. Podělil se o sousto s dívkou. A v tu chvíli se před vchodem do domu jedna fiatí puma rozvykla na měsíc, co jí hrdlo stačilo:

„Tutú! Tutú!“

Krajem se rozléhal ukrutánský povyk a vzduchem se rozlil omamný pach rybíny. Venceslau Pietro Pietra byl na dosah. Šofér byl v tu ránu na nohou a služička jak-bysmet. Podávali Macunaímovi ruce a zvali ho s sebou:

„Pan obr se vrátil z cest, pojďme zjistit, s jakou jest!“

A šli. Zastihli Venceslaua Pietra Pietru, kterak rozmlouvá u branky s reportérem. Obr se na ně zazubil a povídá řidiči:

„Pojď si dovnitř promluvit!“

„Milerád.“

Piaiman měl v uších dírky na náušnice. Jednou nohou si mládence strčil do pravého ucha, druhou do levého

a takhle vám ho nesl na zádech. Prošli parkem a vešli do domu. Tam, zrovna ve středu síně obložené akapuovým dřevem a zařízené lenoškami z lián z dílny jednoho německého Žida z Manausu, zela ohromná jáma, nad níž visel šlahoun přestupu jako houpačka. Piaiman posadil mládence na přestup, jestli prý se nechce drobet pohoupat. A mládenec že ano. Piaiman ho houpá houpá a vtom šlahounem zprudka trhne. Přestupové šlahouny jsou samý trn... Trny se šoferovi zaryly do masa a krev začala kanout do jámy.

„Přestaň! už jsem se houpání nabažil!“ křičel šofér.

„Jen se hezky pohoupej,“ Piaiman na to.

Krev tekla čůrkem. Jezinka, obrova družka, stála dole v jámě a krev tekla rovnou do hrnce s makarony, co chystala druhovi k obědu. A mladík na houpačce sténal:

„Tatičku, maticko, proč tak tvrdě spíte, páni mi kůži drou, vy o tom nevíte!“

Nato Piaiman mocně trhl šlahounem a mládenec spadl rovnou čarou do makaronové omáčky.

A Venceslau Pietro Pietra už si jde pro Macunaímu. Hrdina a služtička se na sebe zrovna smáli. Obr Macunaímovi povídá:

„Pojď si dovnitř promluvit!“

Macunaíma rozhodil ruce s povzdychem:

„Jémináčku, a já mám zrovna takovou lenoru...“

„Jen nedělej drahoty a pojď!“

„Když jinak nedáš...“

A tu si ho Piaiman vysadil na ramena zrovna jako toho šoféra, hlava mu visela dolů a nohama vězel v dírách, co si do nich obr věší náušnice. Macunaíma vytasil foukačku, a jak tam visel hlavou dolů, vypadal vám docela jako ten ostrostřelec, co v cirkuse trefí každé vejce. Obr z toho měl pramalou radost, otočil se a všechno uviděl.

„S takovou na mě, krajánku, nechod!“

Popadl foukačku a hodil ji na sto honů daleko. Macunaíma se začal chytat každé větve, co mu přišla pod ruku.

„Co to tam vyvádíš?“ ohradil se podrážděně obr.

„Copak nevidíš, že mě ty větve šlehají do tváře?!“

Piaiman obrátil hrdinu hlavou vzhůru. A Macunaíma ho začal větvemi šimrat v uších. Piaiman se chechtal jako pomínutý a celý nadsakoval, jak ho to lechtalo.

„Tak už, krajánku, přestaň!“ žadonil.

Přišli do síně. Pod schody stála zlatá klec a v ní obr choval ptáčky zpěváčky. A obrovi zpěvácci, to byly žáby, hadi a štíři. Macunaíma vskočil do klece a jakoby nic začal hady pořádat, aby z něho byl jedudědek. Piaiman

ho vybízel, ať se jde pohoupat, ale Macunaíma do sebe házel jednoho hada po druhém a počítal:

„Ještě pět jedů a mám to...“

A hodil do sebe další kousek. Nakonec hadi došli a hrdina vylezl pravou nohou z klece, pln otrávené sliny. Jedovatě se podíval na bídáka, co mu sebral muirakitan, a zavrčel:

„Tááákovouhle lenoru mám!“

Ale Piaiman trval na svém, že se má hrdina jít pohoupat.

„Ale vždyť já ani nevím, jak se na takové houpačce sedí... Ukaž mi to,“ vrčí Macunaíma.

„Co bych ti ukazoval, hrdino! Vždyť je to úplná hračka! Vylezeš si na šlahoun, já tě pohoupám, a hotovo!“

„Ale jenom když mi, obře, ukážeš, jak se na takový šlahoun leze.“

Piaiman trval na svém, ale hrdina pořád, že se má jít obr zhoupnout první. I nezbylo Venceslau Pietru Pietrovi než vylézt na šlahoun a Macunaíma ho houpal, až ho rozhoupal. A zpíval mu k tomu:

Houpy, houpy,
plukovníku,
kampak jedou
na vraníku?

A vtom šlahounem zprudka trhnul. Trny se obrovi zaryly do masa a vytryskla krev. Jezinka u plotny nevěděla, že to je krev jejího obra, a míchala ji dole do makaronové omáčky. A pěkně se jí ta omáčka zahustila.

„Přestaň! Přestaň!“ volal Piaiman.

„Jen se hezky pohoupej!“ Macunaíma na to.

A houpal dál, a když už byl obr docela mátožný, hr-dina šlahounem přestupu mocně škubnul. To proto, že se najedl hadů a byl z něho teď jedudědek. Venceslau Pietro Pietra padal do jámy a řval přitom jako na lesy:

„Ho ho ho... jestli tohle přežiju, už nesežeru nikoho!“

Zahlédl pod sebou makaronovou omáčku, z které se jen kouřilo, a zařval na ní:

„Utec, sic tě spolykám!“

Ale což chytré prasátko naletělo vlkovi? Hrnec obro-vi taky ne. A ten spadl do vroucí omáčky a vařená kůže

začpěla vzduchem tak sil-ně, až z toho všichni koli-bříci, co jich v městě bylo, měli smrt a hrdina omdlel jako krč. Piaiman sebou házel sem tam a smrt už měl na jazyku. Olbřímím úsilím se ještě vztyčil pro-střed hrnce, rozhrnul ma-karony, které mu kanuly po líci, obrátil oči v sloup, oblízl knír a zvolal:

„Chce to ještě ždibec sejra!“

A skonal.

Takový vzal konec Venceslau Pietro Pietra, obr Piai-man, co jedl lidi.

Když Macunaíma přišel zase k sobě, došel si pro muir-

rakitan, sedl na mašinu tramvaj a odjel do penzionu. A cestou plakal a naříkal:

„Muirakitane, muirakitánku mojí milé, tebe sic vi-dím, ale ji ne...!“

XV. OIBĚHO PAJŠLÍK

I vraceli se tři bratři zpět na rodnou hroudu.

Bylo jim dobře u srdce, ale hrdinovi přece jenom nej-líp, překypoval totiž pocity, jaké může mít jedině hrdi-na: byl šťastný jako blecha. Vydali se na cestu. Když přecházeli vrchol hory Jaraguá, Macunaíma se otočil a pohledem si měřil mordyjánské město São Paulo. Dlouho tak zasmušile dumal, až nakonec pokýval hla-vou a ucedil mezi zuby:

„Mizerné zdraví a mravenci žraví moří a sužují bra-zilskou zemi!“

Zamáčkl slzu a opanoval roztřesenou bradičku. A tu si trochu začaroval: máchl rukama do vzduchu a pro-měnil tu obrovitou vesnici v lenochoda, celičkého z ka-mene. Vydali se na cestu.

Po mnoha úvahách dal Macunaíma posledních pár šupů za to, co ho v sāopaulské civilizaci nejvíc oslnilo. Odnášel si s sebou revolver značky Smith&Wesson ho-dinky značky Patek a páreček leghornek. Revolver a ho-dinky si vsadil do uší jako náušnice a klec s kohoutkem a slepičkou nesl v ruce. Z peněz, co vyhrál ve zvířecí lo-

tynce, už neměl ani floka, zato na proděravělem rtu se mu sem tam kinklal muirakitan.

A s ním šlo všecko líp. Po Araguaje se jenom vezli, Jiguê zabíral veslem a Maanape seděl u kormidla. Zase jim bylo blaze. A Macunaíma trůnil na přídi a zapisoval si, kde je potřebí postavit či opravit jaký most, aby měli lidi v Goiás snazší život. Když přišla noc a na zatopených náklích světýlka utopenců začínala krok sun krok tančit sambu, Macunaíma po nich koukal pokukoval, až usnul, jako by ho do vody hodil. Na druhý den se vzbudil jako čemerka, vztyčil se na přídi pirogy a s kroužkem od klece navlíknutým na levici hrábl do strun kyтары a z plna hrdla se jal vyzpěvovat o svém stesku po domově, takhle:

Antianti hledá stopy,
pirá-uauau,
Ariramba v kamnech topí,
pirá-uauau.
Čeká mě chýška některá,
kde teče Uraricoera?
Pirá-uauau.

A pohledem klouzajícím po říční hladině pátral, zdali už nezahledne kraj svého dětství. Klouzal tak klouzal, a každá vůně rybiny každá noc rozpuklá karatasy každé všecičko ho uchvacovalo a hrdina z plna hrdla propěvoval vymyšlené halekačky a zpěvanky postavené na hlavu:

Nehrej si, rorejsi!

- Sůvo z nudlí!

Straky, sakypaky!

- Sůvo z nudlí!

Dojdeme, bratříčci, za šera,
kde teče Uraricoera!

- Sůvo z nudlí!

Vody Araguaje zurčely a vábily člun kupředu sladkými vzdechy a zdáli sem zaléhala uhrančivá píseň Iar, paní říčních vod. Vei, bába Slunce, šlehala Maanapeho s Jiguê, kteří se činili u vesel, po zádech lesklých potem a stojícího hrdinu po kosmatém těle. A to vlhké parno ty tři rozpalovalo, až jim z toho začínalo harašit. Macunaíma si vzpomněl, že je pán a vládce pralesa. Zášerموval rukama na bábu Slunce a zvolal:

„Eropita boiamorebo!“

V tu ránu se nebesa zatměla, od obzoru se zašíral mrak, který polední výheň ztlumil v podvečer. Šírání se blížilo přibližovalo, a bylo to hejno červených arů

a jendají, všech těchhle povídků, byl tu papoušek trumpetka byl tu papoušek stájníček byl tu papoušiček

byl tu šaran rudobříšek amazoňan s modrým čelem, amazoňan s modrou bradou, amazoňan kurika, amazonek ara arásek araraí araguaí arakanga hyacintek

marakanan mníšek teriba kondor co se mu říká krocánek vějíříček araraunové anapurové tirikové papouši, všichni tihle, pestrobarevný průvod Macunaímy, pána a vládce pralesa. Halasení všech těchhle těch povídek se spolu s křídly spletlo v stan a ten stan hrdinu chránil před pomstychtivou zlobou staré Slunce. Takový rumraj tam ty vodní živly bohové opeřenci tropili, že nebylo slyšet vlastního slova, a piroga se div nezastavila v mrákotách. Ale Macunaíma přes tu chvíli všecko okřikl, doprovázejí to máchnutím tak mocným, že z něj leghornky div neměly smrt:

„Byla jednou jedna kráva, pásala se na louce, prvnímu, kdo řekne slovo, dá do mošny lívance! A už je tu!“

Svět oněměl a neřekl ani popel, a to ticho křísilo malátnost pirogy ve stínu. Z daleké dáli se proslýchalo tiché tichoučké zurčení Uraricoery. A hrdina byl čím dál uchvácenější. Kytara rozzechvěle drnkala. Macunaíma si co chvíli odkašlal, odplivl si do vody, a zatímco flus šel ke dnu, proměněný v odporné tobolky hrnečnicku, hrdina si z plna hrdla prozpěvoval, ani vlastně nevěděl co, takhle:

Pampaná pá-pampaná
Pampaná pá-pampanema
 bimbá se bambule bumbala,
 sestříčko,
kde teče Uraricoera.

Nakonec všechn šumel skončil v chřtánu noci a svět zmohlo spaní. Zůstala jenom Kapei, Luna, širší než del-

ší, kulafoučká jako tvářička polských slečinek po jedné takové noci, kručíná! to bylo rošťáren k nezaplacení, to bylo žíněk jako obrázek a té maniokovice co jen bylo...! A tu se Macunaímovi zastesklo po tom všem, co ve velké sãopaulské vesnici zažil. Viděl všechny ty dámy běloučké jako sníh, co si s nimi hrál na tatínka a na maminku, to byl pane život...! Tichounce zašeptal: „Maněnko! Maněnko! manioková panenka...!“ Pusinka se mu roztrásla, div že mu muirakitan nespadol do vody. Macunaíma labret vrátil do proděravělého rtu. A docela vážně začal myslet na jeho paní, tu saň, tu čertici k pomilování, co se ho tolik nařezala, na Ci, ach! na Ci, Máti hvozdu, ošklivou daremnicí, která jaktěživa ne-sejde z mysli, protože ho uložila do sítě, co ze svých vlasů utkala...! „Kdo má milou doma, ani neví, co má...“ rozumoval. Takovým kouzlem ho ta daremnice zaklela...! A teď se tam na širé pláni nebes vyštafírovaná promenuje, celá nastrojená se tam čundrá a dovádí kdoví s kým... Přepadla ho žárlivost. Sepnul ruce do výšky, leghornky z toho div neměly smrt, a modlil se k Pantátovi lásky:

Rudá! Rudá!
který vládneš na nebesích,
který rozkazuješ dešťům!
Rudá! Dej, ať moje milá
zví, že její milovníci
nestojí za starou belu!
Vdechni stesk té daremnicí,

stesk po jejím daremníku!
Ať si na mne vzpomene
zítra při západu Slunce...!

Díval se vzhůru, div si oči nevykoukal. Jenže po Ci tam nebylo ani památky, jenom tlustoučká Kapei se roztahovala po nebesích. Hrdina se natáhl do pirogy, pod hlavu si dal klec a prostřed koutulí muchniček ovádů usnul.

Noc už pomalu žlutavěla, když Macunaímu probudil křik vlhvců z bambusového háje. Rozhlédl se po okolí a vydal se na břeh, jen Jiguému povídá:

„Momentíček tu počkej.“

Zanořil se na půldruhé míle hluboko do lesa. Šel si pro krásnou Iriki, svou družku, co bývala Jiguého ženou a celý ten čas, co na něj na kořenech samaúmy čekala, trávila tím, že se tam šlechtila a škrabala si svilušky. S jásosem se oba přivítali, dosyta se vydováděli a vrátili se k piroze.

Když se chýlilo k polednímu, papouščí hejno se zase prostřelo po nebi a vzalo Macunaímu pod svá křídla. A tak to šlo den po dni. Jednoho večera hrdinu mrzel celý svět, a tak si řekl, že se půjde prospat na pevnou zem. Jak si řekl, tak i učinil. Ledva spočinul nohou na břehu, už se na něj strojí jakás obluda. Byl to výrodlak Pondé, co obchází kolem řeky Solimões, v noci na sebe bere lidskou podobu a polyká pocestné. Ale Macunaíma popadl šipku, co má na špičce placatou hlavičku Kurupého, posvátného mravence, a nikdy nemine cíl.

Ani nemířil a trefil se, radost pohledět. Pondé pukl vej-půl a proměnil se v sovu. Ještě o kus dál, když už pře-šel planinu, co tam byla, a drápal se příkřinou plnou ostruh, natrefil netvora Mappinguariho, co je napůl člověk, napůl op, brouzdá se lesem a ubližuje děvčatům. Netvor Macunaímu popadl, hrdina ale vytáhl toaquiçu-kulky a milému Mappinguarimu je předvedl:

„Za koho mě, brácho, máš?“

Netvor se zasmál a Macunaímu pustil. Hrdina urazil půldruhé míle a byl by rád složil hlavu někam, kde to není samý mravenec. Vylezl na špicí čtyřicetimetřového kaktusu a dlouho se odtud kolem dokola rozhlížel, až na něj zdáli zamrkal světýlko. Šel tam a natrefil ranč. A v tom ranči nebydlel nikdo jiný než Oibê. Macunaíma zaklepal na dveře a zevnitř se ozvalo tenoučkým hláskem:

„Kdo tam?“

„Přítel!“

A tu se dveře otevřely a za nimi se objevil živočích tak veliký, že to hrdinovi vyrazilo dech. Byl to netvor Oibê, ukrutánský velečerv. Hrdinovi tuhla krev v žilách, vzpomněl si ale na svůj smith&wesson, dodal si kuráže a požádal o nocleh.

„Jen pojď a udělej si pohodlí.“

Macunaíma vešel, posadil se na truhlici a tak tam sedí. Nakonec mu to nedalo:

„Neměl bys chuť na kus řeči?“

„Proč ne.“

„O čem?“

Oibé se zamyšleně drbal ve fouskách na bradě, až na to kápl a spokojeně vyhrkl:

„Pojď si říkat sviňačinky!“

„Jéje! ty já k smrti rád!“ zajásal hrdina.

A hodinu si tam vykládali jednu sviňačinku za druhou.

Oibé si vařil něco k snědku. Macunaíma neměl ani trochu hlad, postaví ale klec na zem a jen tak, aby viděl, co to udělá, si pohladí břicho:

„Škyt!“

Oibé zavrčel:

„Co to má znamenat, člověče?“

„To je hlady, to je hlady!“

Oibé vzal misku, nabral do ní něco smlince s fazolemí, do tykvičky dal hrst maniokového sypání a hrdinovi nabídl. Z pajslíku, který si opékal na okoteovém rožni, takže z něj šla vůně jako o posvícení, mu však nedal ani ždibíček. Macunaíma všechno zhltнул, ani to nekousal, a hlad opravdu neměl, zato na pajslík na rožni se mu sliny jen sbíhaly. Pohladí si břicho a prý:

„Škyt!“

Oibé zavrčel:

„Co to má znamenat, člověče?“

„To je žízni, to je žízni!“

Oibé popadl vědro a šel pro vodu do studně. Macunaíma zatím sundal okoteový prut z ohně, všechnen pajslík slupl jako malinu, ani ho nekousal, a jako pěna čeká na obra. Když velečerv přišel s vědrem, Macunaíma

vyzunkl celou kokosovou misku vody. Pak se protáhl a vzdychl:

„Škyt!“

Netvor se polekal:

„Co má být, člověče, zase tohle?“

„To na mě jde spaní, spaní!“

A tu odvedl Oibé Macunaímu do hostinského pokoje, popřál mu dobrou noc a zvenčí zavřel dveře. Šel si dát večeri. Macunaíma postavil klec do rohu a kohoutka a slepičku přikryl klůcky kartounu. Porozhlédl se po pokoji. Ze všech stran sem doléhal nepřestajný cvrkot. Macunaíma křísil kamínkem od zapalovače a vidí, že to jsou švábi. Hupl do sítě i tak, jenom se ještě jednou mrknul, zdali leghornkám co nechybí. Kohoutek a slepička se cpali šváby a byli na vrcholu blaha. Macunaíma se na ně usmál, krknul si a usnul. Netrvalo dlouho, a už se to na něm jen hemžilo pomlaskávajícími šváby.

Když Oibé zjistil, že mu Macunaíma snědl pajsíl, dostal vztek. Vzal si zvoneček, přehodil přes sebe bílé prostěradlo, a že půjde hosta postrašit. Jenom tak ten netvor ale špásoval. Zabuší na dveře a zazvoní zvonečkem, ci-li-link!

„Co je?“

„Přicházím si pro svůj pajslí-lí-lí-lí-líček, ci-li-link!“

Otevřel dveře. Když hrdina uzřel strašidlo, dostal takový strach, že zůstal jako zařezaný. Kdepak by ho napadlo, že to je Oibé! A duch se blížil přibližoval:

„Přicházím si pro svůj pajslí-lí-lí-lí-líček, ci-li-link!“

A tu Macunaíma pochopil, že to není vůbec žádné

strašidlo, ale netvor Oibě, ukrutánský velečerv. Dodal si kuráže, vyndal z levého ucha náušnici a tou mašinou revolverem po strašidlu vypálil. Jenže Oibě si z toho pranic nedělá a blíží se přibližuje. Hrdinovi znovu spadlo srdce do kalhot. Vyskočil ze sítě, popadl klíčku a pláchnul oknem, jenom cestička posetá šváby za ním zůstala. Oibě se mu přilepil na paty. To, že ho chce ale sežrat, to byl jenom takový špás. Macunaíma letěl jako namydlený blesk, jenže velečerv mu byl v patách a hrdinovi začínalo jít jaksepatri do tuhého. A tu si strčil prst do krku a trošku jím tam zaškrundal, až maniokové sypání vyhrklo ven. Sypání se proměnilo v píscinu, a zatímco se netvor snažil vybabrat z té záplavy bořícího se písku, Macunaíma upaloval pryč. Vezme to doprava, seaběhne Hromovou hůrkou, která co sedm let jednou zaburácí, proběhne pár remizky, zdolá vzedmuté peřeje a podnikne túru po Sergipe, až zastaví v kamenité roklině. Před sebou měl veliký skalní převis, a co se pod ním neskrývá jako sloj s oltáříkem. V ústí té jeskyně dřepí mnich. Macunaíma chce hned vědět:

„Jakpak se, vašnosti, ráčej menovat?“

Mnich upřel na hrdinu studené oči a nevzrušeně opáčil:

„Jsem Mendonça Mar, takto malíř. Tři sta roků již tomu, co si ošklivím nespravedlnost lidskou, i zůstavil jsem lidi lidmi a ulil se zde v pustině. Objevil jsem tuto jeskyni, vlastníma rukama zbudoval tuten oltář Dobrého Ježíše pod Skalou a tak tu žiji, odpouštěje lidstvu, co František Poustevník.“

„Prima,“ Macunaíma na to. A uháněl, jako by mu za patama hořelo.

Jenže v tom kraji to bylo jeskyně na jeskyni a o kousek dál prodléval další cizí pán, zabraný v činnost tak pitomou, až se Macunaíma zděšením na fleku zastavil. Byl to Hércules Florence. Do jedné skalní štěrbině tam strčil sklíčko a to sklíčko odkrýval a zase zakrýval kolokáziovým listem. Macunaíma hned na něho:

„Hola hou! Hola hou! Můžou mě, vašnosti, povědět, co to tu montujou?“

Cizí pán se k němu obrátí a s očima rozsvícenýma radostí povídá:

„Gardez cette date: 1927! Je viens d'inventer la photographie!“

Macunaíma se od srdce zachéchtal.

„A jéje! To už ale, vašnosti, vynalezli dávno před nima!“

A tu Hércules Florence ohromeně padl na kolokáziový list a začal sepisovat učené vědecké memorandum o ptáčím zpěvu, opatřené notovými záznamy. Přišel o rozum. Macunaíma upaloval dál.

Když urazil půldruhé míle, ohlédne se nazpět a vidí, že Oibě mu je v patách. Strčil si prst do krku a všechen smldinec vyletěl na zem a proměnil se v šuka-šukavou

líheň želv. Oibému to trvalo, než všechnu tu želví chásku obrátil krunýřem dolů, a Macunaíma upláchl. Po půldruhé míli se ohlédne. A Oibě už mu sedí za krkem. A tu strčí znovu prst do krku a už vychrstly jenom fazole s vodou. A všechno se to proměnilo v bažinu plnou ropuch, a než se jimi Oibě pročvachtal, hrdina nachytil kohoutkovi a slepičce pár červíků a horempádem uháněl pryč. Získal slušný náskok a zastavil se, aby si odfouknul. Jaké ale bylo jeho podivení, když zjistil, že toho naběhal tolik, až se zase octl přede dveřmi Oibého ranče! Napadlo ho, že se skryje v sadu. Rostla tam jedna karambola a Macunaíma z ní začal olamovat haluzky, aby se měl pod co schovat. Ulámané větve ronily slzavé krůpěje a karambola se dala do hlasitého nářku:

Vari, krásný zahradníku,
nestříhej mi moje vlásky!
Ukrutník mě pochoval
kvůli fíku z fíkovníku,
který ptáček vykloval...
Kšá, ptáčku, kšá!

Všichni ptáčkové v hnízdech plakali a naříkali lítostí a hrdina zůstal úlekem jako přimražený. Vzal škapulř, co se mu ještě s jinými cinglaty houpal na krku, a udělal čáry máry. Karambola se proměnila v šikézni princezničku. Hrdina měl setsakramentskou chuť si s tou princeznou zadováďet, jenže Oibě už nemohl být daleko. A taky že nebyl:

„Přišel jsem si pro svůj pajšlí-lí-lí-líček, ci-li-link!“
Macunaíma dal princezně ruku a utkali, co jim nohy stačily. O kus dál stál fíkovník s kořenisky jako hrad. Oibě už jim šlapal na paty a Macunaíma neměl času na zbyť. I schovali se s princeznou do díry mezi kořeny. Jenže velečerv za nimi strčil pracku a ještě stihl popadnout hrdinu za nohu. Už už se ho chystal vytáhnout, když tu se Macunaíma od srdce zachechtá a zchytrale praví:

„Jestli myslíš, žeš mě chytil, tak to jseš vedle jak ta jedle! Vždyť je to kořen, ty troubo!“

Velečerv povolil. Macunaíma na něj křiknul:

„Dík, žeš mi tu nohu pustil, troubo jeden troubelatá!“

Oibě tam ruku strčil znovu, ale to už si hrdina nohu přitáhl k sobě a obr našel jenom kořen. Opodál postávala volavka. Oibě jí povídá:

„Kmotříčko volavko, pohlídej mi tuhle toho hrdinu. Skočím si jenom pro motyku, tak ne abys ho nechala utéct!“

Volavka zůstala na stráži. Když už byl Oibě daleko, Macunaíma jí povídá:

„Takhle se, ty hloupá, hlídá hrdina? To musíš blíž a mít oči jaksepatří na stopkách!“

Volavka učinila, jak řekl. A Macunaíma jí hodil do očí hrst ohnivých mravenců, a zatímco oslepená volavka řvala bolestí, hrdina vylezl i s princeznou ze skrýše a znovu pelášili pryč. Kousek od Antoníčкова města v Mato Grossu natrefili banánovník, a že už umírali hladý! Macunaíma povídá princezně:

„Vylez nahoru, sněž si ty zelené, ty jsou nejlepší, a žluté mi shod' dolů.“

Princezna učinila, jak řekl. Hrdina se nacpal k prasknutí a princezna mu zatím pro vyražení předváděla kolikový tanec. Oibê už se přibližoval, a tak se zas pustili do plachu. Po půldruhé míli konečně dorazili na pevnou výtoň Araguaje. Jenže piroga přirazila o pořádný kus níž u druhého břehu a na ní byli Maanape Jiguê krásná Iriki, a všichni tihle kumpáni tam spali. Macunaíma se ohlédl. Oibê už tam skoro byl. I strčil si naposledy prst do krku, trochu jím tam zaškrundal a vyklopil pajšlík do vody. A ten pajšlík se proměnil v plovoucí ostrov zarostlý býlím jako hedváb. Macunaíma tak hezky do měkkého usadil klec, za ní hodil princeznu, odrazil se nohou od břehu a odstrčil ostrůvek od kraje, aby ho vzala voda. Oibê přijde, a vidí uprchlíky na sto honů daleko. A tu velečerv, pověstný to vlkodlak, dostal třasavku, s náramným vytím se scvrkal scvrkával a v té třesav-

ce mu ze zadku vyrazil ocas a netvor se vám proměnil v divokého psa. Otevřel dokořán tu hubu, co utřel, a z útroh mu vyletěl modrý motýl. Byla to lidská duše, kterou do toho vličího těla zaklel hrozný Karrapatu, co přebývá v jeskyni v Iporanze.

Macunaíma s princeznou pluli po proudu řeky a dováděli. Teď se jeden na druhého smějí.

Když proplouvali kolem pirogy, bratři se probudili Macunaímovým voláním a vyrazili za nimi. Iriki se hned začala užírat žárlivostí, protože Macunaíma už o ní nechtěl ani slyšet a dováděl jen s princeznou. A že chtěla hrdinu získat zpět, spustila srdcervoucí tyátr. Jiguêmu se jí brzy zželelo a hned na Macunaímu, ať prý si s ní jde taky trochu zadovádet. Jiguê byl fulpas k pohledání. Ale hrdina, kterému už se Iriki kapánek zajídala, ho odbyl:

„Iriki je, bratříčku, leklá ryba, zato princezna, to je kus! Na Iriki nic nedej! Však víš: ženský pláč, babí hněv, psí kulhání nemá dlouhého trvání... V tom ať se nikdo nemejlí!“

A šel si zadovádet s princeznou. Iriki přepadl smutný smutek, takový smutek vám to byl, že zavolala šest arů aříčků, aby ji vynesli na nebe, proměnila se tam ve hvězdu a slzy světla jí kanou z očí. A žluťoucí arové se proměnili s ní. Jsou to Kuřátka.

XVI • URARICOERA

Na druhý den se Macunaíma probudil s velikým kašláním a úpornou horečkou. Maanapemu se to nezdálo a šel mu uvařit odvárek z avokádových výhonků, myslel si totiž, že hrdina dostal souchotě. Zatím to ale byla malárie a ten kašel, to byla prachobyčejná laryngitida, jakou si ze São Paula odnese každý. Macunaíma teď lí-

hal na bříše na přídi pirogy a ne a ne se té nemoci zbýt. Když už to princezna nemohla vydržet a přišla si s ním zadovádat, hrdina ji jednou dokonce odbyl s povzdechem:

„Krutibrko... A já mám zrovna takovou lenoru...!“

Na druhý den dopluli až k vrchovišti nějaké řeky a zblízka zaslechli zurčení Uraricoery. Byli na místě. Ledva ten hlouček zahlédl ptáček treperenda, co tam seděl na mangubě, hned se rozštěbetal:

„Dej vám pámbu dobrej den, pěkná paní i s pánem!“

Macunaíma šťastně poděkoval. Vestoje obhlížel kraj, kudy proploovali. Blížila se přibližovala pevnost svatého Jáchyma, co tu kázal postavit bratr přeosvíceného markýze Pombala. Macunaíma řekl nazdárka kaprálovi s vojákem, kterým už zbývaly jen rozedrané zbytky poctivic a čáka na hlavě a takto tu ze všech sil střežili mravence, žijící v kanonech. Nakonec už poznával každý kout. Tam, kde se říká U Pantáty černých mravenců, se rýsoval nizoučký pahorek, co býval jeho matka, rýsovala se tu záludná mlaka kropenatá viktorií královskou, tající paúhoře a želvy tereky, a před tapířím napajedlem bylo vidět starý žďár, který zatím zarostl všelijakým bejlím, se starou chýškou, z níž se zatím stala chajda. Macunaímovi vytryskly slzy.

Přirazili ke břehu a vešli do chajdy. Den se chýlil k večeru. Maanape s Jiguém se rozhodli, že vyrazí s loučí na ryby, a princezna se šla podívat, jestli nenatrefí nějaká arezi, aby měli co pod žebro. Hrdina odpočíval. Byl zrovna v nejlepším, když tu ucítí na rameni něčí ruku.

Otočí se a nevěří svým očím. Vedle něj stojí vousatý kmet. Kmet povídá:

„Kdo jsi, vznešený cizozemče?“

„Já a z cizí země? Na to, kamaráde, zapomeň! Jsem Macunaíma, hrdina, a vrátil jsem se domů ke svým. A ty jsi kdo?“

Kmet s hořkostí ve tváři odehnal moskyty a vece:

„Jsem osadník João Ramalho.“

A tu si João Ramalho strčil do pusy dva prsty a hvízdnul. Kde se vzala, tu se vzala, už tu byla jeho žena s patnácti dítky jako schůdky. A rovnou se stěhovali do kraju, kde o člověka nezavadiš.

Na druhý den se všichni hned ráno raníčko vrhli do díla. Princezna šla na žďár Maanape do lesa a Jigué k řece. Macunaíma s omluvou vsedl na kůň a zajel si k ústí řeky Negro pro svědomí, co si tam na ostrově Marapata odložil. Našli moji rádcové, našli? Macunaíma taky ne. I vzal zavděk svědomím nějakého Mexikána či co to bylo za Amerikána, nasadil si ho do hlavy a šlo to taky.

Kolem zrovna táhlo hejno ryb, co se jim říká žaraki. Macunaíma se dal do lovení, a než se rozkoukal rozhlédl, byl v Óbidosu a kůň se prohýbal pod nákladem čerstvých ryb. Jenže hrdina je všechny musel hodit po psu, protože v Óbidosu to prý chodí tak, že „kdo ochutná žaraki, zdrží se už navěky“, a hrdina se musel vrátit k Uraricoere. Vrátil se, a protože slunko ještě stálo na nebi, uložil se do stínu obaloše, vytahal si klíšťata a už pochrupoval. Den se začal chýlit k večeru, všichni se vrátili do chajdy, jenom po Macunaímovi jako by se

země slehla. Šli ho vyhlížet ven. Jiguê se sehnul a přiložil ucho k zemi, neuslyší-li hrdinu cupotat, ale ani fuk. Maanape vyšplhal na výhonek palmy inazá, nezahlédne-li prasátko od hrdinových náušnic, ale ani fuk. A tu se vydali do lesa i houští a všudy volali:

„Macunaímo, bratře náš...!“

Ani fuk. Jiguê přijde pod obaloš a volá:

„Bratře náš!“

„Co je?“

„Hele ho, nic bych za to nedal, že jsi tu vyspával!“

„Já ti dám vyspával! Měl jsem tu v merku jednu tinamu. Teď mi kvůli tomu randálu, co tropíš, frnkla!“

Vrátili se domů. A tak to šlo den po dni. Bratři už něco čuli. Macunaíma si toho všiml a povídá jakoby nic:

„Lovím, až se ze mě kouří, a ne a ne něco chytit. Zato Jiguê, ten ani neloví, ani nechytá, jenom si od rána do večera chrní.“

Jiguému to hnulo žlučí, protože ryb bylo čím dál méně a divoké jakbysmet. Šel se podívat k řece, jestli by přece něco nechytit, a koho vám tam nenatrefí, jako kouzelníka Tzalóa, co jedinou nohu má. Černokněžník měl kouzelnou tykvici zrobenou z půl turka. Ponořil tykvici do vody, zpolovic ji naplnil vodou a vylil na břeh. Na zem se vyhrnulo ryb jako o posvícení. Jiguê se dobře díval, jak to kouzelník dělá. Tzaló nechal tykev, kde mu od ruky odpadla, a pustil se klackem do ryb. A tu Jiguê toho kouzelníka Tzalóa, co jedinou nohu má, o tykvici obral.

O kus dál učinil, jak od kouzelníka odkoukal, a ryb se

hrnuly plné ošatky, hrnula se pirandira hrnul se paku hrnul se brněnec hrnul se bagre bagadu šupináč, všechny tyhle ryby a Jiguê jen schoval tykvici do kořenů lány a obtížený úlovkem se vrátil do chajdy. Taková spousta ryb každému vyrazila dech a najedli se, co hrdlo ráčilo. Macunaíma něco čul.

Na druhý den pospával jen na levé oko, a když Jiguê vyrazil na ryby, vydal se za ním. Na všecko přišel. Když bratr odešel, Macunaíma postavil klec s leghornkami na zem, vzal tykev ze skrýše a učinil, jak od bratra odkoukal. A nahrnulo se množství ryb, hrnula se perleťovka hrnula se tetřička hrnul se avíu guarizuba piramutaba mandí surubim, všechny tyhle ryby. Macunaíma hodil tykvici, kde mu od ruky odpadla, tolik spěchal všechny ty ryby pobít, tykvice spadla do tůňky a bác ho! potopila se do řeky. Kolem si zrovna plavala jedna pirandira jménem Padzá. Myslela, že to je plucar, tykvici spolkla a ta tykev se vám v té Padzá proměnila v měchýř. A tu si Macunaíma navlékl klec na ruku, vrátil se do chajdy a vyprávěl, co se mu přihodilo. Jiguê měl vztek.

„Švekruško princezno, tak já tu lovím jako mourovatý, a tvůj druh si pochrupuje pod obalošem a ještě hatí dílo druhým.“

„To je lež jako věž!“

„Tak mi tedy pověz, cos za dnešek udělal.“

„Skolil jsem jelena.“

„A kam se poděl?“

„Kam by, snědl jsem ho! Jdu si takhle po cestičce, a co se nestane! natrefím stopu... jelen to nebyl, ale jelínek

ano. Sehnu se a jdu po stopě. Koukám se takhle koukám, představ si to, a najednou vám vrazím hlavou do něčeho měkkýho, to byste se nasmáli! a víte, co to, lidi, bylo? To byl zadek toho jelena! (Macunaíma se od srdce zachechtal.) A ten jelen se mě ptá: ‚Copak tu, strejčku, pohledáváš?‘ ‚Jdu po tobě!‘ já mu na to. A nastojte! toho jelínka jsem skolil a sakumprásk jsem ho spocíval, i s pajšlem. Kousek jsem vám nesl na ochutnání, ale co čert nechtěl, šlápnu do temeniště, nohy mi podjedou, upadnu, ten kousek mi vyletí z ruky a tanažurové se na něj vydělali.“

Ta historka byla tak přitažená za vlasy, že Maanape něco čul. Maanape byl kouzelník. Sáhne bratrovi na nos a povídá:

„Tak ty jsi byl na lovu?“

„Totiž... byl, co bych nebyl.“

„A cos ulovil?“

„Jelena.“

„Zopakuj to!“

Maanape se napřáhl. Hrdina zamrkal strachy a přiznal, že si to všechno vymyslel.

Na druhý den se Jiguê vydal hledat tykvici, když tu natrefí kouzelníka Caicãe, obrovského pásovce, co se zrodil bez matky i bez otce. Caicãe seděl u vstupu do norry, v pracke držel pásovčí kytaru zrobenou z druhé půli kouzelného turka a takovouhle písničku vám spustil:

Šupy dupy, kuandu!

Šupy dupy, aguti!

Šupy dupy, tayassu!

Šupy dupy, pekari!

Šupy dupy, jaguáre!

Juch!

Takhle. Divoké příběhlo, až bůh brání. Jiguê to všechno sledoval. Caicãe nechal kytaru, kde mu od ruky odpadla, popadl klacek a začal jí tlouct tu sílu zvěře, která byla jako zpitomělá. A v ten moment Jiguê kouzelníka Caicãe, obrovského pásovce, co se zrodil bez matky i bez otce, o kytaru obral.

O kus dál zazpíval, jak to byl odposlechl, a přihnula se záplava divoké a všechna zůstala stát přímo před ním. Jiguê jen schoval kytaru do kořenů zas nějaké jiné liány a obtěžkaný úlovkem se vrátil do chajdy. Všechny to zase ohromilo a najedli se, jak zákon káže. Macunaíma zase něco čul.

Na druhý den pospával jen na levé oko, a když Jiguê vyrazil na lov, vydal se za ním. Na všecko přišel. Když se bratr vrátil do chajdy, Macunaíma vzal kytaru, učinil, jak viděl u bratra, a zvěře se přihnulo do aleluja, jelenu aguti mraveněčníci kapybary pásovcí aperemy paky maikongové vydry klapavky tayassuové makací tejové pekariové tapírci tapír jaguáři jaguarund levhart levhartík ocelot puma myška hryzka, zvěře to bylo do aleluja! Hrdinovi se ze vši té zvířecí čeládky roztřásla kolena a o zlomkrky vyrazil pryč, kytarou přitom mrštil na sto honů daleko. Klec, navlíknutá na ruce, narážela o stromy a kohoutek a slepička kdákali a kokrhali, že by

z toho člověk ohluchnul. Hrdina myslel, že to je divoká, a upaloval ještě víc.

Kytara padla na kel pekarimu, co má pupek na zádech, a rozbila se na desetkrát deset dílů. Pekariové mysleli, že to je dýně, a všechny je spásli. A ty kousky se v nich proměnily v měchýře.

Hrdina vpadl do chajdy, div se nepřerazil, s jazykem na vestě. Jen popadl dech, už vypráví, co se mu přihodilo. Jiguê dostal zlost a povídá:

„Teď už mě na ryby ani na lov nikdo nedostane!“

A šel spát. Na všechny uhodil hlad. Ať prosili, jak prosili, Jiguê se jen otočil v síti a zavřel oči. Hrdina mu odpřisáhl pomstu. Vzal zub anakondy, proměnil ho v háček na ryby a povídá mu:

„Švindlháčku! Až tě bratr Jiguê přijde vyzkoušet, zaješť mu pěkně do dlaně.“

Jiguê měl takový hlad, že ani spát nemohl, a když zahlédl háček, povídá bratrovi:

„Bratříčku, je-li pak ten háček dobrý?“

„Epesrádes!“ opáčil Macunaíma a dál čistil klec.

Jiguê už měl hlad jako vlk a rozhodl se, že půjde na ryby:

„Ukaž, je-li k čemu.“

Vzal ten fixl do ruky, že ho zkusí o dlaň.

Anakondin zub mu projel kůží a všechen jed tam vystříkl. Jiguê se rozběhl do lesíka, ať ale žvýkal maniok a ždímal z něj mléko, jak chtěl, nic to nepomohlo. A tu běžel shánět

hlavu kamiše, co kurýruje hadí uštknutí. Přiložil si ji na ruku. Nic to nepomohlo. Jed se proměnil v malomocnou ránu a začal Jiguêho užírat. Nejdřív mu sežral ruku pak půl těla potom nohy pak druhou půli těla pak druhou ruku krk a hlavu. Z Jiguêho zůstal jenom stín.

Princezna měla zlost. Ona si totiž poslední dobou dováděla s Jiguêm. Macunaímovi to sice neušlo, ale říkal si: „Když nasázíš manioku, maniok se urodí, máš-li ženu, nekasej se, že k ní žádnéj nechodí, to chce klid...!“ A pokřčil rameny. Rozkacená princezna povídá stínu:

„Až na hrdinu uhodí hlad a vydá se pro něco k snědku, proměň se v ledvinovník banánovník a jelení pečínku.“

Stín byl otrávený malomocenstvím a princezna chtěla Macunaímu sprovodit ze světa.

Když se na druhý den hrdina probudil, měl takový hlad, že se ho vydal rozchodit. Natrefí ledvinovník obsypaný ovocem. Už už se chtěl dát do jídla, když tu poznal, že to je malomocný stín, a šel dál. O půldruhé míle dál natrefí jelení pečínku, ještě se z ní kouřilo. Měl už takový hlad, že by šváby louskal, všiml si ale, že ta pečínka je malomocný stín, a šel dál. O půldruhé míle dál natrefí banánovník obsypaný žlutajícími se trsy. Jenže to už chudák hrdina hlady šilhal. A jak tak šilhá, vidí bratrův stín na jedné straně a banánovník na druhé.

„Huš, ať se můžu najíst!“ houknul na stín.

A nacpal si všechny trsy do břicha. A ty banány, to byl malomocný stín bratra Jiguêho. Macunaímu čekala smrt. A tu dostal nápad, že by tu nemoc mohl předat

dál, aby ze světa neodcházel sám. Chytil stěhovavého mravence a vytřel si jím ránu na nose, bývaly časy, kdy mravenec byl člověk jako my a teď dostal lepru. A tu hrdina chytil slepého mravence a udělal totéž. Slepoun dostal lepru jakbysmet. A tu přišla řada na akekeho, co vyžírá semínka, a na aztéčana, na trakuá a na mumbuku, černého jak od kolomazi, a všichni tihle mravenci dostali lepru. Až už tam, co hrdina seděl, žádní další mravenci nebyli. Přišla na něj taková lenora, že nemohl ani ruku natáhnout, však už taky vypouštěl duši. Počkal, až se mu ještě naposledy před smrtí uleví, sebral síly a chytil koutuli, která se ho chystala štípnout do kolene. A tu nemoc koutuli předal. Proto když vás teď taková koutule štípne, zajede vám pod kůži, projde tělem a vyleze druhou stranou, a z té dourky, kudy vlezla dovnitř, vznikne šeredný bolák, co se mu říká bauruská rána.

Macunaíma předal lepru sedmi dalším lidem, na to šup byl jako rybička a vrátil se do chajdy. Jiguého stín musel uznat, že hrdina je všemi mastmi mazaný, a toužebně si přál vrátit se ke svým blízkým. Zatím padla noc, stín se rozplýval v tmách a nemohl najít cestu. Usadil se na kámen a křikl:

„Světýlko, švekruško princezno!“

Princezna se sotva belhala, měla totiž zrovna hostec, a řeřavým uhlíkem svítla na cestu. Stín ten oheň schramstl i se švagrovou. Křikl znovu:

„Světýlko, bratříčku Maanape!“

Maanape hned přispěchal a řeřavým uhlíkem svítil

na cestu. A vlekl se jako mátoha, protože mu plošnice lazebník pustila žilou a Maanape dostal Chagasovu nemoc. Stín ten oheň schramstl i s bratrem Maanapem. Křikl:

„Světýlko, bratříčku Macunaímo!“

Chtěl schramstnout i hrdinu, ale Macunaíma si domyslel, co se přihodilo bratrovi i družce, zabeđnil dveře a byl v chajdě jako myška. Stín žebral o světýlko, žebral, a když nedostal odpověď, běđoval nad sebou až do rána. A tu se vynořila Kapei a začala svým svitem osvěcovat zem, takže malomocný stín došel až k chajdě. Posadil se na zederach na zápraží a čekal, až bude ráno a on si s bratrem srovná účty.

Ráno raničko tam ještě seděl. Macunaíma se vzbudil a poslouchá. Nebylo nic slyšet, i pomyslel si:

„Safra! Je pryč!“

A šel na procházku. Jen překročil práh, stín se mu usadí na rameně. Hrdina nic zlého netušil. Zato měl pořádný hlad a stín ho nenechal vzít do úst. Všechno, co vzal Macunaíma do ruky, stín spolkl, tamority tanji taro skořicová jablka sloní vši guaimbé nektarovky uši ingy bakuri kakaové míšky moukně mombíny volská srdce hřebíčkové matky, všechny tyhle lesní plody. A tu Macunaímo-ryby, poněvadž už mu nezbylo než jít na každé, když ně- chytal. Jenže po- dal z háčku jakou rybu sun- a hodil do ko- še, stín se- skočil z ra-

mene, rybu spolkl a vrátil se na hřad. Hrdina si povídá: „Jen počkej, však já ti ukážu!“ Když ryba zabrala, Macunaíma vyvinul hrdinské úsilí a trhl udicí takovou silou, že ryba přistála až někde v Guayaně. Stín vyrazil za ní. A tu Macunaíma práskl do bot na druhou stranu lesa. Když se stín vrátil a hrdinu nenašel, vyrazil po jeho stopě jako žízňivá čára. Když hrdina urazil kus cesty, proběhl lovišti kmene Tatu Branco a tak ho to vyděsilo, že bez dovolení proběhl mezi stínem starého Jiřího Bledé tváře a Zumbiho Černé tváře, co se tam spolu hádali, vyčerpaně se ohlédl a vidí, že stín už mu je v patách. Byl zrovna v Paraibě a tak se mu nechtělo běžet dál, že se zastavil. Bylo to proto, že hrdinu trápila malárie. Nedaleko několik nádeníků rovnalo se zemí mraveniště, aby na tom místě mohli založit rybníček. Macunaíma je poprosil o lok vody. Neměli ani kapku, ale dali hrdinovi kořen mombínu. Hrdina nechal leghornky uhasit žízeň, poděkoval a křikl na ně:

„Každému, kdo pracuje, ať čert záda zvalčuje!“

Nádeníci na hrdinu poštváli psy. To bylo přesně to, co chtěl, protože dostal vítr a vyrazil, jen se mu za patama prášilo. Otevřela se před ním dobytčí stezka. Macunaímovi začínalo jít jaksepatří do tuhého, a tak ani nezaváhal: dal se tudy. O kus dál vyspával malabarský býk jménem Espácio a původem z Piauí. Hrdina o něj v tom frmolu zakopl. A ten býk se vám tak polekal, že vyrazil šilným cvalem a hlava nehlava se řítit kopcem dolů. A tu Macunaíma odbočil neschůdnou hatí a zalezl si

tam pod listy kolokázie. Stín uslyšel býkům splašený cval, myslel, že to je Macunaíma, a honem za ním. Doběhl býka, a aby neběžel nadarmo, uhradoval se mu na zádech. A spokojeně si prozpěvoval:

Můj krásný volku,
moje potěšení,
odcházíš od nás,
je čas rozloučení.

Hej... hou bumba,
poměj se, volku!
Hej... hou bumba,
poměj se, volku!

Jenže býk od toho okamžení nemohl žrát, protože stín všechno slupl před ním. A tak pomalu vadl usychal, až byl jako houžvička a sotva se vlekl. Když se tak nedaleko Guararapes ploužil krajem, kde se říká Tichá voda, ke své hrůze přímo uprostřed písčín uzřel bohu-libý výjev, pomerančový háj, ve kterém se přehrabovalo hejno slepic. To byla předzvěst smrti... Zklamany stín teď vyzpěvoval:

Musíš umřít, volku,
nemáš na vybranou,
rozluč se s námi,
za rok na shledanou.

Hej... hou bumba,
poměj se, volku!
Hej... hou bumba,
poměj se, volku!

Na druhý den už byl volek vzhůru nohama. Pomalu zelenal zelenal... Tuze zarmoucený stín se utěšoval takovuhle písničkou:

Umřel mi můj volek,
co mi ho nahradí?
Pošli pro jiného,
děvečko,
do Dobré zahrady...

A Dobrá zahrada byl jeden statek v Rio Grande do Sul. A tu přišla příkrácela jedna obryně, co s býčkem ráda dováděla. Spatřila mrtvé tělo, dala se do usedavého pláče a chtěla si mrtvolu odnést s sebou.

Stín dostal vztek a zpíval:

Odejdi, obryně,
chceš-li zůstat celá!
Kdo odejde v dobrém,
chybu neudělá.

Obryně poděkovala a odtančila pryč. A tu šel tím krajem jeden člověk, Manuel da Lapa mu říkali, a prohýbal se pod nákladem ledvinovníkového listí a halouzek bavlíku. Stín toho kamaráda pozdravil:

Pan Manuel z Açu jde sem,
pan Manuel z Açu jde sem,
lístečky ledvinovníku nese.

Pan Manuel z pusty jde sem,
pan Manuel z pusty jde sem,
halouzky bavlíku si nese.

Manuel da Lapa se po takovém pozdravení nadmul jako holub, a aby stínu poděkoval, zatančil šlapák a zasypal mrtvolu ledvinovníkovým listím a halouzkami bavlíku.

Stařec už vytahoval noc z jámy a popletený stín přestával býčka pod chomáčky a lístky vidět. A že ho chtěl najít, pustil se do tance. Svatojánek, co letěl kolem, se tomu podivil a zeptal se ho písničkou:

Copak tu hledáš,
pastýřko rozmilá?
Jdu za svým stádem,
sestřičko,
co jsem tu ztratila.

Odpověděl mu písničkou stín. A tu svatojánek slétl z kmene na zem a býka mu ukázal. Stín si vylezl nebožtíkovi na zelené břicho a začal ho oplakávat.

Nazítří byl býček shnilý. A tu přiletělo množství kondorů a supů, přiletěl sup krocánek, přiletěl mrchožrout peba ministr havraník, co si potrpí na oči a na jazyk,

všichni tih-
a samou ra-
tance. Největší
zpěvem:

Kam sup přijde, tam
Odkud letí, tam je čisto

le holohlavci,
dostí se dali do
z nich je pobízeli

je hrůza hrůza hrůza!
čisto čisto!

A to byl rušama, všech supů král, Pantáta supů. A hned poslal jednoho malého supka dovnitř do býčka, jestli prý už je dost shnilý. Sůpek učinil, jak mu řekli. Jedněmi dveřmi šel tam, druhými ven, a že prý ano, a všichni spolu oslavovali, tančili a zpívali:

Můj volek Zebedeu,
moje potěšení!
Krouží nad ním havran,
už tu se mnou není.

Hej... hou bumba,
poměj se, volku!
Hej... hou bumba,
poměj se, volku!

A tak vám ti supové vynalezli proslulou slavnost Bumba, můj volku, známou též jako Boi-Bumbá.

Stín dostal vztek, že mu žerou jeho býčka, a vyskočil rušamovi na rameno. Pantátu supů to náramně potěšilo a zvolal:

„Lidi, konečně má moje hlava parťáka!“

A vzletl do výše. Od toho dne má sup rušama, co je Pantáta supů, dvě hlavy. Malomocný stín je ta nalevo. Bývaly ale časy, kdy král supů míval hlavu jedinou.

XVII. VELKÁ MEDVĚDICE

Macunaíma se dovlekl k chajdě, kde teď nebylo živé duše. Byl jaksepatri rozmrzlý, protože to ticho mu ne a ne jít na rozum. Zůstal jako mrtvý bez funusu, docela, ale docela sám. Bratři šli dělat levou hlavu krále supů a ani o žínku tu člověk nezavádil. Ticho na břehu řeky Uraricoery začínalo poklimbávat. Taková nuda! a hlavně, jámináčku...! ta lenora...

Macunaímovi nezbývalo než rozloučit se s chajdou, protože i poslední stěna spletená z piavových vláken se pomalíčku poroučela. Kvůli té své malárii se ale nevzmohl ani na to, aby si postavil kolničku. Vynesl síť na vrcholek člupku, kde byla skála a pod tou skálou zakopané peníze. Přivázal síť ke dvěma košatým ledvinovníkům a celé dlouhé dny se odtud nehnul, rozladěně pospával a krmil se kešuovými jablíčky, co na těch ledvinovnicích rostla. Zůstal jako kůl v plotě! I ten pestrobarevný průvod mu uletěl! Jakpak by taky zůstal, když se tu v náramném spěchu mihnul jeden amazoňan z Venezuely. Papoušky hned zajímalo, kampak má strýček tak napilno.

„V zemi, co žijou Angličani, dozrála kukuřice, letím tam!“

A tu se všichni papoušci odletěli nazobat zrní do země, co žijou Angličani. Nejdřív se ale proměnili v papouchy, protože

tak se papoušci nazobou, a na papouchy se to svede. Zůstal jen jeden papoušek aruai, který co neví, nepoví. Macunaíma se utěšoval mudrováním: „Čert dal, čert vzal... Hlavu vzhůru...“ Hrdina se k smrti nudil, a aby si ukrátil chvíli, celé dny učil ptáčka opakovat v řeči kmene všechno, co se mu od dětských let přihodilo. Božínku... Macunaíma malátně zíval, cucal kešuová jablíčka, rozvaloval se v síti s rukama pod hlavou místo polštáře, páreček leghornek na nohou a papouška na břiše. Nadešla noc. Hrdina omámený vůní kešuových jablíček usnul jako špalek. Když přišlo svítáníčko, papoušek vystrčil hlavu zpod křídýlka a posnídal pavouky, co přes noc natahali síť z větvoví k hrdinovu tělu. Pak povídá:

„Macunaímo!“

Spáček se ani nehnul.

„Macunaímo! Hej, Macunaímo!“

„Tak přece nech člověka trochu prospat, aruai...“

„Vstávej, hrdino! Už je den!“

„Jémináčku, a já mám zrovna takovou lenoru...“

„Mizerné zdraví a mravenci žraví moří a sužují brazilskou zemi!“

Macunaíma se od srdce zachechtal a poškrabal se na hlavě plné čmelíků, co mají slepice místo vešek. A tu mu papoušek zopakoval historku, kterou dal hrdina včera k dobru, a Macunaíma pýchou nad tolika minulými udatenstvími div nepukl. Dostal se do varu a už aruaímu líčí další, ještě kabrnáčtější příhodičku. A tak to šlo den po dni.

Když se objevila hvězda Zvířetnice, co se jí taky říká Večernice, aby oznámila věcem, že je čas jít na kutě, papoušek se vztekal, protože vyprávění muselo v nejlepším přestat. Jednoho dne se do hvězdy Zvířetnice ošklivě pustil. A tu mu Macunaíma povídá:

„Takové ošklivé věci neříkej. Taína-Kan je hodný. Taína-Kan, který je hvězda Zvířetnice, cítí se zemí a sesílá jí Emorona-Pódoleho, aby přinesl klid pozemského spánku všem věcem, co takového klidu můžou dojít, protože nemají myšlení co my.“

Taína-Kan je taky bytost... Svítil si tam takhle na širých pláních nebeských, když tu nejstarší dcera náčelníka kmene Karažáů Zozoiacy, stará panna jménem Imaerô povídá:

„Otče, ten Taína-Kan tak pěkně září, že se chci stát jeho ženou.“

Zozoiacu to tuze rozesmálo, přece nedá dceru v letech Taína-Kanovi za ženu. Co se ale nestane, večer připluje po řece stříbrná piroga, z ní vyskočí veslař, zabuší na chýši a povídá Imaerô:

„Jsem Taína-Kan. Slyšel jsem tvou prosbu a přijel jsem na stříbrné piroze. Staň se prosím mou ženou!“

„Ano,“ řekla dívka v sedmém nebi.

Dala ženichovi svou síť a sama si šla lehnout k nejmladší sestřičce, co jí říkali Denaké.

Když na druhý den Taína-Kan vyskočil ze sítě, všichni se ulekli. Byl to starý paprika svrasklý svraštělý, roztrěsený nachlup jako světlo Zvířetnice. A tu Imaerô povídá:

„Zmiz odsud, plesnivče! Snad si nemyslíš, že si vezmu za muže takového dědka! Pro mě si přijde mladý silný válečník z kmene Karažáů.“

Taína-Kan posmutněl zesmutněl a začal rozjímat o nepravděpodobnosti lidské. Nejmladší dceři náčelníka Zozoiacy se však dědouška zželelo a povídá:

„Tak já si tě vezmu...“

Taína-Kan se rozzářil blahem. Dali si slovo. Denaké si chystala výbavu a celý den a celou noc si přitom propěvovala:

„A nazejtří touhle dobou, šoupy-šoupy-šoupy...“

Zozoiaca odpovídal:

„To já taky s tvou matkou, šoupy-šoupy-šoupy...“

Když minulo, papoušku, dní, co bys na rukou spočítal, protože tak dlouho je nevěstě čekat na ženicha, tančil se v síti, co spletla Denaké, tanec lásky, šoupy-šoupy-šoupy.

Ještě den ani nevyšel nad zátoku, a už Taína-Kan skáče ze sítě a povídá družce:

„Jdu kloužit les, abychom měli kde síť. Ty zůstaň

v chajdě a opovaž se za mnou chodit a slídit, co dělám.“

„Ano,“ přikývla dívka.

A zůstala v síti a blaženě tam dumala o tom prapodivném dědouškovi, který jí připravil tu nejslastnější noc lásky, jakou si člověk může představit.

Taína-Kan vyklučil les, vypálil všechny mravenčí kupy a obdělal půdu. V těch časech ještě Karažáové neznali dobré byliny. Cpali se samými rybami a zvířeti.

Na druhý den ráno povídá Taína-Kan družce, že jde hledat semena, aby měl co síť, a znovu opakoval svůj zákaz. Denaké si ještě chvilku poležela v síti a dumala o mocných slastech, co jí za nocí lásky připravoval dobrý dědoušek. A šla příst.

Taína-Kan si skočil na nebesa, došel až k potůčku Berô, odříkal tam modlitbičku a s jednou nohou na každém břehu čekal, co přinese voda. Netrvalo dlouho, a po hladině plují semínka kukuřice, koňského zubu, tabáku, manioku, všech těchhle těch dobrých bylin. Taína-Kan posbíral, co mu přišlo pod ruku, sestoupil z nebe a šel na pole síť. Pachtil se tam pod tvářím báby Slunce, když vtom se objeví Denaké. Ono se jí totiž tuze stýskalo po mužičkovi, co jí za nocí lásky připravoval tolikero mocných slastí. Denaké vykřikla radostí. Taína-Kan nebyl žádný dědek, kdepak! Taína-Kan byl mladý silný válečník z kmene Karažáů. Měkce si ustlali na tabáku s maniokem a pod tvářím báby Slunce si zadovářeli o sto šest.

Když se vrátili do chajdy, tolik se jeden na druhého smáli, až to Imaerô hnulo žlučí. Zvolala:

„Taína-Kan patří mně! To kvůli mně sestoupil z nebe!
„Jdi mi z očí, náno!“ povídá jí na to Taína-Kan. „Když
jsem chtěl já, nechtěla jsi ty, tak si teď dováděj, s kým
chceš!“

A vysoukal se do sítě s Denaké. Imaeró z toho byla
ukrutně smutná a takhle si vám povzdychla:

„Jen počkej, krokodýle, však on ti ten tvůj rybníček
taky jednou někdo vypálí...!“

A vyběhla s křikem do lesa. Proměnila se v arapongu,
co se za dne žlutá závistí rozkřikuje do útiše hvozdu.

A od těch časů se Karažáové díky dobrotě Taíny-Kana
cpou maniokem a kukuřicí a mají tabák pro dobrou ná-
ladu.

A vždycky, když se Karažáům něčeho nedostávalo,
Taína-Kan skočil na nebe a přinesl jim, co potřebova-
li. Jenže co se nestalo! Denaké to tak stoupl do hla-
vy, že si začala namlouvat všechny hvězdičky na nebi!
Na mou duši, že ano, a Taína-Kan, který je Zvířetnice,
to všechno viděl. A byl vám z toho tak smutný, až se do-
cela orosil, vzal si svých pět švestek a poroučel se na
širé pláň nebes. Zůstal si tam a dolů už
nepřinesl nikdy nic.

Kdyby byla Zvířetnice
tam z té druhé strany
ještě chvíli sem tam něco
přinesla, nebe by bylo ta-
dy, celičké naše. Takhle
po něm můžeme jenom
nýt.

A to je konec, na vrbě zvonec.“

Papoušek spal.

Jednou takhle v lednu Macunaímu pozdě ráno probu-
dilo zlověstné houkání sýčka. Slunce přitom stálo vysoko
na nebi a přímrak dávno zmizel v jámě... Hrdina se
roztřásl a hmatl po amuletu, co nosil na krku, a to byla
kostička z nekřtěňátka. Rozhlížel se po aruaím, ale pa-
poušek nikde. Jenom kohoutek a slepička se prali o po-
sledního pavouka, co tam byl. Vládlo tak mrtvolné dus-
no, že bylo slyšet, jak luční kobylky cinkají na skleněné
zvonečky. Vei, bába Slunce, se proměnila v lechtavou
dívčí ruku a projížděla se Macunaímovi po těle. Tak se
mu ta zlomyslná ženská mstila, že si nechtěl vzít její
světelnou dcerku za ženu. Dívčí ruka už tu byla a tak
pomaličku polehoučku mu klouzala po těle... Sval-
stvem, po tak dlouhé době zase napjatým, lomcovala
touha. Macunaíma už si ani nevzpomínal, kdy naposle-
dy dováděl. Říká se, že na takové chutě je nejlepší voda
studená jak led... Hrdina vyklouzl ze sítě, smetl pavuči-
ny, co z něj od hlavy k patě visely, a šel se vykoupat do
Slzavého údolí kousek odtud, kde byl úplav, který pří-
valy z časů velkých vod proměnily v tůň.

Macunaíma jemně postavil leghornky na břeh a šel
k vodě. Tůňka měla tvář zastřenou zlatem a stříbrem,
odhalila však závoj, aby bylo vidět, co je uvnitř. A Ma-
cunaíma tam v hloubi zahlédl přenádhernou, bleďoun-
kou žínku a přišla na něj taková chuť, že by se o ni mohl
opřít. A ta přenádherná žínka, to byla Iara.

Blížila se k hrdinovi, jako by se upejpalala, krok sun

krok, mrkla na něj, jako by říkala „Ať už tě tu, panáčku, nevidím!“, a měla se zas k odchodu, krok sun krok, jako by se upejpala. Hrdinou zalomcovala taková chuť, že se mu podlomily nohy, a sliny se mu jen sbíhaly:

„Maněnko...!“

Macunaíma tu paní chtěl. Zkusil vodu palcem a tůňka si v tu ránu zahalila tvář zlatým a stříbrným síťováním. Na Macunaímu sáhl z vody chlad a palec zase vytáhl.

Tak to šlo pořád dokola. Bába Slunce už mu stála nad hlavou a soptila zlostí. Prahla po tom, aby Macunaíma skočil dívce z úplavu do zrádné náruče, a hrdina se tu bojí zimy. Vei věděla, že ta dívka není žádná dívka, ale Iara. A Iara už se krok sun krok blížila. A že to byla dívka jako květ...! Osmahlá, s tváří jasnou jako den a zrovna jako dni, co žije obklopen nocí, jí tu tvář vroubily krátké vlasy, černé jako křídla grauny. V pevném profilu se rýsoval nosík tak titěrný, že se jím ani dýchat nedalo. Poněvadž se ta žínka ale ukazovala jenom zepředu a zpátky pokaždé couvala, Macunaíma neviděl, že ta liška podšitá má na dýchání díрку v týle. A hrdina se pořád nemohl rozhoupat, ani sem, ani tam. Bába Slunce měla vztek. Popadla pásovčí oháňku horka a přetáhla jí hrdinu po hřbetě. Ta paní v hlubinách jako by vám rozevřela náruč a s očima nyně přivřenými vystavila vnady na odív. Macunaímu ucítil horko v zádech, zachvěl se, zamířil, a jak tam byl, vrhl se rovnou na ni, lup ho! Vei vytryskly slzy vítězství. Skropily tůňku zlatavou zlatistou sprškou. Bylo právě poledne.

Když se Macunaíma vrátil na břeh, bylo nad slunce jasné, že tam v hloubi svedl pořádný zápas. Dlouho tak ležel na břiše a život mu visel na znaveném dechu. Krev se mu lila z ran a kousanců po celém těle, chyběla mu

pravá noha, neměl palce neměl kokosy neměl uši neměl nos neměl žádný ze svých pokladů. Nakonec se mu podařilo sebrat se ze země. Když sečetl, oč přišel, dostal na Vei zlost. Slípka zakvokala a snesla na břeh vajíčko. Macunaíma ho popadl a rozmázl ho bábě Slunci o blažený ciferník. Vajíčko se jí rozteklo po lících, od těch dob napořád umatlaných od žluti. Den se chýlil k večeru.

Macunaíma se usadil do jeskyňky, co bývala želvou žabuti, a jal se počítat všechny poklady, o které tam pod vodou přišel. A že to bylo nějakých pokladů, byla to jedna noha, palce, byly to dva kokosové ořechy, byly to uši, obě náušnice z mašiny patek a z mašiny smith&wesson, nos, všechny tyhle poklady... Hrdina nadskočil s takovým výkřikem, že den přišel o díl svého majestátu. Pirani mu sežraly i rty s muirakitanem! Zůstal, jako by ho opařil.

Narval si plnou náruč timbó hury mýdelníku kunambi, všeho tohohle lupení, a úplav jím pro všechny časy otrávil. Všechny ryby pochcípaly a plavaly břichem vzhůru, modrobřicha žlutobřicha růzovobřicha, všech-

na tahle břicha pokryla hladinu tůňky těmi nejpestřejšími barvami. Připozdávalo se.

A tu Macunaíma všechny tyhle ryby vykuchal, všechny pirani a všechny inie, a šmátral jim v břiše po muirakitanu. Krve bylo jako z vola, tekla po zemi a všechno od ní bylo rudé. A den se chýlil k západu.

Macunaíma čmuchal slídlil. Našel obě náušnice našel palce našel uši nukiirikulky nos, všechny tyhle poklady, a pomocí třtiny a rybiho lepu je připevnil, kam patří. Ale po noze a po muirakitanu jako by se země slehla. On je totiž schramstnul netvor Ururau, co na něj neplatí timbó ani zbraň. Krev se srazila a břehy i jezírko zčernaly její černí. A byla noc.

Macunaíma čmuchal slídlil. Volal přitom hořečnoval a připravil tím povykem zvířecí čeládku o díl jejího majestátu. Nikde nic. Hrdina poskakoval po jedné noze a pročesával všechno všudy. Volal:

„Památečko! Památečko od mé zlaté daremnice! Nevidím tebe, nevidím ji, nevidím ničehož více!“

A poskakoval dál. Slzičky vytrysklé z modrých očí kanuly na bílé luční kvítky. A ty kvítky se zamodraly a jsou to pomněnečky. Hrdina už nemohl dál a zůstal stát. Zalomil rukama v zoufalství tak hrdinském, že se všechn prostor rozevřel, aby ticho takového žalu vůbec pojal. Jenom jeden rachitický moskyt si k té hrdinově bídě ještě přísazoval a pisklavým hláskem bzučel: „Já jsem z Minas... Já jsem z Minas...“

A tu Macunaíma shledal, že už ho na světě nic netěší. Čerstvý srpeček Kapei zářil na zlatonosném nebi.

Macunaíma se ještě zpola nerozhodně zadumal, chce-li raději bydlet na nebi nebo na ostrově Marajó. Jednu chvíli ho dokonce napadlo, co kdyby se usadil ve městě z Kamene, kde se činí neúnavný fabrikant Delmiro Gouveia, jenže na to neměl dost sil. Žít tam tak jako dřív, to nešlo. Třeba jen proto, že už ho na světě nic netěšilo... Přese všechny ty kabrnácké příhody přes všechno to dovádění všechny ty iluze všechno to utrpení všechno to hrdinství odjakživa jenom bral, co život dával; a když chce člověk zakotvit v Delmirově městě nebo na ostrově Marajó, které jsou tady z toho světa, neobejde se bez nějakého smyslu. A na kdovíjaké organizování hrdinovi chyběla kuráž. Rozhodl se:

„I co...! Když se supu lepší smůla na paty, posere ho i pták, co letí pod ním. Tady na tom světě už mi pšenka nepokvete, a tak vzhůru na nebe!“

Půjde na nebe a bude tam žít s daremnicí. Promění se v krásnou záři, která sice není k užitku, ale zato bude zase o jedno souhvězdí víc. A že z té záře není žádný užitek, to přece docela nic nevádí, aspoň si bude všechna tahle přízeň, všichni pantátové živáčků, maminky taticí bráškové žínky švekrušky švadlenky šmudlenky, všichni tihle známí, co teď žijí jako hvězdný svit, který není k užitku, každý s každým kvit.

Zasadil semínko popínavého hrnečníku, co je dítko Luny, a než liána vyrostla, popadl špičatý pazourek a na kamennou desku, co bývala v dávných časech želvou žabuti, vyryl nápis těchto slov:

NEPŘÍŠEL JSEM NA SVĚT,
ABY ZE MĚ BYL ŠUTR

Rostlinka zatím vyrostla a jedním koncem se chytila Kapei za růžek. Jednonohý hrdina si navlékl klíčku s leghornkami na ruku a stoupal na nebesa. Smutně si přitom prozpěvoval:

Nadešel čas rozloučit se,
vlastovko,
jako pták u našich dveří,
vlastovko,
zatřepotal křídlem, uletěl,
vlastovko,
v hnízdě nechal bílé peří.
Vlastovko...

Když tam došel, zaklepal na chýši, kde přebývala Kapei. Luna vyjde na dvorek a povídá:

„Copak tě k nám vede, Saci?“

„Pozdrav pánbu, drahá kmotřičko, dáte-li mi chleba s kůrčičkou?“

A tu Kapei poznala, že to není žádný Saci, skříteček s jednou nohou, ale Macunaíma hrdina. Na nocleh ho ale nechtěla, ještě měla v živé paměti, jak hrdina kdysi ukrutně páchl. Macunaíma se dopálil. Vyšil Luně pár ran do nosu. Proto má dnes na tváři ty tmavé flekance.

Potom se Macunaíma vydal zaklepat u Kaiuanogue, hvězdy jitřenky. Kaiuanogue vykoukla z okýnka,

aby se podívala, koho to sem čerti nesou, a tak ji v té temnotemné noci spletla hrdinova jedna noha, že se zeptala:

„Copak tě k nám vede, Saci?“

Hned si ale všimla, že to je Macunaíma hrdina, vzpomněla si, jaký smrad se z něho linul, a ani nečekala na odpověď.

„Víš co? Dej si koupel!“ řekla a okno zabouchla.

Macunaíma se dopálil podruhé a křiknul na ni:

„Koukej vylézt ven, ty nádivo!“

Kaiuanogue dostala náramný vítr a celá roztřesená vyhlížela ven klíčovou dírkou. Proto je ta krásná hvězdička tak mrňavá a proto se tolik třese.

A tu šel Macunaíma zabušit na Pauí-Pódoleho, Pantá-tu hoků. Pauí-Pódole ho měl tuze rád, Macunaíma se ho přece tenkrát v Den Jižního kříže zastal a hájil ho proti tomu mulatovi z Mulat. Zvolal ale:

„No potěš, hrdino, kdo pozdě chodí, sám sobě škodí. Bylo by mi velkou ctí přijmout v mé haluzně potomka želvy žabuti, první ráce ze všech... Na začátku byla jenom Velká žabuti... To ona si v nočním tichu vytáhla z břicha člověka i jeho žinku. To byli první lidičkové a prvotina vašeho kmene... Teprve pak přišli ti ostatní. Jdeš pozdě, hrdino! Už je nás dvanáct a s tebou by nás bylo třináct ke stolu. Je mi líto, ale jakáž pomoc!“

„To je rána, pane Vrána!“ vyhrkl hrdina.

A tu se Pauí-Pódolemu hrdiny zzelelo. Trochu si začaroval. Vzal tři klacíky, vyhodil je do vzduchu, zkrčil prsty přes sebe a proměnil Macunaímu se vši jeho

menáží,
kem slepič-
kou revolve-
kami, v nové
A je to Velká med-

Povídá se, že je-
vodem přirozeně z Ně-
kládá, že ta Velká medvě-
nohu, ergo kladívko to nemůže být než Saci... Ale co vás
nemá! Saci se ještě toulá tímhle světem, fouká lidem do
ohýnku a hřebcům cuchá hřívu... Velká medvědice je
Macunaíma. Na mou duši, že je to jednonohý hrdina, co
mu ta země, kde mravenci žerou a zdraví neslouží, na-
chystala takového soužení, až ho všecko omrzelo, zved-
nul kotvy a teď se tam osaměle čundrá po širých pláních
nebeských.

• EPILOG •

Vyprávění skončilo a vítězoslávě odzvonilo.

Už tam nezůstala živá duše. Kmen Tapañumů sklátila
zlá moc a jeho synové vzali jeden po druhém za své.
Na všech těch místech těch pláních říčních ramenech
chodničkách stezničkách stržích ve všech těch tajupl-
ných hvozdech, všude zavládla pustá samota... Na březích
řeky Uraricoery vyspávalo nevýslovné ticho.

Na světě se nevědělo o nikom, kdo by ještě uměl ja-

kohout-
kou klíč-
rem hodin-
souhvězdí.
vědice.

den profesor pů-
mec po světě vy-
dice má jen jednu

zyk kmene nebo aspoň znal všechny ty kabrnácké pří-
hody. Kdo mohl co o hrdinovi vědět? Bratři, proměnění
v malomocný stín, byli teď druhou hlavou Pantáty supů
a z Macunaímy byla zase Velká medvědice. Nikdo už si
nikdy nemohl vyposlechnout všechny ty krásné příbě-
hy ani jazyk kmene, který vzal za své. Na březích řeky
Uraricoery vyspávalo nevýslovné ticho.

Jednoho dne se tam vypravil jeden člověk. Bylo ráno
raničko a Vei zrovna poslala dcerky dohlédnout na
blednutí hvězd. V tak pusté samotě ryby i ptáckové hy-
nuli hrůzou a sama příroda omdlela a bezvládně se se-
sula opodál. Němota to byla tak obrovská, že se odsud
dokonce i pně vytahovaly do výšky. Když tu na rozbo-
lavělou hruď toho člověka dopadne z větvoří hlas:

„Kurrr-pak, papak! kurrr-pak, papak...!“

Muž zůstal strachy přimražený jako klouče. A tu sem
přiletěl kolibřík, jako by ho vítr přinesl, a ševelí šveholí
tomu muži do ucha:

„Samá voda, samá voda, samá voda, přihořívá... hoří!“

A rychle vzlétl do korun stromů. Muž sledoval, kam
letí, a zvedl hlavu.

„To koukáš na větev, co?“ zasmál se kolibřík. A byl
ten tam.

V tu chvíli ten muž přišel na to, že si ho z větvoří pro-
hlíží zelený papoušek se zlatým zobáčkem. Povídá:

„Pojď, papoušku, dej pánovi pac.“

Papoušek mu slétl na hlavu a od těch dob byli dva.
A papoušek začal vyprávět řečí vlnidnou, svěží, jako
zrovna vylíhlo! co byla hned zpěv a hned maniokovi-

ce se strdím divokých včel, hned byla dobrá a hned se v ní tajila zrádnost neznámých plodů lesa.

Kmen vzal za své a rodina se proměnila v stíny, chaj-da rozežraná od mravenců se poroučela a Macunaíma vystoupil na nebe, zůstal však papoušek aruaí z průvodu ze starých časů, kdy hrdina býval velký Macunaíma, pán a vládce pralesa. A jenom ten papoušek v tichu Uraricoery před zapomněním uchoval zmizelou řeč a všechny příhody, co se v ní vyprávěly. Jenom ten papoušek prostřed ticha zachoval slova a skutky našeho hrdiny.

Všechny je tomu muži vypověděl, pak mávl křídly a rozletěl se někam k Lisabonu. A ten muž, to jsem, lidi, já a já jsem tu zůstal, abych vám ten příběh vyprávěl. Právě proto jsem k vám přišel. Přičapl jsem si tady na to listí, vytahal jsem si klíšťata, vzal kytaru, hrábnul do strun a dal se do zpívání, abych nečistou řečí pověděl světu o slovech a skutcích Macunaímy, našeho hrdiny.

A to je konec, na vrbě zvonec.

Překladatelka děkuje Jiřímu Pelánovi za pomoc při překladu veršů na s. 32–33, 84–85, 131, 151, 161, 169, 172–176, 182, 197–200 a 212.

Pan Summerlee se vyjádřil s kyselým úsměvem, že uznává zcela rozdíly mezi Temží a Amazonkou a že tento rozdíl spočívá právě ve skutečnosti, že u prvně jmenované řeky lze každé tvrzení dokázat, kdežto u druhé ne.

Arthur Conan Doyle: *Ztracený svět* (1912)

Když Evropané na sklonku patnáctého století připluli do Ameriky, v míře neskonale větší nežli ti, kteří předtím pronikli do hloubi asijského kontinentu, se tu setkali se světem, který se vymykal jejich dosavadní zkušenosti. Nelze se proto divit, že odhalování tajemství pevniny, jež byla výmluvně nazvána Novým světem, bylo provázeno pestrá snůškou smyšlenek a interpretačních omylů, které dokládají, jak obtížné bylo pro tyto neohrožené muže, neváhající dát v sázku vlastní život, vystoupit ze samozřejmě kůže své civilizace a třeba jen připustit dnes tak vyhledávanou, protože dávno ohočenou „jinakost“.

Amerika se tak od počátku své novodobé, Evropany poznamenané historie stává jedinečným kulturním prostorem, jehož právoplatnou součástí není jen nepřehledné bohatství toho, co se tu skutečně děje a nachází, ale i všechno to, co sem bylo zvenčí vmyšleno či promítnuto: pozitivní i negativní utopie evropských misionářů a kolonizátorů, vědomé i nevědomé pábení rozmanitých cestovatelů a dobrodruhů stejně jako pracně snované teorie přírodovědců i nejrůznějších sociálních reformátorů, kteří v americkém prostoru střídavě hledali (a nacházeli) peklo i ráj.

„Tak jsme tomu rozuměli, poněvadž tak jsme si to přáli,“ píše roku 1500 o setkání s obyvateli čerstvě objevené kolonie svému králi lodní pisár Pero Vaz de Caminha ve zprávě, jíž se příznačně dostane označení „křesťní list Brazílie“, a jeho výrok v krystalické formě předjímá mnohé z toho, co o této zemi napříště bude napsáno. Evropané tak Brazílii nepřinesou jen jednoho svrchovaného Boha, pušky a slepice, ale i desítky a stovky více či méně věrohodných výplodů té nejbujnější lidské fantazie – bojovné amazonky vládnuocí panenským pustinám, kanibaly neboli lidi s psím čenichem či třeba veledravé piraní,

kteří na kusy roztrhají každého, kdo byf jen prstíček ponoří do amazonských vod – a učeneckých výkladů nezůstanou ušetřeni ani místní obyvatelé, jejichž zaostalost je jednou trestem za hříšnou necudnost jejich údajného praotce, biblického Cháma, podruhé nevyhnutelným plodem zhoubného povětrí, jehož degenerativnímu vlivu živá duše neunikne.

Ti, kdo v Brazílii doopravdy žijí, začínají zemi bez evropské kultury a evropských vymožeností jen pomalu považovat za svůj skutečný domov a z pohledu domácích odhalovat její pravou tvář. Ještě pro romantiky, první brazilské vlastence, je Brazílie zemí bez trosek gotických hradů, v níž místo středověkého rytíře trochu z nezbytí zaujme rousseauovskuy ušlechtilý Indián, a černoch, kterého ještě v sedmáctém století jezuitští otcové nepovažovali ani za lidskou bytost, sem až do kampaní za zrušení otroctví (dosažené roku 1888) nepatří vůbec. Otázku, co je to vlastně Brazílie, si tak poprvé fakticky položí až ve druhé dekádě dvacátého století široce založené hnutí rozmanitých autorů a skupin, jež vešlo do brazilských kulturních dějin pod jménem modernismus.

Modernismus v Brazílii přítom není, a vzhledem k historickým danostem ani být nemůže, věrnou odlikou modernismu evropského. Prožívá-li totiž Evropa v desátých a dvacátých letech moment otřesu starých hodnot, vrcholící destruktivním šílenstvím první světové války, pro Brazílii je to doba hospodářského, společenského i kulturního rozmachu, jaký tato bývalá portugalská kolonie nepamatovala. Utíká-li se znejistělý Evropan k „umění přírodních národů“ či do niterného prožitku světa, objevuje Brazílec v náhle módní černošské masce sám sebe a šťastně se identifikuje s duchovními kořeny své země, dosud vytěšňovanými do kulturního podvědomí. Hledá-li evropská literatura jazyk, jímž by nejlépe vystihla nejjemnější hnutí lidské duše, brazilská literatura objevuje brazilštinu a opájí se bohatstvím jejích úsloví a rčení, barbarismů a dialektismů, jakož i vším, co gramatiky spisovné portugalské dosud kaceřovaly („Milionářskou dávkou z každé chyby,“ vyhlásí roku 1924 enfant terrible saõpaulského modernismu Oswald de Andrade.)

Brazilští modernisté tak sice na jedné straně – po boku evropských Picassů, Chagallů, Cendrarsů a Stravinských – obdivují vše nekaširované a prapůvodní, ani oni však v sobě – jako právoplatní dědicové

západoevropské kulturní tradice – nezapřou učedníky takových zakladatelů moderny, jako byli Mallarmé, Verhaeren či Debussy. Těžištěm jejich mnohdy neslučitelných postojů se proto nestává radikálně vyhocená volba mezi Evropou a Amerikou, či dokonce civilizací a primitivismem, jež se ostatně v amerických dějinách splétají tak osidně, že je mnohdy lze těžko zřetelně rozlišit („Jsem Tupí, který si drnká na loutnu!“ prohlásí o sobě s příznačnou sebeironií autor *Macunaímy* v jedné ze svých raných sbírek). To, oč v brazilském umění desátých a dvacátých let běží, je spíš hledání autentické chuti moderní Brazílie a způsobu, jak ji adekvátně zachytit.

Duší tohoto hledání se záhy stane Mário de Andrade (1893–1945), básník, povídkář a prozaik, autor programových manifestů básnické avantgardy, ale též objevených esejů o literatuře, studii o hudbě lidové a klasické, výtvarném umění, folklóru i obecné estetice – již samou šíří svého záběru jakoby předurčený k postavení „papeže“ brazilského modernismu, a to nikoli jen ve smyslu jakéhosi vůdce nebo věrozděsta, ale především muže, který svými texty-encyklikami udává směr, vytyčuje cestu k tomu, co je pro modernismus i pro národní kulturu správné a žádoucí.

K tomu, stát se ústřední postavou nového hnutí, byl Mário – na rozdíl od jiných významných souputníků, jako byli třeba básníci Manuel Bandeira či Raul Bopp, kteří se mihnou coby makumbisté i na okraji *Macunaímy* – povolán i svým původem, místním zrovna tak jako sociálním. Jeho rodné São Paulo se svým zbrusu novým strojovým parkem, v Brazílii a snad i v Latinské Americe unikátním, začalo totiž být od dvacátých let emblémem brazilského pokroku („São Paulo! opojení mého života... / Galicismus řvoucí na poušti Ameriky!“ napíše o něm básník na počátku své literární dráhy) a Mário vzešel právě z oně střední vrstvy, na níž saõpaulská modernost stála a z níž vyrůstala. Fakt, že i početnější střední stav byl v Brazílii přelomou století čímsi nedávným, a tedy moderním, dokládá vlastně již básníkův takřka románový rodokmen. Obě jeho babičky byly chudé mulatky, obě přišly do jiného stavu s juristy z dobrých bělošských rodin; jedna z nich takřkajíc udělala štěstí a otec jejího dítěte se s ní oženil, druhá zůstala svobodnou matkou. Dítětem, které porodila a které mělo prokázat mimořádnou životaschopnost, byl Máriův otec.

Ten se z chudých poměrů vlastním přičiněním vypracoval, založil

početnou rodinu a stal se prototypem měšťanské morálky založené na středostavovských ctnostech. Mário de Andrade, pověstný svou pracovitostí, bude dominantní postavou otce značně ovlivněn, třebaže tento vliv bude – ovšemže s neodmyslitelným přispěním Freudovým – pocítovat spíše jako svazující, tíživý. Uměleckého výrazu se vztahu otce a syna dostane ve značně autobiografickém „Vánočním krocanu“ (Peru de Natal, 1938/42), jedné z Andradeho nejlepších povídek, oscilující pro autora příznačně (a ve vypjatém kontrastu třeba s Kafkovým *Dopisem otci*) mezi polohou vážnou a komickou: duch zesnulého otce, jehož spořivost a přízemní praktičnost vládou rodině i ze záhrobí, se tu vznášá nad bohatou vánoční večeří. Štědrovečerní krocan se postupně stává symbolem všeho, čemu stál otec, „čistokrevný nudný patron“, svou omezeností v cestě, symbolem citovosti, radosti ze světských věcí, ba dokonce i poezie, překračující hranice měšťáckého pragmatismu. Je příznačné, že otec nakonec proti krocanu neobstojí: „Krocaní prsíčka byla do posledního rozdělena na vydatné porce.“ (Na okraj budiž řečeno, že ve světle Andradeho brazilianistických úvah lze protiklad otec – krocan chápat i nadosobně: jako protiklad příčinlivé, patriarchální Evropy a matriarchální, smyslově založené Brazílie.)

Mezi sãopaulskými umělci modernistické generace, vesměs původem z bohatých kruhů „kávových baronů“, byl tedy Mário de Andrade tvůrcem, který se nejspíš blíží modelu moderního intelektuála evropského: dostalo se mu jistého finančního i kulturního zázemí, v životě byl nicméně odkázán na vlastní, nikterak oslnivý výdělek soukromého učitele hry na klavír a profesora dějin hudby na místní konzervatoři, dokud na sklonku třicátých let v osobně poněkud nešťastné snaze o přímou účast na budování lepšího světa nepřijal místo ředitele nově zřízeného Odboru kultury sãopaulského státu, úřadu srovnatelného s ministerským.

V letech, kdy pro Brazílii hrála roli pomyslného ráje ducha stále ještě Evropa – byť ji tentokrát nebylo třeba přenášet za oceán, ale po svém podrobit a dobýt, ohromit vlastní kulturou, jež měla jako vývozní artikl nahradit ceněné brazilové dřevo koloniálních časů –, byl Andrade mezi svými slavnými soupeřky jeden z mála, komu finanční poměry nedovolovaly tento kontinent nahlížet jinak než v duchovním světle odbíraných knih a literárně uměleckých revuí, jako byly

L'Esprit Nouveau nebo Der Querschnitt, a nikoli na základě vlastního, nepřprostředkovaného prožitku. Tyto zvnějšíku a předem dané hranice cestovatelských zkušeností jako by u Mária de Andrade vyprovokovaly touhu obsáhnout nedosažitelné světy silou vědění; jako by patřily k pohnutkám toho, že se ze sãopaulského mladíka, původně směřujícího k dráze klavíristy, stal muž, jenž proslul svými encyklopedickými znalostmi a všestrannými dovednostmi (a který je mimo jiné též autorem pozoruhodných fotografií) a zanechal po sobě kartotéku, za jakou by se nemusel stydět lecjaký univerzitní učenec.

Nebyť *Macunaíma*, knihy, jejíž první verzi třiatřicetiletý básník sepsal během šestidenní vánoční dovolené, „týdne prokouřené v houpací síti“, jako jakési „divertimento“, hříčku pro vlastní potěšení, vešel by Mário de Andrade do dějin bezpochyby rovným dílem jako strůjce kulturního a společenského dění a jako literát, jak o tom svědčí i obsáhlé dílo, v němž si část epistolární rozsahem nezadá s vlastní uměleckou tvorbou. Na otázku, proč právě *Macunaímou* tento modernistický spiritus agens překročil svůj vlastní stín, se pak nabízí paradoxní odpověď: protože právě zde na okamžik přestal být „papežem“ a stal se obyčejným básníkem; protože právě zde zapomněl na to, co že v Brazílii býti má, a v tvůrčím vytržení – podobném onomu, v němž programový surrealista Nezval vychrlil své rýmované balady Roberta Davida – propadl tomu, co vskutku jest; protože opustil u-topii a přenesl se do země, jež si za hrdinu zvolila chlapečka-chlapa „beze stopy charakteru“.

Rozpolcenost mezi službou opožděně vznikající moderní společnosti a současným angažmá ve věci moderní estetiky, jež v mnoha svých rysech není než útokem právě na tuto moderní, eo ipso buržoazní společnost, je ovšem charakteristická pro brazilský modernismus jako celek a Mário de Andrade ve svém postavení „papeže“, cílevědomě nespouštějícího ze zřetele obecný zájem brazilské kultury, tuto rozporuplnou modernistickou trajektorii jen exemplárním způsobem ztělesňuje, bere její protiklady na sebe až na hranici obětování vlastní umělecké potence.

Pnutí mezi spontaneitou a programovostí, mezi psaním jako niternou potřebou a literaturou jako katalyzátorem společenské a kulturní proměny je přitom příznačně především pro Andradeho poezii, zejména do konce dvacátých let psanou v jakýchsi „zápřazích“, z nichž

každý souzní s určitým momentem brazilského života a spíše než pouhou literární maskou je čímsi na způsob sebevicitění do ideální podoby národní kultury. „Víš, ... že skrývat duši pro mě neznamená neupřímnost,“ píše Mário roku 1924 v dopise příteli Manuelu Bandeirovi a o patnáct let později v jednom ze svých esejů emphaticky obhajuje „ušlechtilé, nezbytné, zázračně plodné pozérství“ stejně jako umělce, který „obětuje velkou část vlastní spontaneity a vlastního citu a vlastních myšlenek ve prospěch myšlenek a citů druhých“.

Během bezmála tří dekad Andradeho básnické tvorby tak před námi postupně defiluje pacifista unanimitického ražení prvotiny *Je kapka krve v každé básni* (Há uma Gota de Sangue em Cada Poema, 1917), kosmopolitní individualista okázale avantgardních versů sbírek *Třešticí São Paulo* (Paulicéia Desvairada, 1922) a *Kosočtverec barvy kha-ki* (Losango Cáqui, 1926), Brazilec objevující poklady své země a její lidové kultury včetně mluveného jazyka ve sbírce *Klan Velké želvy* (Clã do Jabuti, 1927), až ve sbírce *Dovršení zlého* (Remate de Males, 1930) konečně nalezneme verše, jež by si tento „tupijský trubadúr“ bez váhání mohl vepsat na svůj štít: „Na tři sta je mě, na tři sta padesát, / a přeče jen jednou na sebe padnu...“

Tematizace rozptýlené, mnohočetné identity ve verších z konce dvacátých let znamená jednak shrnutí a nové zvážení formálních i tematických výtvarných raného modernismu, který se posléze také s přispěním neblahého fašizoidního režimu Getúlia Vargase, nastoleného roku 1930, definitivně zřekl svých excesů a provokací ve prospěch vážnější reflexe, jednak zahajuje proměnu důrazů v básnickové tvorbě směrem k posílení ponoru do vlastního nitra. O hloubce tohoto posunu k meditativnímu naladění, jež bylo dosud v Andradeho poezii odstínem spíše doplňkovým, svědčí jedenáctiletá odmika, již si Andrade-básník uložil, aby pak v rámci výboru z dosavadních versů (*Poesia*, 1941) vystoupil se svými dvěma existenciálně nejdrásavějšími sbírkami *Žebro velkého chána* (A Costela do Grão Cão) a *Modrá kniha* (Livro Azul). Nutno však dodat, že vzdor vši osobní úzkosti, pocitu citové vyprahlosti a lidského nenaplnění, zřejmě spjatých i s neschopností vplout do vzorců obvyklého sexuálního chování, nepostrádá ani tato nová „tvář“ či „maska“ trýzněného nitra vcitění do společenského kontextu: básnickova cesta do hlubin vlastního já zrcadlí kolaps nadějí, jež tribuni modernosti vkládali v budoucnost své čerstvě vylouplé

země, a přirozeně tak sousedí s poslední Andradeho výraznou lyrickou „maskou“ politického básníka sbírek *Sãopaulská lyra* (Lira Paulistana) a *Vůz bídy* (O Carro da Miséria, obojí posmrtně, 1946) a veršovaného dramatu *Káva* (Café).

Ve srovnání s poezií představuje Andradeho prozaická tvorba svebytnou, takřka paralelní cestu, která se zejména od ztráty posilujícího zakotvení v dynamickém národním celku čím dál víc uzavírá v slepou uličku, z níž se autor v rozbězích nedokončených příběhů marně pokouší nalézt východisko. A není dílem pouhé shody okolností, že jediné dvě jeho rozsáhlejší prózy – román *Milovat, sloveso nepřechodné* (Amar, Verbo Intransitivo, 1927) o německé Fraulein, akurátní soukromé učitelce, zasvěcující pubertální mladíky z dobrých sãopaulských rodin v bezpečí domova mimo jiné i do základů lásky, a *Macunaíma* (1928) – pocházejí z osobně i společensky nejšťastnějších let 1923 až 1927.

Vzdor všem svým selháním na velké románové ploše ovšem Andrade zůstává mistrem drobných žánrů. Jeho dvě povídkové sbírky *Belazarte* (1934), objevně zachycující pitoreskní, lidsky krutý svět obyvatel živořících na sãopaulských předměstích, a psychologicky laděné *Nové povídky* (Contos Novos, posmrtně 1947) ho pasují na jednoho z největších brazilských povídkářů a půvab dodnes neztratily ani zápisky *Turisty na zkušené* (O Turista Aprendiz, 1976), plavební deník z největší životní cesty, již folklorista a etnograf Andrade roku 1927 podnikl proti proudu Amazonky až do peruánského přístavu Iquitos. Stopy tohoto amazonského putování pak nalezneme v přetavené podobě i v *Macunaímovi*, próze, s jejímž žánrovým zařazením autor léta váhal, až se nakonec rozhodl pro označení „rapsodie“.

Sama představa Macunaímy jako rapsodie těsně souvisí s Andradeho folkloristickým myšlením a jeho úvahami o národním umění, především hudbě. Tam se setkáváme s postupně krystalizující teorií, podle níž skladatel nedosáhne díla vpravdě národního – a připomeneme, že mezi těmi, jež Mário de Andrade takto nabádá, je i největší brazilský skladatel dvacátého století, Heitor Villa-Lobos – prostou nápodobou jednotlivých hudebních záznamů, ale jen postižením skladatelských principů lidové hudby, zachováním určitých pevných schémat, která se v ní opakují. Je přitom pozoruhodné, nakolik se tyto samostatné brazilské vývoody shodují s teoretickými snahami o na-

lezení strukturálních daností lidové pohádky, jak je známe od Vladimíra Proppa (jeho *Morfologie pohádky* vyšla roku 1928, tedy ve stejném roce jako *Macunaíma*), či s ryze praktickým usilováním našeho Josefa Váchala z *Krvavého románu* a dalších parodicky laděných tisků (ty vytanou českému čtenáři bezmála povinně na mysl nad Psaním muža-ticím, kde se setkáváme s parodií na školometskou učestnost rychlo-kvašených brazilských „zdeřanců“ a koloniální kronikáře v jednom).

Z tohoto pohledu se Macunaíma jeví jako jakýsi „patchwork“ složený z nepřeberného množství textů, původem v tradici ústní i písemné, nízké i vysoké, beletristické i naučné, americké i evropské, a sešitý ve výsledný tvar podle dvou principů převzatých právě z oblasti hudby: principu suity a principu variace. Mário de Andrade tu – podobně jako proslulí „cantadores“, novodobí homérové ze severovýchodní Brazílie, vyprávějící svou improvizovanou písní stále znovu a pokaždé s puncem originálu některý ze svých oblíbených příběhů – ruší autorská práva na vlastnictví slov a bez zábran vykrádá, přepisuje, upravuje a vytrhává z původního kontextu, mísí portugalskou pohádku s mytickým vyprávěním Taulipangů či Arekunů, katechismus s makmoubou a hlášky karbaníků s excerpty z učených cestopisů, aby tak vytvořil svůj vlastní, neopakovatelný „nový zpěv“, který má nejen překonat vše, co kdy slyšel svět, ale také, a možná hlavně, zařikávat vlídnou řečí, co je „hned zpěv a hned maniokovice se strdím divokých včel“, temnou hrůzu ztajenou pod povrchem všeho bytí.

Na počátku totiž nebylo slovo, ale noční strach, strach z hlubokého ticha, jež se proslychalo hučením Uricicoery a z něj přišel na svět – jako praví mytici a kulturní rekové, zrození z matky bez otce – „náš hrdina“. Nevýslovné ticho se pak na březích Uricicoery rozhostí i ve chvíli, kdy se Macunaímovo pozemské putování uzavře, a z tohoto druhého ticha, ticha konce, se – jako pravý mýtus, „papouškováný“ napříč věky – rodí vyprávění, počínající se tam, kde život skončil a „vítězoslávě odzvonilo“.

Cyklická kompozice Andradeho rapsodie, jejíž konec odkazuje nazpět k počátku, nás upozorňuje, že Macunaíma není prostě domorodý Indián z jakéhosi (mimochodem legendárního) kmene Tapaňumů, který vytáhne do předem ztraceného boje se světem „neúnavných fabrikantů“, ale především vypravěčský konstrukt, do něhož se bez ohledu na fyzické i psychické možnosti tvora jménem člověk pro-

mítají obavy i naděje, úspěchy i prohry jednoho lidského společenství; že před sebou nemáme psychologicky věrohodnou postavu, jež by do světa vnášela svou jedinečnou subjektivitu, svou vůli „něco organizovat“, svůj vlastní „smysl“, ale – abychom parafrázovali jeden z klíčových výroků macunaímovské sebereflexe – především průsečík toho, co „vyprávění dává“, cosi na způsob projekčního plátna „beze stopy charakteru“, kam se promítají „všechny ty kabrnácké příhody všechno to dovádění všechny ty iluze všechno to utrpení všechno to hrdinství“ a dohromady skládají pestrobarevný obraz Latinské Ameriky na počátku dvacátého století.

Proza, již Andrade příležitostně nazývá „směšnohrdinskou básní“ a jež se vědomě vztahuje k archaickým, předrománovým formám vyprávění, jako by tak byla hnána vpřed dvojím pohybem, který je reakcí na dvojí ticho pralesa: prvním je přesně rozvržený pohyb hrdiny, jehož prostřednictvím nás autor vtahuje do svého kritického, čím dál pesimističtějšího výkladu o otázkách brazilské identity, druhým je jakýsi samopohyb vyprávění, v němž slovo dává slovo a historka historku a jímž jsme vtažováni do sféry čiré verbální radosti, jež sice podobně jako Macunaímův „hvězdný svit“ není k užítí, zato ale svědčí o životaschopnosti kultury, z jejíhož uvolněného podvědomí toto oslnivé bohatství vyvěrá.

Macunaímova cesta od Uricicoery do São Paula a zase nazpátek přitom není jen prostorovou osou, na níž jsou navlečeny jednotlivé epizody základního příběhu. Amazonský prales, oživený postavami, příběhy, legendami, rostlinami i živočichy nejrůznějších brazilských regionů, je zároveň metonymií původního, nezasaženého amerického prostoru, v jehož prvobytném čase není chytráctví odděleno od rozumu, podfuk od chrabrého boje za vítězství a lenora od blahobytu a kde se hrdina může bezstarostně pohybovat jako mytologický šibal, zranitelný, ale nesmrtelný „trickster“. Zde se vítězstvím nad úklady lesních bytostí a smrtí matky stává mužem (třebaže s „troubelatou hlavou“ a „mrňousovskou tvářinkou“, kriticky odkazujícími k pověstné brazilské hravosti a dětinskosti); zde s pomocí bratří uloví Ci, Máti hvozdu, a stane se Pánem a Vládce pralesa; zde se mu posléze narodí „červený synáček“ (připomeňme, že portugalské „encarnado“ může vedle „červeného“ znamenat i „vtělený“, a smrt robátka jako by pak v nejskrytější rovině textu naznačovala i zmařenou naději na možnost

jakéhosi pralesního „vykoupení“ – byť třeba jen v karikatuře snu o tom, že chlapec vyroste a „odejde do São Paula narežovat fůru peněz“).

Na skutečnou pouť tak Macunaímu vysílá teprve ztráta kouzelného muirakitana, jediné památky po nezapomenutelné Ci, jež ho vydává z hvozdu do města a z bezčasí mýtu do času dějin. Přechodem do „krajů, kudy teče strouha Tieté“, dostává jeho lehkohodě bloudění svůj konkrétní, ač v bezuzdném dovádění často pozapomínaný cíl a zde konečně potkává i důstojného soupeře, v němž se spájí mytický obr Piaiman, lidožrout s patami rostoucími napřed, s moderním protivníkem, peruánským vydřiduchem „původu vůčihledně florentinského“, a který je tak jakýmsi absolutním sokem, jehož skalpem by nepohrdl žádný epický rek.

Očekává-li však čtenář, odchovaný bajkami, klasickými pohádkami či legendárním vyprávěním, že hrdina slavně zvítězí a ozdoben muirakitánem jako zástavou mytické harmonie všehomíra se vrátí „na rodnou hroudu“, kde bude moudře panovat, aby „lidi měli snazší život“, Macunaíma pro něj má připraveno trpké zklamání: „Celé ty poslední kapitoly jsem psal s velikým pohnutím, se smutkem, co chvíli se mi oči zalily slzami, protože aby to dopadlo takhle, to jsem nechtěl!“ vzpomíná ještě roku 1942 v dopise příteli Mário de Andrade.

Klíč k hrdinovu neslavnému konci, který je pro Andradeho i předzvěstí neslavného konce tropických kultur, odsouzených ke ztrátě vlastní tváře či rovnou k zániku, je třeba hledat v napohled nenápadné epizodě s Vei, v níž se Macunaíma lehkomyšlnými pletkami s portugalskou žínkou připraví o možnost stát se zetěm báby Slunce, paní tropů, a nejen tak získat vládu nad „Evrůpkou Francouzy a Bahii“, ale také být „napořád mladý a fešák k tomu“. Smrt, která se prostřednictvím neodbytného sledu aft, chřipky, osypek a ohňupalu, laryngitidy a malárie připomíná již od samého hrdinova vstupu na sãopaulskou půdu, je tak důsledkem Macunaímovy nevěrnosti „dceři světa“ a přichází – podobně jako v biblickém příběhu o pádu člověka – jako trest za ztrátu prvotní nevinosti, za opuštění latinskoamerické identity: Macunaímovou vinou se uražená Vei stává z dobrodějky nepřítelkyní a právě jejím přičiněním hrdina definitivně přichází o svůj muirakitan, symbolickou šanci znovu nalézt přirozený pokoj v prvobytném rádu světa.

Vypreparujeme-li takto Macunaímův itinerář ze složité spleti drhotných nitek rapsodie, s jistým překvapením můžeme zjistit, že nám tato zdánlivě nepřenosná latinskoamerická historie připomíná jiný příběh z docela jiné periferie západní kultury, právě tak vyprávěcí o neslavném konci „zaostaleho“ hrdiny, který se jako ztělesnění „ne-civilizovaného“ světa dostane do soukolí rozpínavé civilizace. Pouť protagonisty Erenburgova *Bouřlivého života Lazika Rojtsvance*, mimochodem vydaného téhož roku jako Macunaíma, ovšem příznačně nezačíná a nekončí tichem, nýbrž povzdechem. Důvod tohoto rozdílu je nasnadě: vyráží-li si totiž od srdce se chechtající Macunaíma ze svého předhistorického světa do moderní doby jako na procházku, Lazika, který se „ani vítězoslavně chechtat neumí“ a tím méně touží kamkoli vyrážet, tato doba zastihuje v převleku ruské revoluce doma, uprostřed jeho tradičního, ačkoli již pochopitelně dějinného způsobu existence, založeného na „jakémsi směšném talmudu“ a „zvyku přemýšlet o tom, o čem je lepší vůbec nepřemýšlet“.

I přes tuto podstatnou odlišnost v kvalitě výchozí zkušenosti je však mezi bujarým Indiánem z hloubi pralesa a nešťastným gomejským Židem víc toho, co je spojuje, než toho, co je dělí: tak jako se Macunaíma cestou do civilizace ponoří do hlubánky s kouzelnou vodou a v parodickém ozvuku na ušlechtilého divocha romantiků se stane „bílý zlatovlasý modrooký“ zvenčí při zachování tricksterské duše uvnitř, pod Lazikovou přehorlivou snahou se přizpůsobit vždy nakonec vyčouhne podolek nějakých „předsudků“ a „přežitků“; oba jsou outsidersy, jejichž výstřední, nevědomky svérázné chování, pevně zakotvené v „jiném“, ne-moderním pohledu na svět a vesmír, funguje jako vypouklé zrcadlo zvěcných vztahů a způsobů dvacátého století; nenapravitelná prostomyšlnost, s níž oba hrdinové vytrvale očekávají přirozený svět tam, kde místo bohů z jejich povídaček vládne Mamon, Mašina a Organizace, pak ve čtenáři znovu a znovu budí smích.

Pokud se však nad těmito svěžimi modernistickými dílky smějeme, je to v obou případech smích, v jehož hlubinách se tají úzkost nad přesností Andradeho i Erenburgovy vize, odhalující úskalí moderní společnosti a jasně a jasně předjímající budoucnost jejich nejslabších a nejzranitelnějších článků; v obou případech je to smích, kterým zažehnáváme hrůzu pusté samoty, v níž se v našem světě ocitlo pouhé

lidství. A je-li podmínkou smíchu, jak míní Bergson, jakési momentální znečitlivění srdce, smějeme se i proto, abychom spolu s fiktivním vypravěčem Macunaímy na chvíli znečitlivili hruď, rozbolavělou vědomím osudu skutečných, nemytických Indiánů, kteří „berou za své“ a „mění se v stíny“ v čím dál těsnějších rezervacích, či osudu skutečných Židů, jež výstřední moudrost zaostalého talmudu mohla dovést až do baráků terezínského ghetta.

Šárka Grauová

OBSAH

I. Macunaíma	9
II. Dospělost	16
III. Ci, Máti hvozdů	26
IV. Boiúna Luna	32
V. Piaiman	42
VI. Francouzečka a obr	56
VII. Makumba	68
VIII. Vei, bába Slunce	81
IX. Psaní mužaticím	89
X. Pauí-Pódole, Pantáta hoků	107
XI. Stará Ceiuci	115
XII. Kramář, vlhovec a nespravedlnost lidská ...	137
XIII. Jiguého všivule	147
XIV. Muirakitan	157